

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
BIZNESA, VADĪBAS UN EKONOMIKAS FAKULTĀTE
FINANŠU UN GRĀMATVEDĪBAS NODAĻA

Investīcijas dārgmetālos

Investment in precious metals

BAKALaura DARBS

Ekonomikas bakalaura studiju programma

Finanses un kredīts apakšprogramma

Autors: **Laurīns Kulišovs**

Studenta apliecības Nr.: lk14072

Darba vadītājs: asoc. prof. Irina Solovjova

RĪGA 2017

ANOTĀCIJA

Zelts- pasaules ekonomisko un politisko procesu indikators. Pieaugot saspīlējumam vai neziņai par turpmāko nākotni, zelta cena pieaug, nereti izraisot masveida ažiotažu investoru vidū. Darbā izanalizētie ietekmējošie faktori norāda uz potenciālām iespējam investīcijām zeltā.

Bakalaura darba mērķis- pamatojoties uz investīciju teorētiskajiem atziņām, izpētīt investīcijas zeltā, to cenu ietekmējošos faktoros, izanalizēt tendences un aktualitātes, izdarīt secinājumus un sniegt priekšlikumus potenciāliem investoriem par investīcijām zeltā.

Darba autora galvenā atziņa - zelts ir drošākais pamats uz kā var un vajag būvēt savu finanšu nākotni, bez stipriem pamatiem finanšu nākotne zemestrīces laikā būs sagrauta un prasīs lielu atgūšanas laiku.

Atslēgvārdi: investīcijas, zelts, zelta tirgus, ietekmējošie faktori

ANNOTATION

Gold is perceived as an indicator of political and economic processes. With increase of tension and uncertainty about future – gold price rises, often provoking mass stockjobbing between investors. Analyzed impacting factors in this work show potential in prospective gold investments.

Aim of the Bachelor's thesis – to investigate investments in gold, it's price impacting factors, to analyze market trends and to summarize results, advising potential investors about investing in gold.

Main conclusion of the author – gold is the safest way how the financial career can and should be started; otherwise without strong portfolio it is very easy to lose everything when hard times come.

Key words: investment, gold, gold market, impacting factors.

SATURS

Apzīmējumu saraksts.....	5
Ievads.....	6
1. Investīciju teorētiskie aspekti	9
1.1. Investīciju jēdziens ekonomikas teorētiķu skatījumā	9
1.2. Investīciju objektu klasifikācija.....	10
2. Zelta tirgus funkcionēšanas analīze	19
2.1. Zelta izmantošana monetārajās attiecībās.....	19
2.2. Zelta cenu ietekmējošo faktoru analīze	22
2.2.1. Zelta cenu ietekmējošie ārējie faktori	23
2.2.2. Zelta cenu ietekmējošie iekšējie faktori	43
3. Zelta tirgus raksturojums 2010. –2016. gg.	44
3.1. Zelta pieprasījuma analīze 2010. –2016. gg.	45
3.2. Zelta piedāvājuma analīze 2010. –2016. gg.	52
3.3. Zelta tirgus attīstības prognoze 2017. gadam	53
Secinājumi un priekšlikumi	57
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	61
Pielikumi.....	66

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

ASV- Amerikas Savienotās Valstis

USD- ASV dolārs

Oz- Trojas unce (Trojas unce- 31,1034768 grami)

LED- gaismas diodes (Light-emitting diode)

INR- Indijas rūpija

SVF- Starptautiskais Valūtas Fonds

SEB- Skandināvijas Individuālā Banka (Skandināviska Enskilda Banken)

BREXIT- Lielbritānijas izeja (Britain exit)

BBC- Britu pārraides korporācija (British Broadcasting Corporation)

OPEC- Naftas eksportētājvalstu organizācija (Organization of the Petroleum Exporting Countries)

LBMA- Londonas dārgmetālu tirgus asociācija (London Bullion Market Association)

WTI- naftas zīmols (West Texas Intermediate)

AUD- Austrālijas dolārs

XAU- Zelts

ETF- Biržā tirgotie fondi (Exchange-Traded Fund)

FRS- Federālā Rezervju Sistēma (Federal Reserve System)

USB- Apvienotā Šveices Banka (Union Bank of Switzerland)

HSBC- Hongkongas un Šanhajas baku korporācija (Hongkong and Shanghai Banking Corporation)

CNY- Ķīnas juāņa renminbi

ECB- Eiropas Centrālā Banka

EUR- Eiropas vienotā valūta- eiro

ES- Eiropas Savienība

SDR- speciālās aizņemšanas tiesības

LB- Latvijas Banka

SMF- Starptautiskais Monetārais Fonds

CBGA- centrālo banku zelta vienošanās (Central bank gold agreement)

MDM- Maskavas Darījumu Pasaule Banka (Московский Деловой Мир банк)

IKP- iekšzemes kopprodukts

PVN- pievienotās vērtības nodoklis

PZP- Pasaules Zelta Padome (World Gold Council)

IEVADS

Gadsimtu garumā zelts spēlēja lielu lomu cilvēces attīstības gaitā. Izmantojot to starptautiskiem norēķiniem, cilvēce nonāca pie vienkāršas un praktiskas atziņas- zelts, kā pasaules ekvivalents, tam ir jābūt starptautiskas tirdzniecības pamatā un piesaistītam un nodrošinātam pasaules valūtās. Kopš šī laika ir pagājuši vairāk nekā 200 gadi, šo gadu garumā cilvēce ir piedzīvojusi trīs dažādas zelta piesaistes papīra naudai. Tomēr katru reizi pasaules globālajā attiecībām nonākot grūtībās un karā, sākās arī nesaskaņas ar papīra naudas masas atbilstību fiziskajam un ierobežotam zeltam, tāpēc šo laiku garumā zelts palika kā patstāvīga un stabila vērtība, tomēr papīra nauda tās milzīgas emisijas dēļ zaudēja savu vērtību.

Kopš 1976. gada, kad pasaule galīgi ir atteikusies no zelta piesaistei papīra naudai tā cena un vērtība papīra naudā katru dienu mainās politisko, ekonomisko un spekulatīvo faktoru ietekmē. Zelta cenas galvenais virzītājspēks bija, ir un būs politiskie faktori. Neskatoties uz visiem labiem vai teicamiem ekonomiskajiem valsts rādītājiem vai sasniegumiem, politiskie paziņojumi aiztumšo jebkuras pārējās ziņas. Spekulatīvie faktori ir svarīgi nodrošinot spekulāciju darbību ar dārgmetālu, tomēr šīs darbības gala rezultāts ir papīra naudas apjoma pieaugums kāda konkrēta investora kabatā vai bankas kontā, nevis reālā metāla iegāde.

Vairākumā gadījumu tieši fiziskās šī dārgmetāla īpašības ir piesaistījušas tik lielu investoru uzmanību. Pēdējo gadu tendencēs ir vērojama stabila fiziskā zelta patēriņa pārvietošanās no rietumiem uz austrumiem, kur Ķīnas un Indijas pieprasījums pēc dažāda veida zelta aug ar katru gadu. Šajās valstīs ir stipri izteikta noslāņošana un ienākumu nevienlīdzība, banku sektors ir vājāk attīstīts un nepiedāvā saviem klientiem tik plašu pakalpojumu klāstu kā rietumu pasaules valstīs. Paliek tikai investīcijas gadiem pārbaudītās vērtības- zeltā. Kopumā lielu iespaidu rada arī nacionālo valūtu novērtējums un zelta vērtības pieaugums, kas ir novērojams kopš 2008. gada.

Latvijas iedzīvotāji ieguldīt zeltā neizvēlās, kā primāro savu, kā investoru vajadzību apmierināšanai. To izvēle vispirms ir balstīta uz dzīves līmeņa paaugstināšanu, jo līdzīgi kā lielākajā daļā rietumu pasaulē ir lielas sociālas garantijas no valsts puses. Tomēr Latvijas iedzīvotājiem patīk iegādāties Latvijas Bankas emitējamās kolekcijas monētas, kuru cena pārsniedz metāla cenu no 1,5 līdz 3 reizēm pasaules biržas cenu. Šis faktors ir saistīts ar zemo ieinteresētību un izglītotību šajā jautājumā, kā arī nacionālo mentalitāti. Vairākums nav gatavi gaidīt 5 un vairāk gadu, kamēr zelta cena pieaugs un, to pārdodot, varēs saņemt pieklājīgu naudas daudzumu. Investīciju zeltā laikposms un nācīgas zema ieinteresētība padara Latvijas tirgu mazu un neaktīvu. Tāpēc darba autors savā pētījuma galvenokārt ir analizējis

ietekmējošos faktoru un prognozējis iespējamo zelta cenas konjunktūru tuvākajai nākotnei, lai pierādītu, ka arī mūsu vietēja mēroga tirgū, pasaules politisko un ekonomisko situāciju ietekmē, varētu uzskatīt, ka investīcijas zeltā var būt gan ilgtermiņa, gan īstermiņa. Īstermiņa tikai tādos gadījumos, kad investors ir ar lielu riska apetīti, pieredzes bagāts un zelta cenas trends ir augšupejošs, pārējos gadījumos var uzskatīt, ka tās ir ilgtermiņa investīcijas, kas ne būt nav slikti apzinoties cik nestabilā un neprognozējamā pasaulē mēs dzīvojam. Darba autors sava pētījumu ir formulējis “Investīcijas dārgmetālos”, veltot visu uzmanību zeltam un tā cenai.

Bakalaura darba mērķis ir pamatojoties uz investīciju teorētiskajiem atziņām, izpētīt investīcijas zeltā, to cenu ietekmējošos faktorus, izanalizēt tendences un aktualitātes, izdarīt secinājumus un sniegt priekšlikumus potenciāliem investoriem par investīcijām zeltā.

Darba mērķa sasniegšanai izvirzītie uzdevumi:

1. Izpētīt investīciju teorētiskos aspektus,
2. Klasificēt investīciju objektus,
3. Konstatēt investīciju zeltā veidus,
4. Izveidot ietekmējošo faktoru grafisko attēlu,
5. Vērtēt dārgmetāla cenu ietekmējošos faktorus,
6. Izvērtēt zelta pieprasījuma un piedāvājuma tendences,
7. Apkopot aktualitātes zelta tirgū,
8. Atklāt zelta tirgus tendences un prognozēt zelta cenu.

Pētījuma objekts: zelts.

Pētījuma priekšmets: zelta cena.

Darba struktūra: bakalaura darbs sastāv no trijām nodaļām. Pirmā nodaļa ir veltīta investīciju jēdziena izpētei ekonomikas teorētiku skatījumā, izvērtējot un aprakstot dažādus skatījumus uz investīciju būtību pēc makroekonomiskās un finansiālās pieejas, un materiālo investīciju objektu izklāstam, norādot katra objekta specifiku. Otrā nodaļa tiek veltīta zelta cenas veidošanās priekšvēstures apskatam no 700. gada pirms mūsu ēras un zelta cenas ārējo un iekšējo ietekmējošo faktoru analīzei. Trešajā nodaļā darba autors raksturo pēdējo gadu tendences zelta tirgū un veic zelta cenas prognozi tekošajam gadam. Pamatojoties uz darbā veiktajiem pētījumiem un sakarību analīzi, darba noslēgumā tiek izdarīti secinājumi un ieteikumi potenciāliem investoriem, kuru interešu objekts ir zelts.

Izmantotās pētīšanas metodes: monogrāfiska metode, kas ir saistīta ar literatūras analīzi, grafiski attēlošanas metode, ekspertu metode.

Pētījuma periods: otrajā nodaļā analizēto ietekmējošo faktoru pētījuma periods ir 10 gadi (no 2008. līdz 2017. gadam). Trešajā nodaļā, raksturojot zelta tirgus aktualitātes un

tendences, tiek analizēti pēdējie 7 gadi (no 2010. līdz 2016. gadam). Trešajā nodaļā izmantota Pasaules Zelta Padomes statistisko datu bāze, kurā datu pieejamība kopš 2017. gada ir sākot ar 2010. gadu. Par 2017. gadu pilnvērtīgu un salīdzināmu datu vēl nav.

Literatūras un datu avotu raksturojums

Bakalaura darba rakstīšanas gaitā autors izmantoja starptautisko organizāciju pētījumus, statistisko datu apkopojumus, ES likumdošanu, Latvijas un ārvalstu zinātnieku monogrāfijas un publikācijas, specializēto interneta resursu informāciju.

Ierobežojumi: balstoties uz plašām zelta izmantošanas iespējām rūpniecībā, medicīnā, finanšu sektorā, popularitāti investoru vidū un augstu pieprasījumu jebkurā pasaules ekonomikas attīstības ciklā, darba autors analizē tikai vienu no dārgmetāliem- zeltu.

1. INVESTĪCIJU TEORĒTISKIE ASPEKTI

1.1. Investīciju jēdziens ekonomikas teorētiķu skatījumā

Kā skaidro vēstures skaidrojošā vārdnīca vārds investēt ir cēlies no latīņu vārda *investitura* locījuma *investire*, kas savukārt ir tulkojams kā "ietērt". Vārda lietojamības pamatojums bija šāds- "zemes valdījuma tiesību nodošanas svinīgs akts, ar ko lēņa kungs vasaļu tiesas priekšā (mantāgā) nodeva lēni topošajam vasalim, kurš savukārt deva uzticības zvērestu un kļuva par lēņa vīru¹". Pēc dotās procedūras lēņa vīrs bija tiesīgs piesavināt jaunās zemes ar mērķi gūt jaunus labumus resursu veidā.

Aktualizējot un pārveidojot atbilstoši laikmeta prasībām, mūsdienu skaidrojumā darba autors piekrīt, ka vārda investīcijas skaidrojums ir līdzīgs kā to skaidro Zvi Bodijs, Alekss Kans un Alans Markus (Zvi Bodie, Alex Kane, Alan Marcus) pētījumā „Investīcijas” - „Investīcijas naudas vai citu līdzekļu patēriņš, nākotne saņemamo labumu gaidās².” Savedot paralēles starp vēsturisko un aktualizēto skaidrojumu autors vēlas norādīt, ka gan naudas patēriņš šobrīd, gan kļūšana par lēņa vīru ir līdzīgas darbības, kā vienas darbības realizēšanai, tā arī otras pamatā ir jau iepriekš ieguldīts darbs, kurš tiek pārcelts jaunā līmenī ar jaunām iespējām.

Līdzīgi investīciju jēdzienam skaidro arī vēl viena autoru grupa. Lorēns Gitmans un Maikls Džonks (Lawrence J. Gitman, Michael D. Joehnk) pētījumā „Investīciju pamati” par investīcijām atzīst - „jebkuru instrumentu, kurā var ielikt naudu ar domu to saglabāt vai palielināt to vērtību un/ vai nodrošināt pozitīvus ieņēmumus³.” Šajā interpretācijā autori norāda, ka investīciju objekts ir neierobežots materiālo vai nemateriālo lietu skaits, galvenais jēdziena uzsvars ir balstīts uz rezultātu, kas ir vērtības pieaugums. Jēdziena skaidrojums tiek apskatīts plašāk ar katru jauno autoru grupu, ka rezultātā darba autoram ir visas iespējas apgalvot, ka investīciju būtībā galvenais uz doto brīdi ir iepriekšpaveiktais darbs, kuru ir novērtējuši un rezultāts. Iztrūkstoša ir likumsakarības ķēdes vidējais posms, kā tikt no novērtēta darba līdz rezultātam. Vai tā ir kāda specifiska vieta vai arī darba transformācijas mehānisms. Atrisinājumu varētu rast nākošā autora atzinumā. Vladimirs Zolotogorovs (Золотогоров Владимир Григорьевич) pētījumā “Investīciju projektēšana” dod iztrūkstošo ķēdes posmu skaidrojot investīcijas, līdzīgi kā iepriekšapskatītie autori, bet nianse ir jauniegūto specifisko īpašību pielietošanas iespējas norādīšana- “līdzekļu ieguldīšana dažādās programmās un atsevišķos pasākumos ar mērķi organizēt jaunas, atbalstīt un attīstīt esošās

¹ Vēstures enciklopēdiskā vārdnīca. Investitūra. Skatīts tiešsaistē 01.12.2016 Pieejams: <http://vesture.eu/index.php/Investit%C5%ABra>

²Bodie Zvi, Kane Alex, J. Marcus Alan. Investments. -Boston: McGraw-Hill, 2009. -1. p.

³Gitman Lawrence J., Joehnk Michael D. Fundamentals of investing. -Reading: Addison Wesley, 1999. -3. p.

ražošanas jaudas, tehnisko sagatavotību, peļņas gūšanu un dažādu citu gala rezultātu, piemēram, vides aizsardzības, sociālajā un citās jomās, sasniegšanu¹”. Tātad transformācijas mehānisms ir jaunie pasākumi, kuros var ieguldīt naudas līdzekļus vai kādus citus tiem pielīdzināmus aktīvus. Jēdziens tiek noslēgts. Apkopojot visu iepriekšpieminēto autoru izteikumus un savienojot visas pamatidejas vienā bakalaura darba autora uzskata, ka investīcijas ir naudas līdzekļi vai tiem pielīdzināmie aktīvi, kuru patēriņš šodien nav noticis, kas tiek ieguldīti jaunajos vai jau esošajos projektos ar mērķi gūt ienākumus vai kādu citu pozitīvo efektu.

Jaunizveidotais bakalaura darba autora investīciju jēdziens satur visas galvenās komponentes, toties tas nav pārāk plašs, lai interesantam rastos sapratne par kuriem tieši investīciju jēdzienā projektiem tiek virzīta doma. Darba autors atzīst ekonomikas skaidrojošās vārdnīcas investīciju jeb kapitālieguldījuma skaidrojumu atbilstošu jautājuma risināšanai. Kapitālieguldījumi- līdzekļu izlietojums materiālu un nemateriālu vērtību iegādei, lai ar to palīdzību gūtu ekonomisko vai sociālo labumu. Ir šādi uzņēmuma kapitālieguldījumi: 1) ilgtermiņa nemateriālie kapitālieguldījumi, 2) ilgtermiņa materiālie kapitālieguldījumi, 3) ilgtermiņa finanšu kapitālieguldījumi, 4) līdzekļi ražošanas resursu krājumos. Tautsaimniecības mērogā kapitālieguldījumi ir arī līdzekļu izlietojums: tautas dzīves līmeņa paaugstināšanai, veselības, izglītības, satiksmes uzlabošanai, vides sakārtošanai, sporta bāzu izveidošanai. Iedzīvotāju kapitālieguldījumi ir līdzekļi, kurus tie izlieto materiālo un nemateriālo vērtību iegādei, kas dod ienākumus vai kuru vērtības palielinās. Kapitālieguldījumi ir arī: tīrie kapitālieguldījumi un kapitālieguldījumi atjaunošanai. Uzņēmumu kapitālieguldījumi kādu izstrādājumu ražošanā vai pakalpojumu veikšanā ir atkarīgi no peļņas, kādu tie gūst konkrētā darbības jomā. Kapitālieguldījumi tautsaimniecībā ir atkarīgi no maksas par noguldījumiem: ja ir lieli noguldījumu procenti, kapitālieguldījumi tautsaimniecībā nav lieli un otrādi². Ļoti plašs un izsmeļošs projektu uzskaitījums. Kā tiek norādīts tie var būt, kā uzņēmuma līmenī, tā arī valsts un indivīda līmenī.

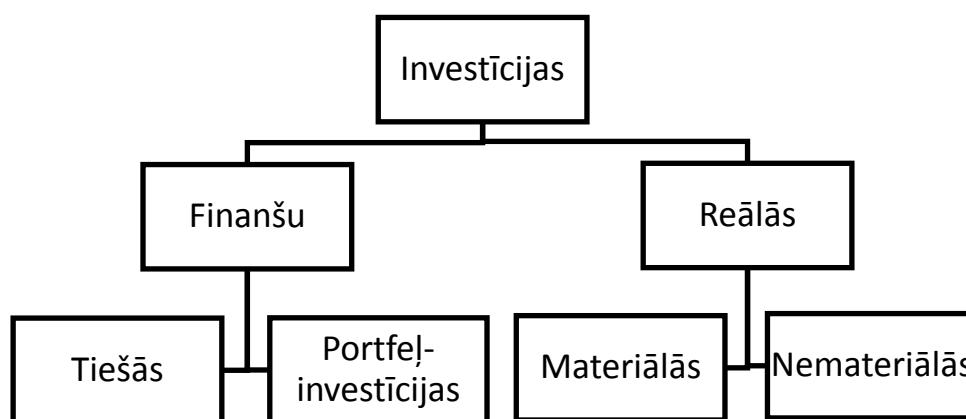
1.2. Investīciju objektu klasifikācija

Tālākai investīciju projektu virzībai darba autors piedāvā investīciju objektus jeb projektu grupēt un izdalīt pēc ekonomikas un finanšu vārdnīca skaidrojuma- valsts vai privātā kapitāla ilgtermiņa ieguldījumi ekonomikas dažādās sfērās vai nozarēs, uzņēmuma finanšu vai materiālos aktīvos ar mērķi gūt peļņu vai apmierināt sabiedrības vajadzības. Atkarībā no objekta investīcijas iedala finanšu investīcijās un nefinanšu ieguldījumos. Pēc rakstura tos

¹ Золотогоров В.Г. Инвестиционное проектирование. - Минск: Экоперспектива, 1998. -11. с.

² Ruta Grēviņa. Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. — Rīga: Zinātne, 2000. -213. lpp.

iedala tiešajos kapitālieguldījumos un portfeļieguldījumos. Pēc īpašuma formas izšķir privātos, fizisku vai juridisku personu investīcijas, ārvalstu investīcijas, valsts investīcijas¹, divās lielās investīciju objektu grupās, kā tiek parādīts attēlā 1.1., finanšu investīcijas un reālās investīcijas.

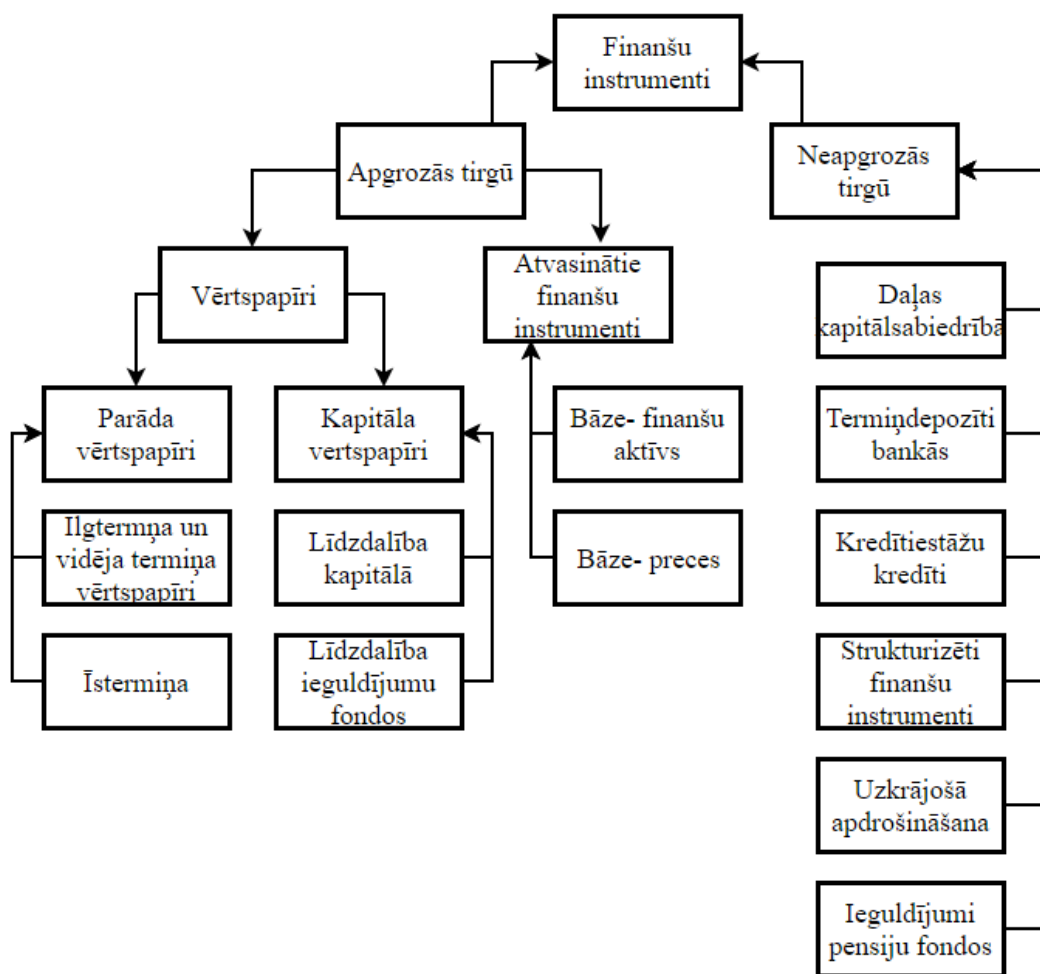

1.1. att. Investīciju sadalījums pēc ieguldījuma objekta²

Finanšu investīcijas paredz investēšanas procesā naudas līdzekļus ieguldīt finanšu aktīvos ar mērķi saņemt procentu maksājumus, dividendes, sagaidīt cenas pieaugumu un citu labumu gūšanu. Kā tiek parādīts 1.2. attēlā, finanšu investīcijām ir pieejami daudz un dažādi finanšu instrumenti. Finanšu instrumenti iedalās pēc to apgrozības principa- tirgū tirgotie instrumenti un instrumenti kuri netiek piedāvāti biržā. Biržā tiek piedāvāti vērtspapīri un atvasinātie finanšu instrumenti. Vērtspapīri iedalās parāda un kapitāla vērtspapīros. Parāda vērtspapīri atkarībā no emitenta ir ilgtermiņa vai vidēja termiņa- valsts un pašvaldību obligācijas, korporatīvās obligācijas un ķīlu zīmes un īstermiņa- vekseļi, čeki, īstermiņa parādzīmes noguldījuma sertifikāti un citi. Kapitāla vērtspapīri ir ieguldījumi bez laika ierobežojuma- akcijas un akciju sertifikāti. Atvasinātie finanšu ieguldījumi ir izmantojami peļņas gūšanai pie neliela pieejamā naudas daudzuma un paredz riska novēršanu vai aktīvu iegādi uz izdevīgiem nosacījumiem. Pie atvasinātiem finanšu līdzekļiem pieder iespēju līgumi (*option*), standartizētie finanšu termiņ ieguldījumi (*futures*) un citi. Pie biržā netirgojamiem finanšu instrumentiem pieder- uzkrājošā apdrošināšana, ieguldījumi pensiju fondos un citi.

¹ Ilze Kačevska, Kārlis Krēšlīņš. Ekonomikas un finanšu vārdnīca. -Rīga: Norden AB, 2003. -176.lpp

² Autora veidots attēls

1.2. att. Finanšu instrumentu sadalījums grupās, to uzskaitījums¹

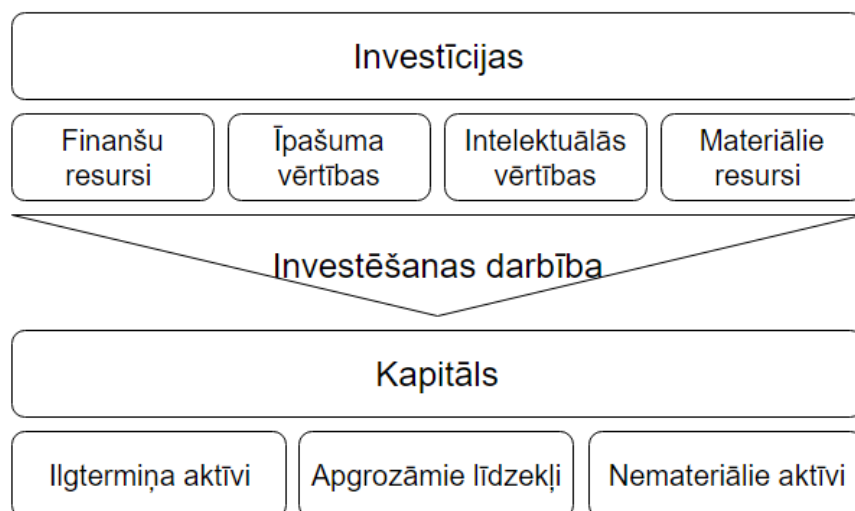
Finanšu investīcijas iedalās tiešajās un portfeļinvestīcijās. Tiešās investīcijas ir ieguldījumi, kad ieguldītājam tiek nodrošinātas tiešas tiesības un prasības pret noteiktiem aktīviem. Portfeļinvestīcijas, jeb netiešās investīcijas ir ieguldījums finanšu instrumentu komplektā.

Reālās investīcijas- pārsvarā ilgtermiņa līdzekļu ieguldīšana ražošanā un patēriņa priekšmetos. Savā būtībā tie ir ieguldījumi konkrētajā, kā ierasts, ilgtermiņa projektā un parasti tiek sasaistīti ar reālo aktīvu iegādi. Pie tam var tikt izmantots arī aizņemtais kapitāls, tostarp arī bankas kredīts. Tādā gadījumā arī banka kļūst par investoru, kurš veic reālos kapitālieguldījumus². Ir svarīgi saprast- šāda pieeja ir aktuāla uzņēmējdarbības veicējiem. To galvenais uzdevums ir investīciju transformācija uzņēmuma darbības nodrošināšana jeb kapitāla veidošana no investīcijām - attēls nr. 1.3. Kapitāls- galvenais uzņēmuma īpašums. Nominālais kapitāla apjoms uzņēmuma dibināšanas laikā sakrīt ar investīciju apjomu, kuras tiks transformētas reālajos aktīvos. Starpība starp reālo un nominālo kapitālu ir *good will*. No

¹ Autora veidots attēls pēc Valērija Praudes grāmatas Finanšu instrumenti

² Золотогоров В.Г. Инвестиционное проектирование. - Минск: Экоперспектива, 1998. -13. с.

pārējā, uzņēmumam piederoša, īpašuma liela interese ir laicīgi brīvo naudas līdzekļu izņemšana no apgrozības, kuri tika uzkrāti amortizācijas un tīras peļņas veidā¹.

1.3. att. Investīciju transformācijas mehānisms kapitālā²

Mehānisms norāda uz reālo investīciju objektu daudzveidību. Nepietiek vien nodrošināt ražošanu ar izejmateriāliem vai apstrādes iekārtām, ir nepieciešams pielietots zināšanas un daudzveidīgas datorprogrammas un patentus. Tāpēc tiek veikts reālo investīciju iedalījums divās apakšgrupās materiālās un nemateriālās. Materiālās investīcijas ir saistītas ar fiziski eksistējošiem, reāliem priekšmetiem, kuriem ir iekšējā vērtība, piemēram, ražošanas iekārtas, nekustamais un kustamais īpašums, dārgmetāli, dārgakmeņi, markas, monētas, mākslas priekšmeti, antikvariāts un citi. Nemateriālās investīcijas ir saistītas ar investēšanu reāli nesataustāmos aktīvos, bet bez kuriem darbība nevarētu būt tik veiksmīga, piemēram, zināšanas, patenti, datorprogrammas u.c.

Veikt uzņēmējdarbību katram nav pa spēkam, tomēr nodrošināt investīcijas privātām vajadzībām varētu spēt ikviens, cits jautājums būtu par iespējām un apjomiem, tomēr iespējas, kuras paver investīciju darbība ietver sevī potenciālo iespējamību, efektīvi pārvaldot savas investīcijas, nodrošināt sākotnējā kapitāla pieaugumu. Tāpēc, darba autors, piedāvā skatījumu uz reālām investīcijām kā ikdienas nepatērēto naudas līdzekļu potenciālo ieguldīšanas veidu.

Investīcijas reālajos aktīvos ir ļoti pieprasītas nemieru un augstas inflācijas laikā, kā tas notika ASV 1978-1979 gados, tomēr pāris gadu vēlāk, 1981-1982 gados, investoru noskaņojums mainījās un pieprasījums pēc materiālām investīcijām saruka līdzās sāka krist arī cenas, tā zelts gada laikā zaudēja 34% no savas vērtības, bet sudrabs pat 45%, uz finanšu

¹ Гусаков Б. И. Экономическая эффективность инвестиций собственника. – Минск: НПЖ “Финансы, учет, аудит”, 1998. –10. с.

² Autora veidots attēls pēc Гусаков Б. И. Экономическая эффективность инвестиций собственника grāmatas

aktīviem bija vērojama apgriezti proporcionāla likumsakarība¹. Laika gaitā, attīstoties finanšu tirgiem, finanšu aktīvi un investīcijas tajos ir kļuvušas daudz pievilcīgākas un izdevīgākas par materiālajām, toties nevajadzētu tik ātri norakstīt materiālās investīcijas- tās pierāda sevi katru reizi nonākot pasaulei interešu konfliktos.

Materiālo investīciju izvēle ir atkarīga no katra investora riska apetītes, lai to pilnā mērā apmierinātu ir jāapzinās: kāda naudas summa ir pieejama, uz cik ilgu laiku, kāds ir vēlamais ienesīgums, cik lielam riskam grib pakļaut un citu faktoru ietekme. Daži no materiālajiem aktīviem, zelts, dārgakmeņi, ir viegli pārvietojami, turpretim citi, zeme, dzīvoklis, ir nekustami. Dotais aspekts ietekmē aktīvu cenas izmaiņas. Piemēram, zemes īpašumam ir tendence pieaugt cenā gan stabilajā laikā, gan augstas inflācijas laikā, turpretim zelts ir populārāks nestabilitātes laikā savas pārvietojamības dēļ- konflikta gadījumā investors varēs savākt savus uzkrātos zelta aktīvus un ātri pamest nestabilu reģionu. Aktīvu likviditātei arī ir jāpievērš uzmanība, ja zeltu un sudrabu varēs pārdot vai nopirkt jebkur ātri un ar salīdzinoši zemām izmaksām, turpretim citi aktīvi, tādi kā nekustamais īpašums vai retro automašīna ir gana nelikvīds aktīvs, lai to pārdotu būtu jāpatērē daudz laika, jāatrod pircējs un jāsamaksā nodokļus, kuri var sasniegt ievērojamu daļu no aktīva cenas, kas varētu apēst ne tikai peļņas, bet arī ieguldīto līdzekļu daļu.

Pats populārākais materiālo investīciju aktīvs ir nekustamais īpašums, kas gana loģiski- cilvēkam ir kaut kur jādzīvo(savs īpašums vai īrējais) un ir ar kaut ko jānodarbojas (telpās vai laukā). Tomēr tas ir diezgan dārgs investīciju objekts, ko nevar atļauties iegādāties vienu pēc otra. Lai izlīdzinātu savu vajadzību pēc līdzekļu ieguldīšanas materiālajos aktīvos var apskatīt investīcijas: dārgmetālos, dārgakmeņos, kolekcionēšanas priekšmetos. Visiem šiem priekšmetiem piemīt viena īpašība- tie ir diezgan reti. Zelta iegūšana ir tehnoloģiski darbietilpīgs process, kas nodrošina pārstrādājot vienu tonnu zeltu saturošās rūdas tikai 2 līdz 5 grami. Dārgakmeņi īpaši labas kvalitātes un liela svara ir pat ļoti reti sastopami. Markas, kuras bija izlaistas vēl pagājušajā gadsimtā var lepoties ar cenu, jo netika laistas masveidā un nonākušo marku pirmatnējā stāvoklī līdz mūsdienām ir maz. Līdzīgi ar gleznām, kuru autori vairs nevarēs uzgleznot vēl vienu darbu. Ierobežots skaits, stāvoklis un unikalitāte- šīs īpašības piemīt izdevīgiem materiāliem ieguldījumiem². Šāda veida reālos investīciju objektus apkopo zem apzīmējuma alternatīvās investīcijas. Tās pamatā nav sasaistītas ar kādu darbības veikšanu, bet dod īpašniekam iespēju izvēlēties objektu, kas ir ārpus pierastajām akcijām, obligācijām un uzņēmējdarbības, nodrošināt brīvo līdzekļu pārvēršanu investīciju objektos.

¹ Gitman Lawrence J., Joehnk Michael D. Fundamentals of investing. -Reading: Addison Wesley, 1999. -575. p.

² Gitman Lawrence J., Joehnk Michael D. Fundamentals of investing. -Reading: Addison Wesley, 1999. -572. p.

Silvio Gezels (Silvio Gesell) savā grāmatā „Dabiskā ekonomikas kārtība” raksta sekojoši:” Mums vajag novilkt striktu robežu starp naudu un tās materiālu, starp vācijas marku un zeltu. Starp tiem ir likums, kurš šodien tos apvieno, bet rīt var sadalīt. Naudas privilēģija nav piemītoša jebkuram metālam, bet var būt nodotas likumiskā ceļā no viena otram”. Iegādājoties svešas ilgtermiņa saistības turētājs saņem procentus, bet ar naudas zīmēm viss otrādāk- valsts saņem procentus. Kāds spēks padara banknotes emitentu par kreditoru, kurš saņem procentus, bet tās turētāju par parādnieku, kurš maksā procentus. Neapšaubāmi šis brīnums pastāv pateicoties tam, ka banknotei ir privilēģija kalpot par naudu¹. Savās idejās pauž domu, par naudas liekulību- tā nevar būt vienlaicīgi gan apgrozības, gan uzkrāšanas līdzeklis. Līdzīgi iesaka arī Lorēns Gitmans un Maikls Džonks (Lawrence J. Gitman, Michael D. Joehnk): ka naudas līdzekļi paši par sevi nav investīcija, jo uz šāda veida vērtībām negatīvi iedarbojās inflācija un dod apgrieztu efektu- vērtības samazinājumu². Klasīku izteikumi un domas rosina neturēt pārāk lielu brīvo līdzekļu apjomus bez darbības un iesaka pārvērst tos, ja ne kāda klasiskajā investīciju objekta, tad vismaz kādā no alternatīviem investīciju objektiem.

Dārgmetāliem piemīt īpašība koncentrēt lielu vērtības daudzumu mazā apjomā. Tādā veidā šīs kategorijas metāli ir tik izplatīti un populāri investoru vidū. Ilgus gadus par dārgmetāliem tika uzskatīti tikai trīs metāli-zelts, sudrabs un platīna, tomēr pēdējo gadu laikā arvien populārāks kļūst arī rūpnieciskais metāls pallādijs³. Sudrabs ir pats lētākais, platīna pati dārgākā, bet laiku pa laikam sacenšoties ar zeltu piekāpjas tam. Tomēr zelts nemainīgi vairāku gadsimtu garumā paliek par populārāko dārgmetālu. Lorēns Gitmans un Maikls Džonks piemin arī to, ka zelts ir ļoti spekulatīvs investīciju instruments, īpaši pēc 1975. gada, kad ASV valdība atļāva iedzīvotājiem iegādāties zeltu investīciju vajadzībām. Ka rezultātā zelta cena 1980. gada 21. janvārī sasniedza jaunu rekordu 850 ASV dolāru, kaut gan iepriekšējos gados dārgmetāla cena nebija pārsniegusi 120 USD robežu. Turpmākajos gados cena koriģējās ap 360 USD līmeni. Lai saprastu kādā veidā zelts ir pieejams investīcijām, autors apskatīs populārākos no tiem.

- **Zelta monētas.** Populārākā un pieejamākā dārgmetāla forma investīcijām. Liela tirāža un augsts pieprasījums nodrošina biržai pielīdzinātu cenu. Vairākums investoru izvēlās monētas, jo tās sevī ietver gan metāla vērtību, gan, retos gadījumos, arī numismātisko, kas palielina monētas cenu. Augstas raudzes zelta monētas ir jāuzglabā īpaši piesardzīgi, tāpēc populāras ir arī kādreiz bijušas apgrozībā zelta monētas ar zemāku raudzi, kuru uzglabāšana neprasa īpašu piesardzību. Populārākais svars 31,1

¹ Генкин А.С. Частные деньги: история и современность. -Москва: Альпина Паблишер, 2002. -18. с.

² Gitman Lawrence J., Joehnk Michael D. Fundamentals of investing. -Reading: Addison Wesley, 1999. -3. p.

³ Gitman Lawrence J., Joehnk Michael D. Fundamentals of investing. -Reading: Addison Wesley, 1999. -575. p.

g. jeb 1 Trojas unce (raudze 0.999) vai 6,045 g. vēsturiskām Eiropas monētām (raudze 0.900)

- **Zelta stieņi.** Populārs veids izvēloties investēt lielus līdzekļu apjomus. Nav tik izplatīts privāto investoru vidū, vairākumā gadījumu pielīdzināms Centrālām Bankām, starptautiskām organizācijām, ieguldījuma fondiem. Pieejams plašs klāsts no 1 grama līdz 12,5 kg. Jo lielāks svars, jo stieņa cena tuvinās metāla biržas cenai. Raudze, parasti, 0,999.
- **Zelta juvelierizstrādājumi.** Katra daļā dzimuma pārstāve mūža laika būs investējusi vai saņēmusi kaut vai nelielu daudzumu šī metāla juvelierizstrādājumu veidā. Parasti izstrādājumu cena daudzas reizes pārsniedz metāla cenu, bet šī investīciju objekta mērķis ir parādīt sevi un padarīt sevi laimīgu. Nereti tiek izmantoti dārgakmeņi vai pusdārgakmeņi, lai izstrādājums kļūtu vēl izteiksmīgāks. Raudze 0.585.
- **Zelta futures.** Populārs investīciju veids, lai nodrošinātu spekulatīvus darījumus, izmantojot īslaicīgas zelta cenas svārstības.
- **Zelta akcijas un fondi.** Dotie vērtspapīri ir tieši sasaistīti ar dārgmetāla ieguvējkompaniju darbības rezultātiem uz dārgmetālu cenu pasaules tirgos. Zelta akciju tendence kopē zelta cenas tendencei. Investējot zelta fondos investors panāk lielāku riska diversifikācija.
- **Zelta sertifikāti.** Ērts un drošs investīciju veids. Zelta iegāde un uzglabāšana notiek bankā. Nodrošinot tā īstumu un drošību. Klients jebkurā laikā var pārdot šāda veida sertifikātu bez īpašām piepūlēm, jo tiek izslēgts zelta īstuma pārbaudes posms, kas, šim investīciju metālam, ir viens no svarīgākajiem rādītājiem. Tā pat netiek piemēroti nodokļi un nodevas, kuras var būt piemērotas dažādās valstīs. ES PVN uz investīciju zelta tirdzniecību nav, tomēr kaimiņvalstīs, piemēram, Krievijas Federācijā šis nodoklis pastāv. Investori labprāt iegādājas zelta sertifikātus, tādā veidā samazinot izmaksas un palielinot investīcijas atpelnīšanas laiku.

Stratēģiskie metāli. Kopš 1980. gada tika atzīti par investīciju objektiem. Zemas likviditātes un augsta riska investīciju objekti. Nav ieteicams izvēlēties šāda veida objektus.

Dārgakmeņi. Gadsimtu garumā kalpoja un joprojām kalpo par personas statusa rādītāju. Parasti tiek kombinēti ar dārgmetāliem kādā juvelierizstrādājumā. Toties izvēloties investēt tieši dārgakmeņos, investoram ir jābūt drošam un zinošam šajā sfērā. Ja juvelierizstrādājumi tiek plaši tirgoti un to īstumu klients parasti bez īpašām piepūlēm spēj atpazīt, tad investējot dārgakmeņos klientam jābūt drošam par pārdevēju vai arī pašam jābūt zinošam šajā sfērā. Akmeņu tīrums un gradācija, kā arī citi cenas ietekmējošie faktori padara, vispirms, cenas noteikšanas mehānisma komplicētības un, otrkārt, tirgus darbības specifikas dēļ, šo

investīciju objektu diezgan ierobežotu. Pirkšana un pārdošana notiek diezgan ilgi un prasa papildus izmaksas.

Kolekcijas priekšmeti. Šiem priekšmetiem ir jābūt retiem un ar vēsturisko vērtību. Parasti investori izvēlās mākslas darbus, markas, kolekcijas monētas, alkoholiskos dzērienus un citus priekšmetus no kuriem var veidot kolekcijas ar mērķi ieguldīt un padarīt vērtību kopumu dārgāku. Latvijas iedzīvotāji bieži vien izvēlās investēt vietējos mākslas vai kādos citos darbos- patriotiskuma nots, tāpēc katru reizi emitētās Latvijas Bankas kolekcijas monētas ir augsti pieprasītas. Dārgmetālu tēmas ietvaros darba autors piedāvā apskatīt Latvijas Bankas izdotās jubilejas monētas no dārgmetāliem. 2015. gadā Latvijas Banka emitēja sešas sudraba kolekcijas monētas: Vērdirnam 500, Pasaku monēta I. Pieci kaķi, Melanholiskais valsis, Rainis un Aspazija, Rīgas pilij 500 un Ugunsdzēsībai Latvijā 150. 2016. gadā tika laistas apgrozībā 7 monētas: Pasaku monēta II. Eža kažociņš, “Baltars” porcelāns, Nacionālais uzņēmējs, Zelta saktas. Ripsakta, Jānis Rozentāls, Ziemassvētku kaujas un Zeme. Katru gadu viena vai pāris monētas piedzīvo neredzētu iedzīvotāju ieinteresētību: 2015. gadā- Pasaku monēta I. Pieci kaķi, bet 2016. gadā pat veselas trīs monētas piedzīvoja ažiotažu- Pasaku monēta II. Eža kažociņš, “Baltars” porcelāns un Nacionālais uzņēmējs. Pēdējā monēta pēc žurnāla “Ir nauda” tika atzīta par visizdevīgāko 2016. gada investīciju: ”Galvenais monētu bestsellers pērn Latvijā bija septembrī izlaists sudraba pieclatnieks Nacionālais uzņēmējs. Par to, ka cena strauji kāps, numismātiem nebija šaubu, jo izlaistā tirāža ir Latvijas mērogiem niecīga- tikai 3000 eksemplāru. Turklāt pusi no tās izpirka Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera un uzņēmējs Armands Garkāns. Vēl 400 eksemplāru Latvijas Banka pārdeva saviem darbiniekiem, ko ilgstoši nevēlējās atzīt. Līdz ar to parastajiem kolekcionāriem, kas 13 septembrī stāvēja rindā pie Latvijas Bankas kases jau no četriem rītā, bija iespējams tikt tikai pie aptuveni tūkstoša monētu. Cena- 67 eiro. Dažu stundu laikā tirāža tika izžurta, un pēc tam numismātikas salonos monētu pārdeva jau par 250-300 eiro gabalā. ... tāpat pie 200% peļņas tika tie, kas paguva monētu nopirkt un uzreiz pārdot. Taču šāds manevrs bija pa spēkiem nedaudziem, jo Latvijas Bankas kasēs monētas tika tirgotas tikai pa vienam eksemplāram katram pircējam¹”.

No investēšanas materiālajos aktīvos investors var sagaidīt tikai cenas pieaugumu, jeb sava kapitāla pieaugumu. Šīs investīcijas nerada naudas plūsmu dividenžu vai procentu maksājumu veidā. Investējot var saskarties ne tikai ar ienākumu neģenerēšanu, bet arī ar palaisto iespēju un alternatīvo iespēju izmaksām, ja materiālais aktīvs nepieaug pietiekami ātri. Varētu rēķināt un spriest par teorētiskiem zaudējumiem un iespējām kā nākotnē tos

¹ Pavlovs S. Paldies BREXIT un Trampam! Ir nauda. Nr. 29, 2017. 64.-69.lpp.

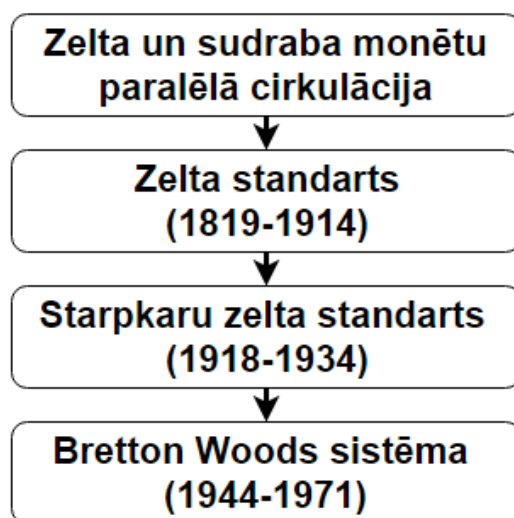
varētu mazināt, bet reālās izmaksas, ar kurām saskarsies investors, varētu būt radītas ar glabāšanas un apdrošināšanas izmaksām. Nākotnes cena ir atkarīga no šādiem faktoriem:

- inflācijas temps
- ierobežots daudzums
- pieprasījums un piedāvājums
- iekšējā un ārējā politiskā un ekonomiskā nestabilitāte

2. ZELTA TIRGUS FUNKCIONĒŠANAS ANALĪZE

2.1. Zelta izmantošana monetārajās attiecībās

Katri valstij ir sava unikālā vēsturiskā attīstība, kas veidojas saskaņā ar tās tradīcijām. Tajā pašā laikā visas valstis darbojās starptautiskā arēnā, veicot tirdzniecību un investīciju darījumus. Kapitāls pārplūst no vienas nozares citā, no vienas valsts citās valstīs- notiek nepārtraukta mijiedarbība. Lai būtu iespējams daroties pasaules tirgū, ir nepieciešama kopējā nauda vai arī citi materiālie labumi, kuru atzītu pārējā pasaule. Visvienkāršāk būtu, ja būtu naudas vienība, kuru atzītu visā pasaulē¹. Vēstures gaitā cilvēce ir meklējusi universālo un visiem pieņemamo naudas ekvivalentu. Sākumā tās bija preces, kuras bartera ceļā tika mainītas pret kādu citu. Tomēr bartera darījumi nenodrošināja tirdzniecību ar visiem saprotamu un vieglu apmaiņas procesu. Grūtības bija saistītas nosakot preces cenu (ekvivalentu citā precē) un nenodrošināja dalāmību. To nomainīja monētas, kuras tika kaltas no dažādiem metāliem. Viegla transportēšana, uzglabāšana un tirdzniecība nodrošināja monētām plašu izplatību un popularitāti. Monētas no sudraba maksāšanas sistēmā parādījās tikai 700 gadā pirms mūsu ēras, kaut gan sudraba ieguve bija apgūta daudz agrāk. Par sudraba ieguves uzsākšanu var uzskatīt laiku, kad 5000 gadus atpakaļ Anatolijā (mūsdienu Turcija) tika atrastas sudraba iegulas un cilvēki spēja atdalīt sudrabu no svina. Līdz XIV gadsimtam pasaulē un īpaši Eiropā bija plaši izplatītas sudraba monētas.

2.1. att. Zelta valūtas sistēmas²

¹ Rupeika- Apoga Ramona. Valūtas tirgus un valūtas darījumi. – Rīga: Datorzinību centrs, 2003. -8. lpp.

² Autora veidots attēls

Vairākas valstis nodrošinot sakārtotu naudas sistēmu bija izmantojušas divu dārgmetālu monētas, kuras savā starpā bija sasaistītas ar noteiktu attiecību, piemēram, Anglijas karaliskās kalnuves toreizējais vadītājs 1717. gadā Izāks Ņūtons (Isaac Newton) noteica attiecību starp zeltu un sudrabu 1:15,5. 19. gadsimta beigās šī ideāli iestrādājusies sistēma tika iedragāta ar lielu sudraba atradņu atvēršanu Amerikā un baidoties no sudraba cenas krišanas sāka atteikties no sudraba, kā galvenā metāla tirdzniecībā un pakāpeniski pārgāja uz zeltu¹.

Teodors Draizers romānā „Titāns” ir iemūžinājis tolaik Amerikā notiekošo situāciju: „Vienlaikus starp plašajiem sabiedrības slāņiem vairojās pārliecība, ka sabiedrības augšgalā ir kaudze tirgoņu- titānu bez dvēseles un bez sirds, kuri tiecās iekalt tautu vergu važās. Nabadzības un ignorances upuri galu galā pieķērās pie vienas rietumu politiskās personības idejām, kuras solīja atbrīvoties no visa ļaunā, un dedzīgi ticot sāka to atbalstīt. Šis atbrīvotājs, redzot, ka zelts apgrozībā paliek arvien mazāk un mazāk, ka nācījas naudu un kredītus ir paņēmusi savās rokās sauja monopolistu baņķieru, kuri vien lūkojās kā daudzināt savu bagātību, saredzēja glābiņu tajā, lai palielinātu apgrozībā esošās naudas daudzumu, tas pēc viņa domām atvieglot kredītu saņemšanu un samazinātu procentus. Sudrabam, kura pārpilnas Amerikas dzelmes, būtu jābūt kaļamam bez ierobežojuma, pie tam valdībai būtu jālegalizē patstāvīga divu metālu paritāte, izejot no attiecības par vienu svara vienību zeltā sešpadsmit vienības sudraba. Tad mazākums vairs nekad nebūs spējīgs ielikt važās mazākumu ar naudas palīdzību. Sudraba monētu būs tik daudz, ka ne centrālajam bankām, ne to priekšgalā stāvošiem mahinatoriem vairs nebūs iespējas nostiprināt savu varu pār naudas tirgu².”

1819. gadā Lielbritānija *de jure* pāriet uz zelta standartu. Zelta cena tiek stingri fiksēta pret papīra naudu. Sekojot līdzi Lielbritānijas piemēram, arī pārējās valstis pāriet uz zelta standartu. Zelta standarts- naudas sistēma, kurā valsts valūtas vienība ar likumu tika pielīdzināta noteiktam zelta svaram, kā arī tika garantēta brīva banknošu apmaiņa pret zelta monētām vai stieņiem un dotas tiesības zeltu brīvi ievest un izvest no valsts³.

Pasaules finanšu vēsturē ir pazīstami dažāda paveida zelta standarti- zelta standarts (1819.-1914.), zelta stieņu standarts starpkaru posmā (1918.-1934.) un zelta- dolāra standarts jeb *Bretton Woods* sistēma (1944.-1971.). Zelta standarta laikā zelts tika fiksēts 4.248 sterliņu mārciņas jeb 20.672 USD par 1 Trojas unci. Starpkaru laikā lielvalstis saskārās ar ekonomiskajām grūtībām- 30- tajos gados, “Lielās depresijas” laikā, tika sagrauta valūtas sistēma, kas balstījās uz zelta standartu. Ekonomiskā krīze, valūtu tirgus sabrukums, Vācijā

¹ Canavan Greg. Silver – A Brief History of De-monetisation. Skatīts tiešsaistē 20.04.2017 Pieejams: <https://www.marketsandmoney.com.au/silver-a-brief-history-of-de-monetisation/2010/06/29/>

² Драйзер Теодор. Титан. -Ленинград: Лениздат, 1988. -406. с.

³ Grēviņa Ruta. Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. -Rīga: Zinātne, 2000. -551. lpp.

izlaistās viltotās sterliņu mārciņas un Otrais Pasaules karš pilnībā sagrāva uzticamību steriņu mārciņai¹- Anglija atteicās no piesaistes zeltam, bet ASV 1934. gadā, prezidenta Rūzvelta vadībā, ratificēja „Zelta rezervju aktu”, kurš noteica izmaiņas dolāra piesaistei pie zelta no 20.65 līdz 35 dolāriem par 1 Trojas unci zelta. Tomēr jau 1937. gadā šī sistēma pārtrauca savu darbību visās pasaules valstīs. Otrā Pasaules kara beigās bija nepieciešamība izstrādāt jaunu valūtas tirgus regulēšanas mehānismu. Kopš 1944. gada 1. jūlija 1 Trojas unce zelta tika pielīdzināta 35 USD un visas pārējās valūtas tika piesaistītas dolāram- *Bretton Woods* sistēma.

Zelta cena nemainīgums un ASV dominānce pasaulē bija iespējama tikmēr, kamēr ASV ekonomika sastādīja trešo daļu no visas pasaules ekonomikas vai 60% no rietumu valstu ekonomikas. Dolāra apjomi pašā ASV bija lielāki, nekā kreditēšanai paredzēti līdzekļi ārpus Savienotajām Valstīm. Maksāšanas bilance saglabājās pozitīva. Problēmas sākas ar Eiropas valstu ekonomikas atgūšanos, ASV ekonomika sāka sarauties, bet amerikāņu kapitāls, pateicoties dolāra augstai vērtībai, sāka aizplūst. Situāciju padziļināja arī tāds fakts, ka ieguldījumi ārvalstīs deva trīs reiz lielāku peļņu nekā ASV. Tirdzniecības bilance sāka uzrādīt negatīvus rādītājus. Sāka saasināties nelīdzsvarotība starp teorētisko un reālo situāciju, parādījās ne tikai melnais zelta tirgus, bet arī zelta cena pieauga no oficiāliem 35 līdz vairāk nekā 60 dolāriem par 1 Trojas unci².

Veltīgā mēģinājumā saglabāt sistēmas pamatus, tā tika pakļauta būtiskām izmaiņām. 1968. gada pavasarī, vairāku Eiropas Centrālo Banku prasību vilnis, samainīt dolārus pret zeltu, noveda pie divām būtiskām pārmaiņām. Pirmkārt- notika daļēja atteikšanās no fiksētas celta cenas 35 USD par vienu unci zelta. Izveidojās “divpakāpju” zelta cenas sistēma. Brīvajā pasaules zelta tirgū tika noteikts peldošs zelta cenas režīms, tādā veidā ASV atbrīvojās no saistības uzturēt zelta cenu 35 USD par unci apmēra. No citas puses, šī zelta cena palika spēka darījumiem Centrālo Banku starpā, no kuram tika saņemts solījums nepārdot zeltu brīvajā tirgū. Keinsa ekonomisti bija pārliecināti- palaižot zelta cenu brīvajā peldēšanā tā viennozīmīgi kritīsies. Tomēr notika atgriezenisks efekts, pasaules tirgus zaudēja ticību dolāram un turpināja ticēt zeltam³.

1971. gada 15. Augustā R. Niksons oficiāli atcēla dolāra apmaiņu pret zeltu. *Bretton Woods* sistēma beidza savu pastāvēšanu. 1976. gadā tika pieņemta jauna vienošanās - Jamaikas valūtas sistēma- pasaules valūtas sistēma, kas tika izveidota, pamatojoties uz Jamaikas vienošanos. Jamaikas sistēma paredz, ka par pasaules naudu var izmantot nacionālās

¹ Rupeika- Apoga Ramona. Valūtas tirgus un valūtas darījumi. – Rīga: Datorzinību centrs, 2003. -12. lpp.

² Запольскис Александр. Бреттон-Вудская система, или Как США захватывали мировое господство. Skaītīts tiešsaistē 07.11.2016. Pieejams: <http://rusplt.ru/society/brettonvudskaya-sistema-26958.html>

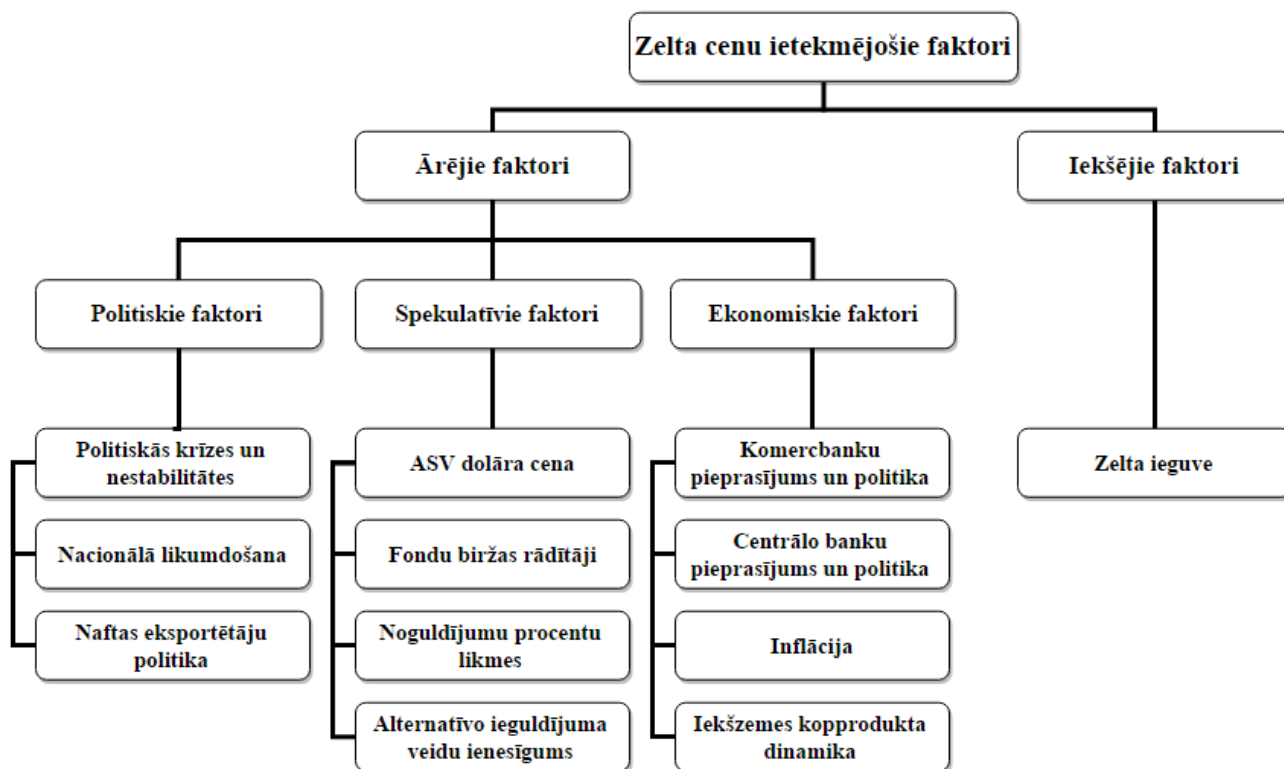
³ Ротбард Мюррей. История денежного обращения и банковского дела в США: с колониального периода до Второй мировой войны. — Челябинск: Социум, 2005. -503. с.

valūtas, veicot ar tām starptautiskos norēķinus, kā arī izvēlēties brīvu valūtas kursu, izmantot svārstīgo valūtas kursu, saglabāt zelta kā likvidā līdzekļa lomu, tā pirkšanu un pārdošanu par tirgus cenām. Starptautiskā Valūtas fonda uzdevums ir kontrolēt Jamaikas sistēmas noteikumu ievērošanu valstīs, kas tos parakstījušas¹.

2.2. Zelta cenu ietekmējošo faktoru analīze

Zelta cena, kopš pasaulē darbojas Jamaikas valūtas sistēma, vairs nav fiksēta un katru dienu mainās dažādu faktoru ietekmē. Šeit jāpiemin Centrālo Banku rezerves, ieguvi, pārstrādi, izmantošanu juvelierizstrādājumu rūpniecībā un investīcijās. Zelts gadu garumā skaitās drošākais patvērums, kad pasaules ekonomika pārdzīvo krīzes laikus. Zeltu izmanto ne tikai kā drošu patvērumu naudas līdzekļu saglabāšanai, bet arī rūpniecībā izejmateriālu veidā.

Pēdējos gados dārgmetālu tirgus attīstījās ļoti aktīvi, pieauga dalībnieku skaits. Bankas, aģenti un privātie investori, izmantojot attālinātu pieeju tirdzniecības platformām, tirgo ar virtuāliem dārgmetāliem, vai izmantojot starpnieka pakalpojumus, iegādājas fizisko zeltu, sudrabu, platīnu un citus dārgmetālus monētu vai stieņu veidā. Tirgus attīstība notiek pēc saviem īpatnējiem noteikumiem un likumsakarībām. Tirgus saskaras ar valstu likumdošanas īpatnībām nodevu, nodokļu un citu regulējumu veidā.

2.2. att. Zelta cenu ietekmējošo faktoru sadalījums grupās²

¹ Grēviņa Ruta. Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. — Rīga: Zinātne, 2000. -205. lpp.

² Autora veidots attēls

Attēlā 2.2. autors apkopo zelta cenas ietekmējošos faktorus, kuri ietekmē zelta tirgu. Tirgus reakcija uz kādu no faktoriem izraisa turpmāko ķēdes reakciju uz dārgmetāla cenu. Autors, saskaņā ar 2.2. attēlu, sadala ietekmējošos faktorus iekšējos un ārējos faktoros, norādot katras grupas apakšfaktoros.

2.2.1. Zelta cenu ietekmējošie ārējie faktori

Ārējie faktori nodrošina zelta cenas trenda redzamo sastāvdaļu. Tādā veidā šī ietekmējošo faktoru grupa, pēc darba autora domām, ir svarīgāka par iekšējiem faktoriem. Pirmā ietekmējošo faktoru grupa ir politiskie faktori un ir saistīta ar politisko lēmumu ietekmi uz zelta cenas veidošanos. Pie politiskiem faktoriem, pēc autora domām, pieder: nacionālā likumdošana, politiskās krīzes un nestabilitātes un starpvalstu līgumi. Otrā ietekmējošo faktoru grupa ir spekulatīvie faktori- faktori, kuri pastiprina oficiālo paziņojumu un darbību rezultātu ietekmi un cenas veidošanās tendencēm. Pie spekulatīviem faktoriem, atbilstoši attēlam 2.1., pieder: ASV dolāra cena, fondu biržas rādītāji, noguldījumu procentu likmes un alternatīvo ieguldījuma veidu ienesīgums. Trešā ietekmējošo faktoru grupa ir ekonomiskie faktori. Šī grupa norāda uz patieso ekonomikas stāvokli un ietekmē uz zelta piedāvāto un pieprasīto daudzumu caur dažādiem faktoriem: komercbanku pieprasījums un politika, Centrālo Banku pieprasījums un politika, inflācijas tendence un iekšzemes kopprodukta dinamika.

Nacionālā likumdošana. Valsts bez likumdošanas pastāvēt nevar, tas ir apzināts gājiens kā saglabāt valsts identitāti un kārtību tajā. Valsts valdība ir likumu iniciators un izstrādātājs, galvenokārt nodrošinot likumdošanu primārajai valsts kārtībai. Paveicot to, valsts valdība cenšas nodrošināt arī labvēlīgu investīciju klimatu ka ārzemju kompānijām, tā arī valsts iedzīvotājiem, kas nodrošinātu stabilu un ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi. Sasniedzot nosacītu izaugsmes līmeni, regulators cenšas ieviest dažādas inovācijas, kas bieži vien neizraisa iedzīvotāju patiku. Tādi faktori sekmē arī zelta cenas pieaugumu, gadījumos, kad tiek pieņemti neatgriezeniski likumprojekti par ierobežojumiem fizisko personu finanšu darbībā. Darba autors piedāvā aplūkot dažādus piemērus no dažādām pasaules valstīm.

2016. gada novembrī Indijas valdība paziņoja par lielu nominālu (500 un 1000 INR) banknošu izņemšanas no apgrozības. Ziņu portāls Gold.ru raksta: „Cilvēki masveidā cenšas atbrīvoties no šīm banknotēm un iegādājās nepieciešamākās preces, kā arī zeltu. Tādas

parādības rezultātā zelta cena Indijā pieauga līdz 50,000 INR (684 EUR) pie oficiālās cenas 35,000 INR (410 EUR) par 10 gramam¹”.

Ne tikai valdības ierobežojumi, bet arī tās tēriņi var ietekmēt zelta cenu. Īstermiņā būs izdevīgāk iegādāties finanšu instrumentus, jo lielu projektu realizācijai ir nepieciešami lieli naudas līdzekļi un valdība to gūšanai visticamāk izmantos obligāciju emisiju. Pieaugs kupona likmes- pieaugs ienesīgums, bet ilgtermiņā liela naudas masa veicinās inflāciju valstī un investīcijas zeltā būs izdevīgākas. To pierāda Venecuēlas piemērs- milzīgas inflācijas, pēc SVF datiem 2016. gadā tā sasniegs 2000%, un ārvalstu valūtas trūkuma dēļ, darījumos paradījās dārgmetāli, tā par 1 Trojas unci sudraba var iegādāties provīziju pusgamam, bet par 1 Trojas unci zelta var iegādāties māju, kura agrāk maksāja aptuveni 30,000 USD.

Nesenā finanšu krīze parādīja, ka Savienības (ES) līmenī nopietni trūkst piemērotu instrumentu, lai efektīvi risinātu problēmas saistībā ar kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, kas ir nestabilas vai kļūst maksātnespējīgas. Šādi instrumenti jo īpaši ir nepieciešami, lai novērstu maksātnespēju vai līdz minimumam samazinātu negatīvo ietekmi maksātnespējas gadījumā, saglabājot attiecīgās iestādes sistēmiski nozīmīgās funkcijas. Krīzes laikā šie problēmjautājumi bija svarīgs faktors, kas lika dalībvalstīm glābt iestādes, šim nolūkam izmantojot nodokļu maksātāju naudu. Uzticamas atveseļošanas un noregulējuma sistēmas mērķis ir pēc iespējas lielākā mērā novērst šādas darbības nepieciešamību². Eiropas direktīva atrunā *bail-in* mehānisma darbības pamatnostādnes, kuras nepieļautu kredītiestāžu glābšanu uz valsts rēķina. Pieņemtā direktīva stājās spēkā 2016. gada 1. janvārī, līdz ar to visi bankas kreditori glābs banku ar savam finansēm. Kā tas varētu ietekmēt zelta pieprasījumu un tā cenu? Pieņemtā direktīva raisīs neuzticību bankām un palielinās iedzīvotāju interesi neuzglabāt kredītiestādēs vairāk par valsts garantētiem 100 tūkstošiem eiro. Kā pasargāt atlikušos līdzekļus? Bieži vien ieguldītāji izvēlēsies citas alternatīvas bankas depozītam un noteikti apsvērs iespēju iegādāties zeltu.

Zelts nodrošina anonimitāti un drošības sajūtu. Īpaši kad no valsts puses nāk arī ierobežojumi darboties ar lielām skaidras naudas summām tās nedeklarējot. Spiediens un ierobežojumi sasniegt pārskatāmas iedzīvotāju finanses un apkarot ēnu ekonomiku ne vienmēr pierādīs sevi darbībā. Situāciju varētu aprakstīt līdzīgi kā Lafēra līknei- pēc noteikta spiediena un ierobežojuma likumdošana vairs nenesīs pozitīvo efektu, bet gan pasliktinās situāciju, kas nāks par labu zelta cenai un tiem, kas iepriekš ieguldīja zeltā vai kādā citā dārgmetālā.

¹ Gold.ru. В Индии запретили хождение крупных купюр денег. Skatīts tiešsaistē 15.12.2016 Pieejams: <http://gold.ru/news/v-indii-zapretili-hozhdenie-krupnyh-kupjur-deneg.html>

² EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA 2014/59/ES Skatīts tiešsaistē 20.04.2017 Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0059&from=en>

Otrādāku efektu zelta cena piedzīvos likumdošanas liberalizācijas laikā. Paverot plašākas iespējas un neierobežojot potenciālos ieguldītājus finanšu darbībā, tie primāri necentīsies glābt savus līdzekļus iegādājoties zeltu vai kādu citu aktīvu, bet gan nodrošinās citas vajadzības, kas saistītas ar dzīves līmeņa paaugstināšanu. ASV pilsoņiem no 1975. gada 1. janvāra tika atļauts iegādāties zeltu investīciju vajadzībām, tā cena turpmāko triju gadu laikā nozīmīgu cenas lēcieni nepiedzīvoja.

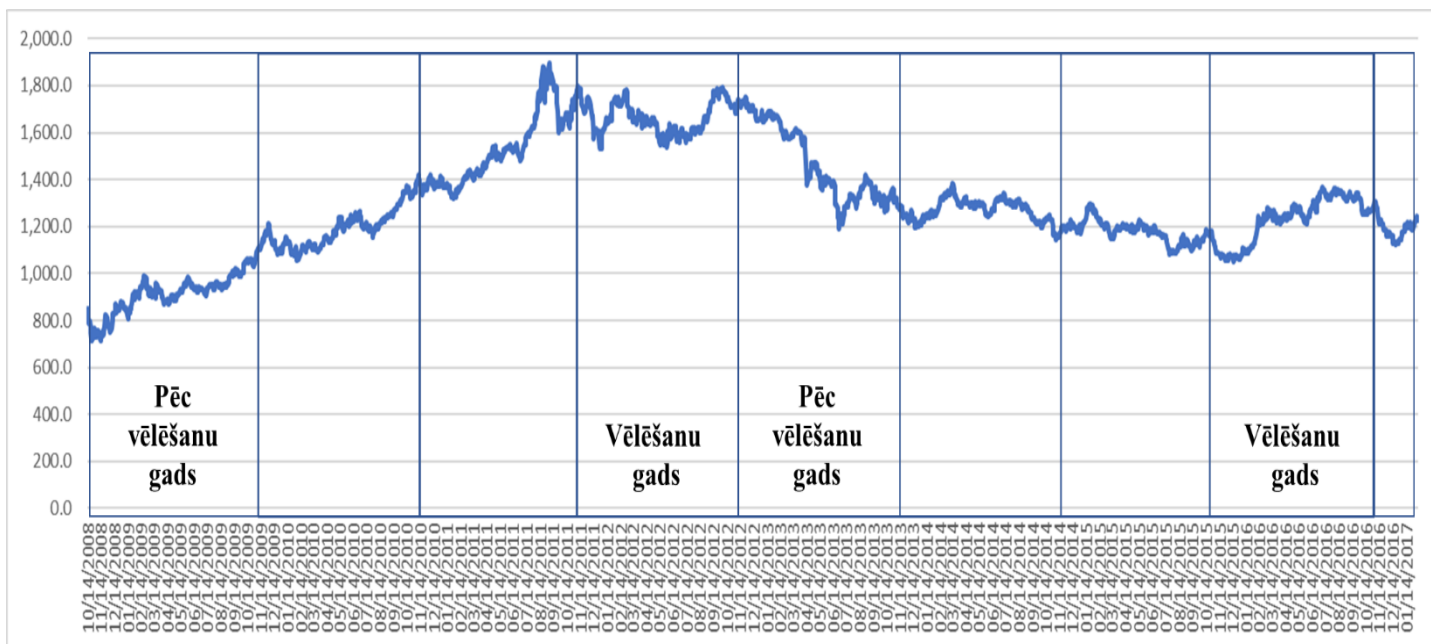
Likumdošana ietekmē zelta cenu pastarpināti caur cilvēku emocionālo stāvokli, vieni cenšas glābt savus kapitālus no neziņas un ierobežojumiem, citi vēlas uz kopējās masas rēķina nopelnīt spekulatīvos darījumus, kā vieni tā otri likumdošanas iespaidā koriģē zelta cenas trendu.

Politiskās nestabilitātes un krīzes. Pēc autora domām politiskā nestabilitāte katrā no valstīm ir saprotama parādība. Tautas ievēlēto pārstāvju nesaskaņas kādā no jautājumiem dara politisko ikdienu. Lielu iespaidu tāda iekšēja kompromisa meklēšana neiespaido zelta cenu pasaules tirgos, līdz šī politiskā cīņa nepārtop par visas pasaules galveno politisko notikumu. Nopietna politiskā saspīlēšana šoreiz ietekmēs visas pasaules turpmāko virzību. Īpaši asi ir jūtams jaunu valdību vai prezidenta vēlēšanu kampaņu laikā. Šajā laikā rodas neskaidrība par nākotnē gaidāmo izmaiņu ietekmi uz līdzšinējo dzīves ikdienu. Cilvēku zemapziņa nosacīti dod impulsu uz nopelnīto līdzekļu saglabāšanu un kas, ja ne zelts un tam radniecīgi dārgmetāli var kalpot labāk šī mērķa sasniegšanai. Šajā laikā ir vērojams zelta cenas pieaugums. Darba autors piedāvā iepazīties ar pēdējo gadu politiska nestabilitātēm, kuras nodrošināja zelta cenai pozitīvu dinamiku.

Kā pirmo politisko nestabilitāti autors piedāvā apskatīt ASV prezidenta vēlēšanas. Atsaucoties uz SEB Bankas Biznesa attīstības pārvaldes pārdošanas atbalsta vadītājas Guntas Simenovskas pētījumu, darba autors zelta cenas pieaugumu skaidros izmantojot akciju tirgus vidējo ienesīgumu, kas ir novērotas kopš 1883. gada ASV. Kā skaidro šādu sakarību pati autore: “Sliktākie rezultāti caurmērā novērojami pirmajā gadā pēc vēlēšanām. Prezidenta pilnvaru termiņa pirmais gads bieži vien ir tikpat neprognozējams kā pēdējais¹.” Akciju tirgi un dārgmetālu tirgus ir salīdzināmi kā divi pretēji darbības lauciņi- vērtspapīri nodrošina spekulatīvo kapitāla pieaugumu miera un stabilitātes laikā, bet dārgmetāli nodrošina miera sajūtu un kapitāla pieaugumu nestabilitātes laikā.

Zelta pieprasījums pieaugs pirmsvēlēšanu gadā un gadā, kad notiek vēlēšanas.

¹ Simenovska Gunta. Kā ASV prezidenta vēlēšanas ietekmē akciju tirgu? Skatīts tiešsaistē 12.12.2016 Pieejams: <http://www.seb.lv/info/investicijas/ka-asv-prezidenta-velesanas-ietekme-akciju-tirgu>

2.3. att. ASV prezidenta 4 gadu cikla sadalījums uz zelta cenas dinamiku USD 2008. -2017. gg.¹

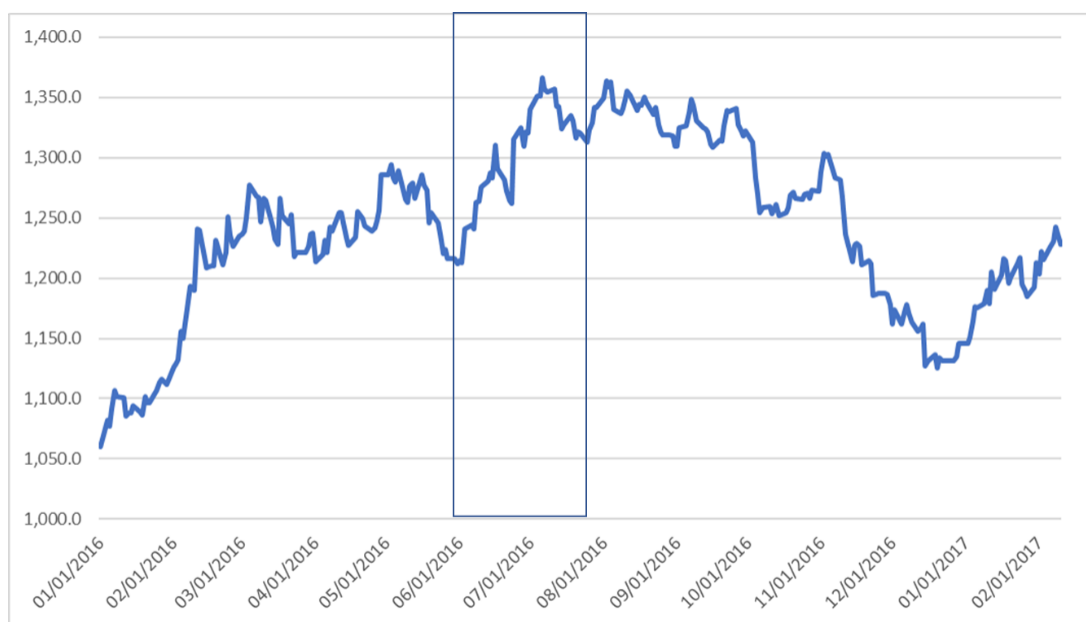
Ieguldījumiem zeltā šajos gados jābūt daudz izdevīgākiem nekā ieguldījumiem akciju tirgū. Aplūkojot 2.3. attēlu par to var pārliecināties. 2012. gadā uz ASV prezidenta amatu kandidēja arī tolaik esošais prezidents Baraks Obama (Barack Obama), zelta tirgus noreagēja pirmsvēlēšanu laikā ar cenas pieaugumu un vēlāk, kad tika izvēlēts pie varas esošais prezidents tirgus norimās, jo jau bija labi zināmi turpmākie attīstības scenāriji. Kā parāda attēls nr. 2.3. 2013., pēc vēlēšanu gadā, zelta cenas samazinājās. 2016. gadā cīņa par prezidenta krēslu nonāca starp diviem, iepriekš prezidenta amata nebijušiem, kandidātiem- Donaldu Trampu (Donald Trump) un Hilariju Klintoni (Hillary Clinton). Tirgus reakcija bija viennozīmīga un zelta cena lielāko vēlēšanas gada laiku pieauga. Galvenokārt zelta cenas trends bija atkarīgs no tolaik izplatītas neziņas un pārāk dažādu kandidātu skatījumu un starptautiskām attiecībām un turpmāko valsts ekonomikas attīstību.

Beidzoties vēlēšanu rosībai un nonākot skaidrība ar jauno valsts vadītāja politisko virzību, zelta tirgus un pieprasījums pēc zelta samazinās un sāk atgūties akciju tirgus, kur ienesīgums uzrāda labākus rezultātus par ieguldījumiem dārgmetālos.

Par otru politisko nestabilitāti, kas pēdējos gados ieguvusi īpašu popularitāti, autors ir izvēlējies apskatīt referendumu par reģiona patstāvību un iziešanas no kādas jau esošas valsts ietekmi uz zelta cenas svārstībām. 2.4. attēls parāda zelta cenas izmaiņas BREXIT referendumā, kurā vairākums (51.9%) balsotāju izvēlējās pamest ES un turpināt patstāvīgu valsts gaitu. Lielbritānijas referendumam notika 23. Jūlijā, kā var secināt pēc attēla numur 2.4., zelta cena uzrāvās augšup pāris nedēļu laikā pirms referendumā un noturējās vēl

¹ Autora veidots attēls

pāris mēnešu augstā līmenī, nodrošinot zelta cenai pieklājīgu pieaugumu. Cits faktors, kas palīdzēja zeltam sasniegt virsotni- sterliņ-mārciņas vērtības krišana pret vadošajām pasaules valūtām. Pēc Pasaules Zelta Padomes datiem zelta cena sterliņ-mārciņās pieauga salīdzinot ar 2015. gada 3 ceturksni par 40% . Abi šie faktori bija izraisīti viena notikuma dēļ un abi atbalstot viens otru nodrošināja zeltas cenas kāpumu kā sterliņ-mārciņās, tā arī vadošajās pasaules valūtās.

2.4. att. 1 Trojas unces zelta cena ASV dolāros kopš 2016. gada sākuma pēc goldprice.org datiem¹

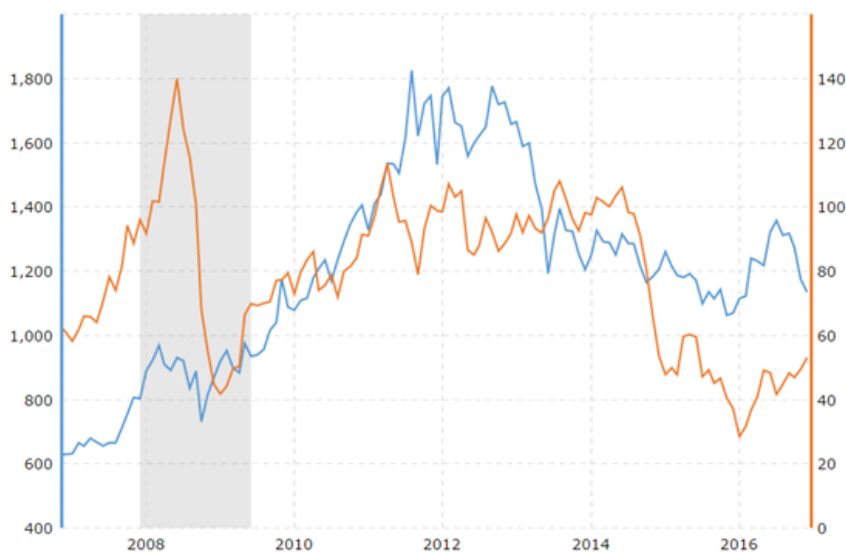
Zelta cena pēc referendumā laikā sāka kristies, līdzīgi, kā tas bija ar prezidenta vēlēšanām ASV. Neskaidrības brīdis ir pagājis un valsts iedzīvotāji un finanšu darbība var atgriezties pie ierastās darba kārtības un neuztraukties par *force majeure* apstākļu realizēšanos.

Naftas eksportētāju politika. Nafta- viens no mūsdienu nepieciešamākajiem energoresursiem, tās pietiekamība un cena pasaules vēsturē ir raisījusi daudzas krīzes un nestabilitātes. Darba autors aplūkos naftas un cenas radniecīgo virzību, kura ir veidojusies gadu garumā.

OPEC valstu vienošanās ietekmē vispirms naftas cenu un pastarpināti arī zelta cenu. Tāpēc darba autors uzver uz šīs naftas eksportētājvalstu organizācijas paziņojumu un vienošanos īpašu nozīmi zelta cenas trendam. Ziņu portāls BBC 2016. gada 30. novembrī publicēja rakstu ar daudzsološu nosaukumu- „OPEC valstis vienojās par naftas ieguves

¹ Goldprice.org. 1 Year Gold Price in USD/oz. Skatīts tiešasistē 15.11.2016 Pieejams: <http://goldprice.org/>

samazināšanu¹". Šīs vienošanās gaidās naftas cena pieauga par 7.9% līdz 50.5 USD par mucu. Kā nafta varētu ietekmēt dārgmetālu cenas?

2.5. att. Zelta un naftas vēsturiskās cenu attiecības 2008. -2017. gg. pēc macro-trends.com datiem²

Pēc portāla macro-trends.com attēla nr. 2.5. var secināt par abu preču cenu līdzīgu virzības tendenci. Salīdzinot ikmēneša beigu/aizvēršanas zelta (LBMA) un jēlnaftas (WTI) cenu kopš 2008. gada. Attēla redzams, ka pasaules naftas cenas tendences un zelta cenas tendences ir līdzīgas- pieaugot viena cenai, pieaugs arī cita cena un otrādi. Kā tiek norādīts pozitīvas ziņas naftas cenas pieaugumam raisa arī pozitīvas pārmaiņas zelta tirgū. Palielinot naftas ieguvu, pastarpināti tiks ietekmēta arī zelta cena- tā samazināsies.

Savstarpējo dārgmetālu un naftas (WTI markas) korelāciju pierāda arī Balcilar Mehmet, Hammoudeh Shawkat un Asaba Nwin-Anefo Fru savā publikācijā ar nosaukumu- "A regime-dependent assessment of the information transmission dynamics between oil prices, precious metal prices and exchange rates"³". Balstoties uz vairāku gadu datu analīzi tika iegūti neapšaubāmi rezultāti. Visciešākā vēsturiskā korelācija tika novērota starp zeltu un sudrabu (95%), otrā ciešākā korelācija ir starp platīnu un naftu (94%). Pētījuma autori ciešo sakarību skaidro kā ciešu, vēsturiski izveidojušos sakarību investoru vidū izvēloties, par investīciju objektu, zeltu un/ vai sudrabu, kā arī pieprasījumu juvelierizstrādājumu rūpniecībā

¹ BBC. Страны ОПЕК договорились о сокращении добычи нефти. Skatīts tiešsaistē 18.12.2016 Pieejams: <http://www.bbc.com/russian/news-38161588>

² Macro-trends.com. Gold Prices vs Oil Prices - Historical Relationship. Skatīts tiešsaistē 18.12.2016 Pieejams: <http://www.macro-trends.net/1334/gold-prices-vs-oil-prices-historical-correlation>

³ Balcilar Mehmet, Hammoudeh Shawkat, Asaba Nwin-Anefo Fru. A regime-dependent assessment of the information transmission dynamics between oil prices, precious metal prices and exchange rates. International Review of Economics & Finance Volume 40, November 2015, Pages 72–89. Skatīts tiešsaistē: 18.02.2017 Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:3541/eds/command/detail?sid=3e1bd559-20e5-42af-a574-f4505445455b%40sessionmgr4006&vid=3&hid=4211>

un medicīnā. Tomēr sakarību starp naftu un platīnu izskaidro kā abu izejvielu augstu pieprasījumu automobiļu ražošanas industrijā.

	ER	WTI	GOLD	SILV	PLAT	PALL
<i>Panel A: log levels</i>						
ER	1.000					
WTI	0.419	1.000				
GOLD	0.639	0.831	1.000			
SILV	0.498	0.853	0.953	1.000		
PLAT	0.412	0.941	0.865	0.905	1.000	
PALL	- 0.294	0.595	0.384	0.575	0.609	1.000

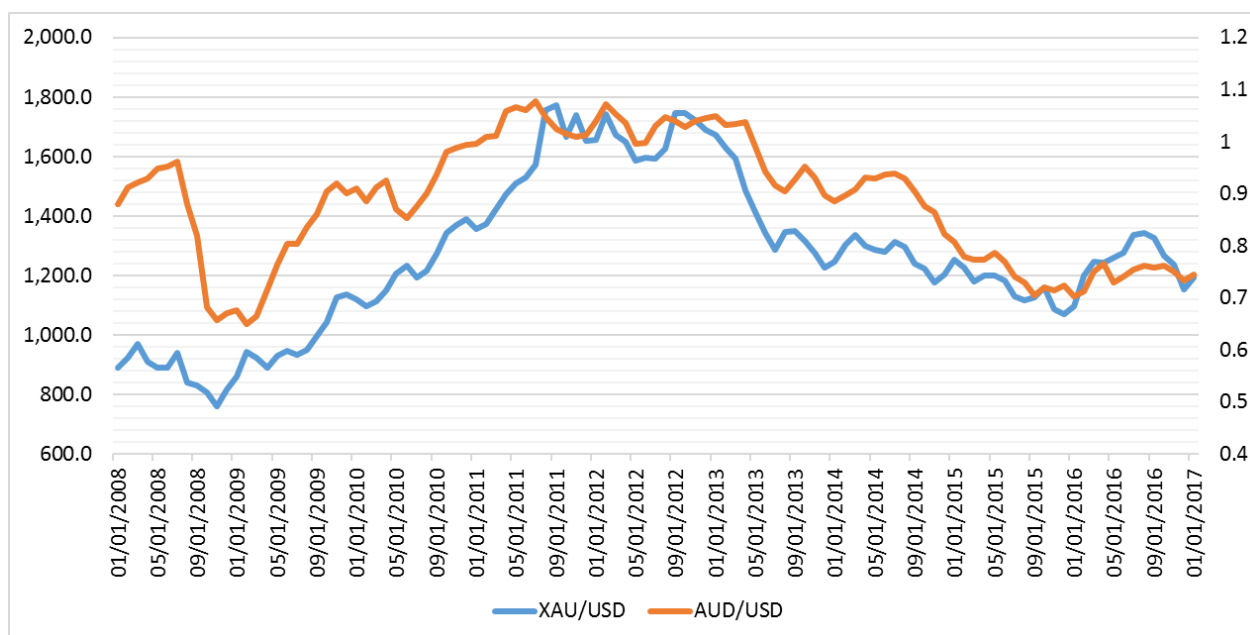
2.6. att. Korelācijas matrica starp dārgmetāliem, naftu un maiņas kursu¹

Īpašu uzmanību publikācijas autori veltīja dārgmetālu ciešai korelācijai ar naftu. Starp naftu un zeltu (83%), starp naftu un sudrabu (85%) un starp naftu un platīnu (94%). Starp naftu un pallādiju tik cieša saistība kā starp klasiskajiem dārgmetāliem pētījuma gaitā netika novērota, tikai 60%. Darba autori uzsver- vairākums investoru izmanto pallādiju risku ierobežošanai jeb *hedžēšanai*.

ASV dolāra cena. Vairāku gadu garumā ASV ieņem ceturto vietu zelta ieguvē, gada laikā vidēji iegūstot 220 tonnas dzeltenā metāla². Zelta ieguvējvalstu nacionālā valūta, pozitīva zelta cenas trenda laikā, kļūst stiprāka pret pārējām pasaules valūtām. Dotās likumsakarības izņēmums ir ASV dolārs. Skaidrojumam ir divi faktori. Pirmkārt, ASV praktiski nepārdod valsts iekšienē iegūto zeltu uz ārzemēm. Viss zelta apjoms tiek realizēts valsts iekšienē vai tiek izmantots valsts vajadzību apmierināšanai. Šādas parādības iespaidā nenotiek pastiprināts pieprasījums pēc USD *Forex* tirgū, kas nodrošinātu dolāram vērtības pieaugumu, kā tas parasti notiek, piemēram, ar Austrālijas dolāru. Otrais faktors ir dolāra vērtības samazinājums kalpo par signālu zelta cenas pieaugumam. Negatīvās ziņas par ASV dolāru vienmēr izraisa zelta cenas pieauguma. Vairākums investoru cenšas pasargāt no iespējamajiem negatīviem iznākumiem iegādājoties zeltu, tādā pašā veidā stimulējot zelta cenas pieaugumu.

¹ Balcilar Mehmet, Hammoudeh Shawkat, Asaba Nwin-Anefo Fru. A regime-dependent assessment of the information transmission dynamics between oil prices, precious metal prices and exchange rates. *International Review of Economics & Finance* Volume 40, November 2015, Pages 72–89. Skatīts tiešsaistē: 18.02.2017 Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:3541/eds/command/detail?sid=3e1bd559-20e5-42af-a574-f4505445455b%40sessionmgr4006&vid=3&hid=4211>

² US Geological Survey. *Mineral Commodity Summaries 2017*. Skatīts tiešsaistē 25.04.2017 Pieejams: <https://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/mcs/2017/mcs2017.pdf>

2.7. att. Zelta cenas USD un valūtas pāra AUD/USD tendence 2008. -2017. gg. pēc ampex.com¹ un x-rates.com² datiem

Ir izveidojusies zināma likumsakarība starp zelta cenu un dolāra vērtību- pieaugot zelta cenai, ASV dolāra vērtība krītas un otrādi. Dotais faktors tiek plaši izmantots valūtu pāru korekcijā. Tā AUD/USD pieaugs vienlaicīgi ar cenas pieaugumu XAU/USD³.

Fondu biržas rādītāji. Fondu biržā tiek tirgoti liels preču klāsts. Vienīgā fondu birža Latvijā- birža NASDAQ OMX Riga (iepriekš Rīgas Fondu birža) nodrošina akciju, obligāciju, parādzīmju un ieguldījumu fondu apliecību kotāciju, vērtspapīru tirdzniecības un norēķinu iespējas, valsts parāda vērtspapīru izsoles⁴. Apskatot apakšfaktoru politiskās nestabilitātes un krīzes, autors, atsaucoties uz SEB Bankas pētījumu, aprakstīja akciju ienesīgumu attiecībā pret prezidenta četrus gadus ciklu. Pieminot lielu cilvēku skaita vēlmi saglabāt savus līdzekļus un apdrošināties pret nenoteiktību autors norādīja uz pieaugošu pieprasījumu pēc zelta. Zeltu var iegādāties ne tikai fiziskā formā, bet arī sertifikātu, ETF fondu daļu un zelta ieguvējkopmāniju akciju veidā.

¹ Ampex.com. Gold price. Skatīts tiešsaistē 25.04.2017 Pieejams: <http://www.apmex.com/spotprices/gold-price>

² X-rates.com. US Dollar per 1 Australian Dollar Monthly average. Skatīts tiešsaistē 25.04.2017 Pieejams: <http://www.x-rates.com/average/?from=AUD&to=EUR&amount=1&year=2010>

³ The best Forex. Зависимость курса доллара США от цены на золото. Skatīts tiešsaistē 25.04.2017 Pieejams: <http://forexluck.ru/fun/1132-zoloto-dollar>

⁴ NASDAQ BALTIC. Par biržu NASDAQ OMX Riga. Skatīts tiešsaistē 18.12.2016 Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/map?id=3798383&highlight=vien%C4%ABg%C4%81,fondu,bir%C5%BEa,Latvij%C4%81>

**Vēsturiskais pasaules zelta pieprasījums tonnās 2008.-2015. gadā pēc Pasaules Zelta
Padomes datiem¹**

Tonnās						
	Juvelierizstrādājumu rūpniecība	Investīciju produkti (monētas un stieņi)	Biržā tirgoti zelta fondi un tamlīdzīgi produkti	Rūpnieciskais pieprasījums	Centrālās Bankas	Kopā
2008	2,306.2	917.9	325.0	464.7	-235.4	3,778.3
2009	1,816.3	832.3	644.6	414.4	-33.6	3,674.0
2010	2,051.6	1,201.2	420.8	460.5	79.2	4,213.2
2011	2,091.6	1,491.9	236.9	428.5	480.8	4,729.8
2012	2,130.4	1,297.5	306.6	381.4	569.3	4,685.1
2013	2,678.8	1,705.1	-914.1	356.0	623.8	4,449.6
2014	2,482.0	1,005.6	-183.6	348.5	583.9	4,236.4
2015	2,397.5	1,023.9	-128.3	333.8	566.3	4,193.1

Šie instrumenti rāda pretējo virzību nekā parastās akcijas tirgotas fondu biržā. Atsaucoties uz 2016. gada decembra FRS paziņojumu par likmes palielināšanu sākās jauns etaps pēc ilgstošas zemo likmju laikmeta. Šoreiz kļūs ienesīgāki finanšu instrumenti, nevis reālais zelts un tam pielīdzināmie instrumenti. Tādā situācijā ieguldījumi zeltā vairs nav tik aktuāli investoru vidū un zelta cena pamazām samazinās. To apliecina datu publikācija, pēc kuras bija vērojama investoru aizplūšana no ETF fondiem 22 tonnu apmērā, kas ir lielākais rādītājs kopš 2013. gada². Pēc dažādu ekspertu viedokļiem investoru bēgšana no ETF fondiem turpināsies arī nākošgad- investori izvēlēsies citus instrumentus ar pievilcīgāku ienesīgumu. Šādu virzību norāda arī Pasaules Zelta Padome. Tabulā nr. 2.1. ir redzams, ka kopš 2013. gada ir vērojama investoru bēgšana no ETF fondiem uz citiem biržā tirgotiem finanšu aktīviem. Krīzes situācijās, kad pārējās akcijas rādīs nelielu ienesīgumu spekulanti pieņems lēmumu ieguldīt par labu zeltam pielīdzināmiem instrumentiem un zelta cenas dinamika parādīs augšupejošu trendu. Kā tika gaidīts 2016. gada 14. decembrī regulators, pirmo reizi kopš kvantitatīvās mīkstināšanas programmas uzsākšanas laika, palielināja

¹ World Gold Council. Historical data for gold demand. Skatīts tiešsaistē 18.12.2016 Pieejams: <http://www.gold.org/statistics#supply-and-demand-data>

² Gold.ru. Повышение ставки ФРС обрушило цены на золото. Skatīts tiešsaistē 18.12.2016 Pieejams: <http://gold.ru/news/povyshenie-stavki-frs-ssha-obrushilo-ceny-na-zoloto-dekabr-2016.html>

procentu likmi par 25 bāzes punktiem līdz 0,5- 0,75%. Pie tam regulātors norādīja arī par gaidāmiem palielinājumiem nākošgad. Ziņas pozitīvi ietekmēja 10 gadīgas ASV valdības obligācijas un palielināja to ienesīgumu līdz 2,6%. Šādā veidā regulātors ne tikai paaugstināja dolāra cenu, bet arī ietekmēja valdības obligāciju ienesīgumu, kas turpmāk būs mēraukla citiem naudas tirgus spēlētājiem.

Noguldījumu procentu likmes. Noguldījums nodrošina ieguldītājam pašu vienkāršāko un drošāko investīciju veidu. Tā ienesīgums jeb bankas piedāvātie depozīta procenti iespaido indivīda izvēli glabāt naudas līdzekļus bankā vai iegādāties drošākus vai ienesīgākus aktīvus. Bieži vien attīstīto valstu komercbankas piedāvā samērā nelielus procentus, kas ir balstīts uz vairākiem faktoriem. Tomēr gala rezultātā ieguldītājs saņem ienākumu, kurš sedz tā laika inflāciju un alternatīvo projektu ienākumu. Tādā gadījumā pieprasījums pēc zelta nav īpaši izteikts. Pie samērīgiem noguldījuma procentiem un stabilas ekonomiskās situācijas pasaulē un valstī.

Pieprasījums pēc zelta pieaug tados gadījumos, kad noguldījuma procentu likme ir pārāk augsta vai pārāk zema, varētu būt arī negatīva. Pirmajā gadījumā augsta noguldījuma likme ir signāls par ekonomiskajām grūtībām un augstu inflāciju valstī - šajā gadījumā investori glābjoties no pieminēto faktoru ietekmes uz naudas līdzekļiem izvēlēties iegādāties zeltu. Kā tas ir noverojams Ukrainā, Uzbekistānā, Argentīnā un citās valstīs, kur depozītu likmes ir tuvas pie 20% gadā. Otrajā gadījumā negatīvās procentu limes nemotivē noguldīt bankas depozīta līdzekļus, jo ir zinams- rezultāta saņems mazāk par sākotnējo summu, tāpēc investori izvēlas iegādāties zeltu, kas ir pielīdzināms drošībā ar bankas depozītu. Šāda paradība ir vērrojama Šveicē, portāls gold.ru raksta: “USB Banka aizvēra trīs filiāles Cīrihē, Ženēvā un Bāzelē, kuras galvenokārt nodarbojās ar dārgmetalu tirdzniecību saviem klientiem. Iemesls oficiāli nav pieminēts, tomēr vairākums ekspertu pauž domu par bankas raizēm- vairākums klientu izvēlas iegādāties zeltu nekā turēt naudu bankas kontā¹.”

Šis faktors ir spekulāciju objekts un viennozīmīgas atbildes cik lielā mērā tas ietekmēs pieprasījumu pēc zelta autors nevar dot. Dotais faktors ir tikai pamudinājums investoriem rīkoties ar savu uzkrato kapitālu, izvēle investēt vai atstāt naudas līdzekļus depozītā ir katra investora individuāls lēmums.

Alternatīvo ieguldījuma veidu ienesīgums. Pie alternatīvām investīcijām, ko investors var brīvi iegādāties un cerēt uz tā vērtības pieaugumu, jo cita ienākuma šie investīciju instrumenti nedod, var pieskaitīt: mākslas priekšmetus, alkoholiskos dzērienus- vīnu, konjaku-, dažādas antikvāras lietas, monētas, pasta markas. Šo ieguldījumu cena ir ļoti

¹ Gold.ru. Банк UBS закрыл 3 филиала по драгметаллам. Skatīts tiešsaistē 20.11.2016 Pieejams: <http://gold.ru/news/shvejcarskij-bank-ubs-zakryl-3-filiala-po-dragmetallam.html>

specifisks jautājums un tās noteikšanai ir nepieciešams speciālista viedoklis un oriģinalitātes atzinums. Šī cena veidosies ne tirgus pieprasījuma un piedāvājuma iespaidā, bet gan pēc subjektīva viedokļa. Šādu investīciju objektu tirgus ir neliels salīdzinājuma ar citiem ieguldījuma veidiem, līdz ar to arī likviditāte- spēja ātri un par pietuvinātu tirgus cenu pārvērst objektu naudā- būs diezgan zema¹. Tomēr apskatot šīs grupas ietekmi uz zelta cenas veidošanos autors izvēlējās izcelt šos objektus. Dotie instrumenti ir līdzīgi zeltam un var atņemt preferenci ieguldīt zeltā ekonomiskās augšupejas laikā, kad lielai cilvēku masai ir pieejami lielāki brīvie naudas līdzekļi un tie vēlās padarīt savu ikdienu spilgtāku un izvēlās iegādāties kādu no aukstāk pieminētiem aktīviem. Tomēr ekonomiskās lejupslīdes laikā vairākums šo objektu zaudē savu vērtību, kas varētu būt pat uzpūsta. Šajā laikā zelta cena ilgstoši stāvējusi miera stāvoklī dod par sevi ziņu un parāda augstāku ienesīgumu un drošību nekā alternatīvie ieguldījuma objekti.

Komercbanku pieprasījums un politika. Komercbankas ir vieni no lielākajiem spēlētajiem dārgmetālu tirgū. Galvenokārt bankas darbojās klienta uzdevumā- veicot iegādi pēc klienta lūguma, vai arī paredzot lielāku pieprasījumu uz dārgmetālu no fizisko un juridisko personu puses. Komercbankas veic darījumus ar dārgmetāliem arī savām vajadzībām- likviditātes nodrošināšanai vai spekulatīvo darbību ienākumu gūšanai. Darba autors piedāvā aplūkot strauji augošo Ķīnas zelta tirgu no komercbanku viedokļa.

Pēdējo 10 gadu laikā Ķīna ir kļuvusi par lielāko zelta ražotāju un patērētāju, valsts iekšienē komercbankas ir izstrādājušas savu īpatnējo zelta pārdošanas un atpiršanas modeli. Vairāk nekā 60% no investīciju pieprasījuma, kas ir stieņi līdz kilogramam, tiek nodrošināts tieši caur komercbankām. Bieži bankas izmanto savus zīmolus zelta stieņu un monētu pārdošanai. Pēdējo gadu laikā arī mazākas komercbankas sākušas piedāvāt investīciju zeltu- neliela svara investīciju zelts ir vairāk pieejams arī iedzīvotājiem ar nelieliem ienākumiem, kas atskatoties uz Ķīnas iedzīvotāju skaitu, nodrošina iespaidīgu pieprasījumu.

2015. gadā komercbanku zelta aktīvi pieauga par 38% kopuma sasniedzot 2,700 tonnas. Galvenie pozitīvās tendences faktori ir bijuši un paliks vairākiem gadiem uz priekšu- strauji augošais zelta līzinga tirgus un mazo komercbanku zelta pārdošanas apjomu pieaugums².

Pēc Ķīnas zelta tirgus modeļa var spriest, par zelta pozitīvo dinamiku un augstu pieprasījumu, ko nodrošina jaunumi zelta tirdzniecības paņēmieni un īstenojamā politika.

¹ Gitman Lawrence J., Joehnk Michael D. Fundamentals of investing. -Reading: Addison Wesley, 1999. -577. p.

² Gold.org. Focus: China's commercial banks. Skatīts tiešsaistē 04.05.2017 Pieejams:

<http://www.gold.org/supply-and-demand/gold-demand-trends/back-issues/gold-demand-trends-q2-2016/focus-china-commercial-banks>

Tomēr pasaules zelta cena rodas arī citu valstu komercbanku pieprasījuma un piedāvājuma ietekmē.

5 pasaules bankas (Deutsche Bank, Soci t  G n rale, HSBC, Scotia Mocatta un Barclays Capital) divreiz dienā (10:30 un 15:00 pēc Londonas laika) fiksē zelta cenu ASV dolāros, jeb veido Londonas zelta fiksingu. Pats cenas noteikšanas process notiek aiz aizvērtām durvīm un iespēja saredzēt banku negodprātīgu rīcību ir gandrīz neiespējams. Lielie spēlētāji banku sektorā var vienoties par cenu un tādā veidā ietekmēt tirgus dinamiku savā labā. Tā ņis process notika kopŶ 1919. gada, kad Londonas zelta fiksings bija dibināts.

2015. gada Martā Londonas zelta fiksings mainīja savu eksistēšanas formu. Iemesls bija saistīts ar banku dal bniec  daŶ diem skandāliem un izmekl Ŷan m par manipulācijām zelta tirgū. Ŷobr d zelta cenu fiksē LBMA (The London Bullion Market Association), kur  piedalās 13 pasaules bankas (Bank of China, Bank of Communications, China Construction Bank, Goldman Sachs International, HSBC Bank USA NA, ICBC Standard Bank, JP Morgan, Morgan Stanley, Societe Generale, Standard Chartered, The Bank of Nova Scotia - ScotiaMocatta, The Toronto Dominion Bank un UBS)¹. Laiks un pamatval ta netika mainīti.

Komercbanku skaita palielināšana nosakot zelta cenu norāda uz ieinteresētību un apjomu pieaugumu tirdzniecībā ar zeltu daŶ das pasaules valstīs, ne tikai Eiropā un ASV, kā tas bija vērojams līdz ņim.

2016.gada 19. aprīlī Ŷ na, ar LMBA at lauju, atvēra paŶa savu zelta fiksingu CNY Ŷanhajas zelta birŶ . Standarta darījuma apmērs ir 1 kilograms 99,99 raudzes zelta. Uz doto brīdi pie tirdzniecības ir pielaisti 18 dalībnieki. Tāda veidā pasaulē ir izveidojusies altern t va Londonai. Tomēr gaidīt tūlītēju efektu no Ŷanhajas birŶas ir vēl par agru. 2011. gadā, pēc Pasaules Zelta Padomes datiem, kopējais zelta tirgus apgrozījums, ieskaitot *ff chersus*, sastādīja 50,4 miljardus Trojas un u 62,4 triljonu USD vērtībā. 86,75% visu darījumu notika Lielbritānijā, caur Ŷ nas tirdzniecības platformām izgāja tikai 1,38%. Pēc Ŷ nas Tautas Bankas prognozēm, n koŶajos trijos gados aptuveni 20% no visiem pasaules darījumiem ar zeltu var notikt Ŷanhajas birŶ ².

Publikācijas autors uzsver arī ne mazāk svarīgu faktoru, kas piemīt zelta tirdzniecības vietai un valūtai. Ŷ nas gadījumā ir panākts divējāds efekts- pirmkārt, zelta tirdzniecība un reālā zelta piegādes būs nodroŶin ta vietējā līmenī, neļaujot citiem ietekmēt zelta fiziskās piegādes vai vienpusēji manipulēt ar zelta cenu, kas līdzvērtīgi samazinās/ palielinās arī valsts rezerves naudas izteiksmē un otrkārt, tirgojot zeltu, kas ir tik pieprasīts Āzijas reŶion ,

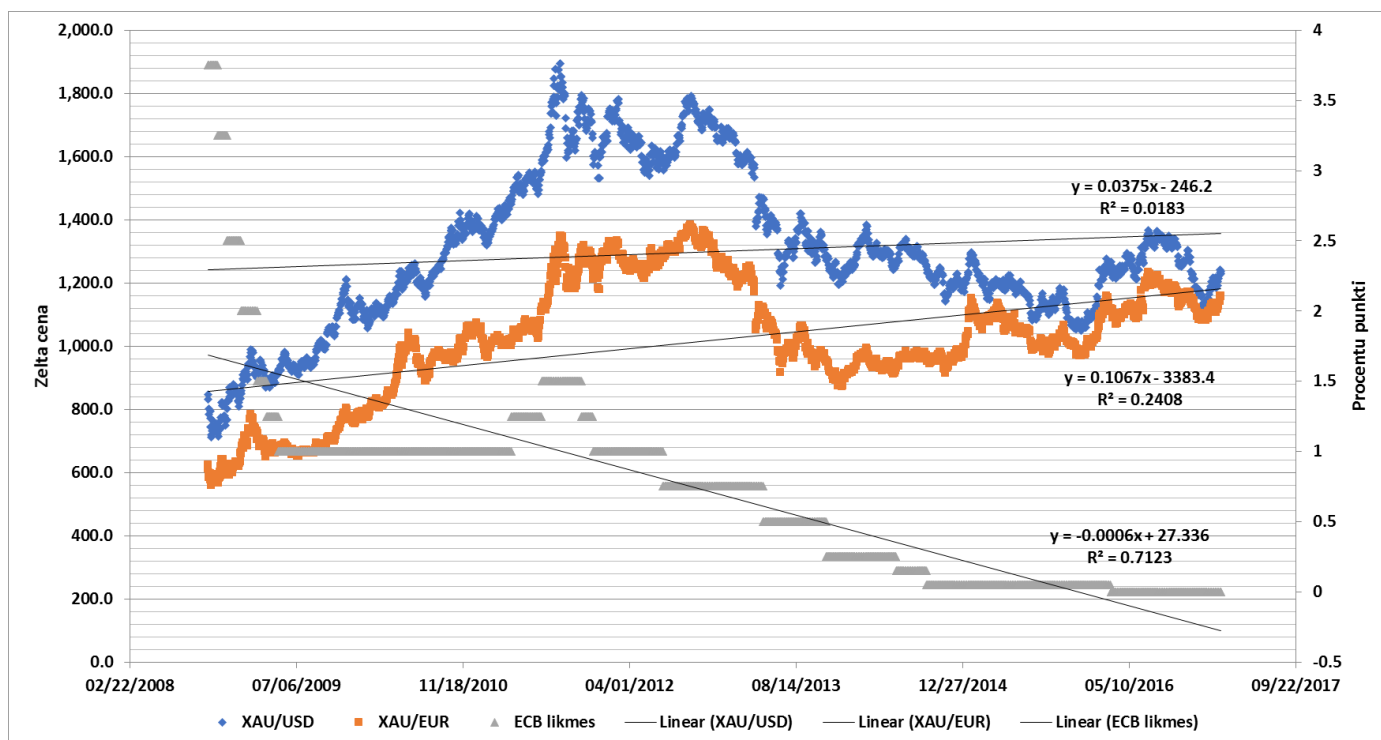
¹ LBMA. Lbma Gold Price. Skatīts tieŶsaist  12.12.2016 Pieejams: <http://www.lbma.org.uk/lbma-gold-price>

² Запольскис Александр. Китай вступает в войну за мировой рынок золота. Skatīts tieŶsaist  21.04.2017. Pieejams: <http://rusplt.ru/society/knr-zoloto-ryinok-24477.html>

nacionālajā valūtā, tiks panākts efekts, kurš samazinās USD apjomu starptautiskajos tirdzniecības darījumos un palielinās CNY daļu.

Komercbanku pierpasījums un politika ietekmē zelta cenu sākumposmā nosakot tā cenu divreiz dienā ASV dolāros un arī pēc zelta noteikšanas. Laika gaitā zelta cenas veidošanās vieta tiek pakāpeniski pārcelta arī ārpus tradicionāli ierastās Lielbritānijas. Ķīnas mēģinājums skaldīt vienpolāro zelta cenas noteikšanas kartību, pēc autora domām, ir sākums jaunai zelta cenas noteikšanas politikai, tomēr lielākā darījumu daļa notiek tieši LMBA un komercbanku ietekme vēl saglabāsies vairāku gadu garumā.

Centrālo Banku pieprasījums un politika. Būdamā Eirosistēmas sastāvdaļa, Latvijas Banka piedalās vienotās monetārās politikas sagatavošanā, politikas lēmumu pieņemšanā un īstenošanā, pildot Līgumā par Eiropas Savienības darbību 127. pantā noteikto mērķi – uzturēt cenu stabilitāti. Tas tiek darīts saskaņā ar principiem, instrumentiem, procedūrām un kritērijiem, kas minēti ECB pamatnostādnēs par Eirosistēmas monetāro politiku¹. ECB cenu stabilitātes uzturēšanai izmanto dažādus instrumentus, kā tradicionālus, tā arī netradicionālus. Galvenokārt tiek izmantota galvenās refinansēšanas likmes izmaiņa attiecīgi ekonomikas ciklam.

2.8. att. Zelta cena USD un EUR salīdzinājumā ar ECB galveno refinansēšanas likmi procentos 2008.- 2016. gadā pēc ECB² un ampex.com¹ datiem

¹ Latvijas Banka. Monetārās politikas mērķis - cenu stabilitāte. Skatīts tiešsaistē 18.12.2016 Pieejams: <https://www.bank.lv/monetara-politika-iev/merkis-un-strategija/cenu-stabilitate>

² ECB. Key ECB interest rates. Skatīts tiešsaistē 25.04.2017 Pieejams: http://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/key_ecb_interest_rates/html/index.en.html

Attēls 2.8. norāda uz savstarpējām izmaiņām starp ECB galveno refinansēšanas likmi un zelta cenu USD un EUR valūtās. Kā tiek attēlots, zelta cenai ir augšupejošs trends salīdzinājumā ar refinansēšanas likmi. Līdz 2008. gadam refinansēšanas likme bija nemainīgā 3.75% līmenī, bet jau gada beigās sasniedza 2.5% atzīmi. Likmes samazināšana turpinājās līdz 2011. gada jūlijam sasniedzot 1.5%. Turpmāk sekoja pakāpenisks likmes samazinājums līdz 2016. gada martā sasniedz 0% sliekšni. Raugoties uz šī paša laika posma tendencēm zelta tirgū varam novērot, ka tieši ar 2008. gadu ir vērojams zelta cenas kāpums, sasniedzot 2012. gada septembrī maksimumu 1345.45 euro par vienu Trojas unci zelta. Līdz 2014. gada janvārim sekoja zelta cenas kritums līdz tā sasniedza 873.14 euro atzīmi. Turpmāka tendence zelta cenai bija augšupejoša līdz 2016. gada jūlijā sasniedza 1208.48 euro robežu.

Spēcīga likmju izmaiņas politika bija kvantitatīvās mīkstināšanas mehānisma darbības rezultāts. Kvantitatīvās mīkstināšanas mehānismu pirmoreiz izmantoja ASV ekonomikas atveseļošanai Lielās Depresijas laikā. Japānas Centrālā Banka šo mehānismu izmanto jau kopš 2000. gadiem ar mērķi palielināt inflāciju, kura pēdējos 30 gadus ir zemā līmenī un neveicina ekonomikas izaugsmi. Pēc 2008. gada finanšu krīzes vispirms sāka darboties ASV, 2009 gada martā un maijā iesāka darbību Lielbritānijā un ES. Galvenais mehānisma mērķis ir naudas līdzekļu iepludināšana valstu ekonomikā tādējādi sekmējot kreditēšanu un ekonomisko attīstību. Tās realizēšanai Centrālās Bankas nosaka naudas līdzekļu apjomu, kas būs nepieciešams mehānisma realizēšanai, kā arī dažādas likmes- refinansēšanas, noguldījumu un citas.

Refinansēšanas likme mehānisma darbības laikā samazinās, līdzās samazinās arī parasto ieguldījumu ienesīgums un investori meklē alternatīvu ieguldījumu finanšu aktīviem.

Centrālās Bankas pasaules zelta tirgū ir vadošie spēlētāji, kā jau pārliecinājāties to īstenojamā politika dod noteiktus signālus tirgum par iespējamām izmaiņām naudas tirgū, kas neapšaubāmi atstāj iespaidu uz preču tirgu. Tomēr Centrālās Bankas ne tikai nosaka valsts naudas politiku, bet arī aktīvi piedalās zelta tirgū. Dažām valstīm zelta rezerves pārsniedz rezerves valūtā, un iespējamās šo rezervju pārvaldīšanas politikas izmaiņas veicinās ievērojamu pieprasījuma vai piedāvājuma pieaugumu pēc konkrēta aktīva, jeb pēc pieejamās informācijas par valstu rezervēm investori un spekulanti izdara secinājumus: cik stabila ir nacionālā valūta, cik lielus apjomus dārgmetāla Centrālā Banka iegādājās vai pārdeva par iepriekšējo periodu. Jebkura informācija, kas tiek saņemta no preses konferencēm, intervijām, oficiāliem avotiem būtiski ietekmē tirgu. Galvenokārt rezervju pārvaldīšanas politika tiek pieņemta Centrālo Banku sanāksmēs. Autors piedāvā aplūkot Latvijas Bankas ārējo rezervju struktūru, kura ir apkopota 2.2. tabulā.

¹ Ampex.com. Gold price. Skatīts tiešsaistē 25.04.2017 Pieejams: <http://www.apmex.com/spotprices/gold-price>

Latvijas ārējās rezerves sastāda zelta uzkrājumi, ārvalstu valūta un SDR. 1996. gadā 15. Janvārī Latvijas Banka apstiprināja zelta noguldīšanas vadlīnijas, nosakot zelta rezervju noguldīšanas apjoma un termiņa ierobežojumus. Latvijas Bankas zelta rezerves tika noguldītas īstermiņa noguldījumos ārvalstu kredītiestādēs ar augstu kredītreitingu. Kopš 2015. gada visas zelta rezerves atrodas Anglijas Bankā¹.

2.2. tabula

Latvijas Bankas tīrās ārējās rezerves uz 30.03.2017 milj. EUR pēc LB datiem²

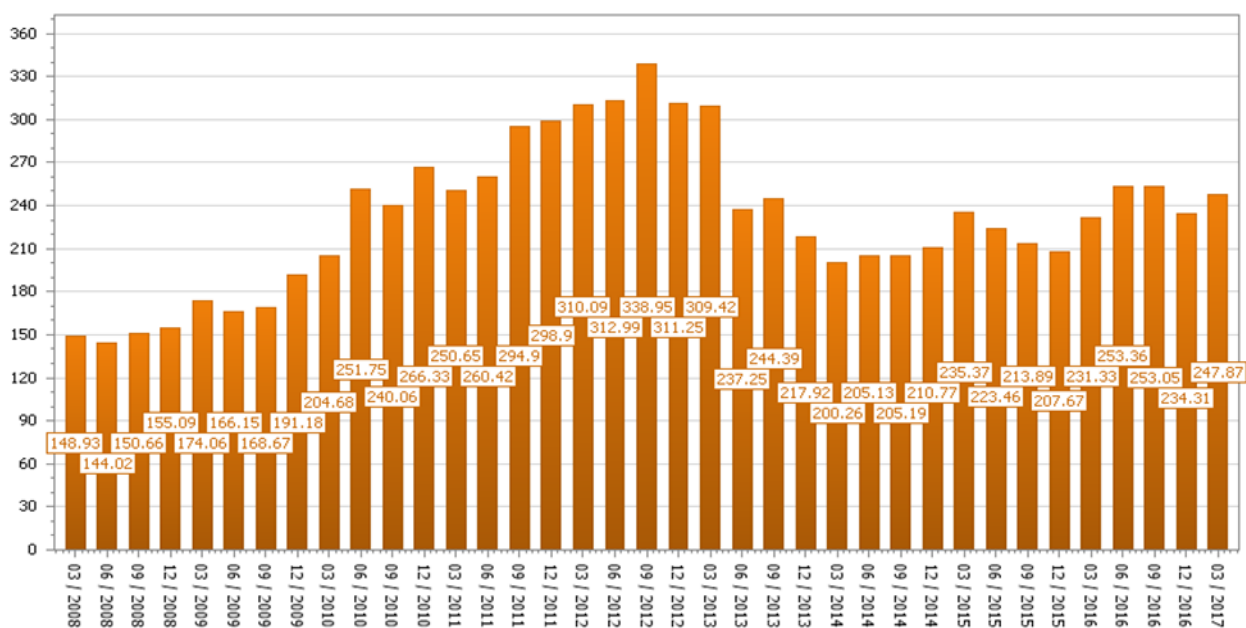
	30.03.2017 (milj. EUR)	% no tīrajām ārējām rezervēm
Zelts	247.87	4.794%
Rezerves pozīcija SVF	0.07	0.001%
Prasības ārvalstu valūtā un ieguldījumi eiro (neto)	4922.27	95.204%
Kopā	5170.21	100.000%

Pamatojoties uz šīm vadlīnijām banka ir lēmusi valsts rezerves saglabāt. Pasaules vēsturē ir sastopami arī tādi gadījumi, kad valsts zelta rezerves tika izpārdotas. Kā informē Kanādas Finanšu Ministrija uz 2016. gada 29. februāri, valsts zelta rezerves sastāda 0 tonnu³. Kanādā par zelta rezervēm ir atbildīga Finanšu Ministrija, autors, uzsverot īstenojamās politikas ietekmi, pieņems zelta rezervju pārvaldītāju par valsts Centrālo Banku. Autors piedāvā iepazīties ar Latvijas Bankas „Oficiālie rezerves aktīvi un citi ārvalstu valūtas aktīvi” sadaļas Latvijas Bankas tendencēm ieguldījumos monetārā zelta rezervēs. Dati apkopoti attēlā nr 2.9.

¹ Vaidere Inese. Starptautiskās valūtas attiecības. -Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015. -107. lpp.

² Latvijas Banka. Latvijas Bankas tīrās ārējās rezerves. Skatīts tiešsaistē 21.03.2017 Pieejams: <https://www.bank.lv/statistika/tiras-arejas-rezerves>

³ Canada's Department of Finance. Official International Reserves. Skatīts tiešsaistē 23.12.2016 Pieejams: <https://www.fin.gc.ca/n16/16-030-eng.asp>

2.9. att. Latvijas Bankas monetārā zelta rezervju dinamika pa ceturkšņiem mlj. EUR 2008. - 2017. gg., pēc LB datiem¹

Kopš 2008. gada Latvijas Bankas ieguldījumi zelta rezervēs pieauga sasniedzot 2012. gada septembrī augstāko atzīmi 338.95 mlj. EUR. Kopš 2013. gada otrās puses vērojams ieguldījumu zelta rezervēs samazinājums, kas turpmāko gadu laikā bija bija mainīgs 200.26-253.36 mlj. EUR diapazonā. Latvijas Bankas zelta rezerves nemainījās, mainījās zelta rezervju cena. Latvijas Bankas oficiālās zelta rezerves ir 7.7 tonnas. Latvijas ar savām zelta rezerves pasaulē ir 78 vietā. Kopumā Pasaules Centrālo Banku un citu finanšu organizāciju rezerves pašreiz sastāda aptuveni 33 tūkstošus tonnu zelta, kas pārspēj vidējo gada ieguvu 13 reizes. Lielā astotnieka(ASV, Vācija, Itālija, Francija, Krievija, Japāna, Lielbritānija un Kanāda) un 3 lielo starptautisko finanšu organizāciju (SVF, ECB, SMB) rokās, ka tiek parādīts tabulā nr. 2.3., ir akumulējušies aptuveni 67% no pasaules zelta rezervēm.

¹ Latvijas Banka. 01 Starptautisko rezervju matricas sadaļas. Skatīts tiešsaistē 21.03.2017 Pieejams: <https://statdb.bank.lv/lb/Data.aspx?id=121>

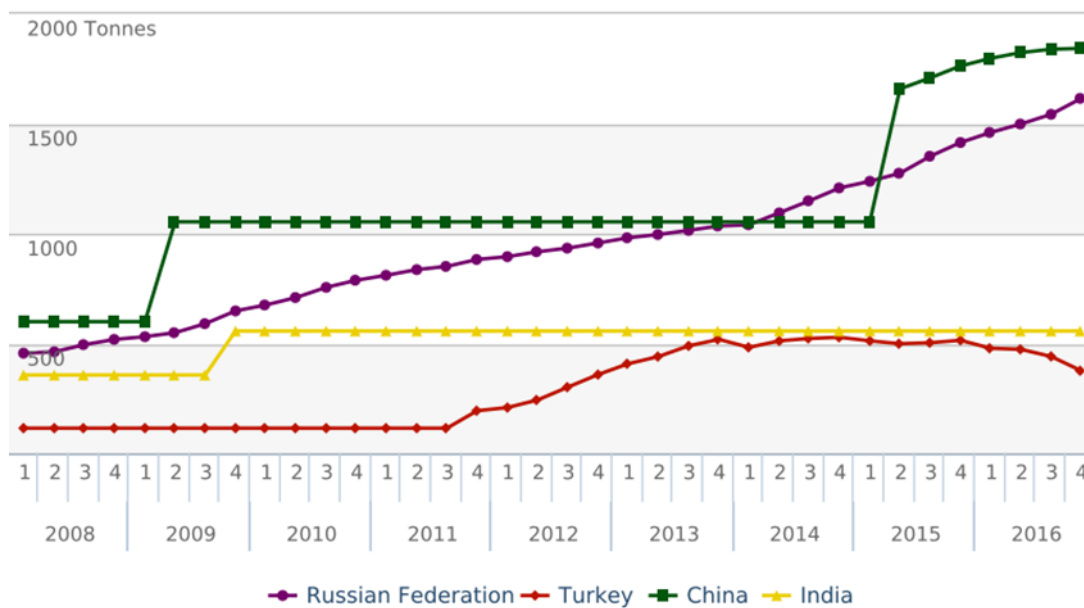
Oficiālās valstu zelta rezerves tonnās uz 2017. gada Aprīli pēc PZP datiem¹

	Valsts	Tonnas	% no rezervēm
1.	ASV	8,133.5	75.4%
2.	Vācija	3,377.9	69.6%
3.	SVF	2,814.0	-
4.	Itālija	2,451.8	68.5%
5.	Francija	2,435.8	64.0%
6.	Ķīna	1,842.6	2.4%
7.	Krievija	1,655.4	16.8%
8.	Šveice	1,040.0	6.0%
9.	Japāna	765.2	2.5%
10.	Nīderlande	612.5	64.9%
11.	Indija	557.8	6.1%
12.	ECB	504.8	27.2%

Centrālās Bankas ir lieli spēlētāji šajā tirgū un veikt lielas operācijas tirgū bez būtiskas tirgus cenu ietekmēšanas nav iespējams. Tāpēc Eiropas Centrālās Bankas vienojās par maksimāli pieļaujamo zelta pārdošanas apjomu. Pirmoreiz tika parakstīts 1999. gadā uz 5 gadiem. Tālāk sekoja otrā, trešā un šobrīd spēkā esošā vienošanās, katra uz 5 gadu termiņu. Šobrīd esošās vienošanās maksimāli pieļaujamie pārdošanas apjomi nav publicēti, bet var iedomāties, ka tie varētu būt līdzīgi kā iepriekšēja vienošanās CBGA3- 400 tonnas vienai valstij un kopējais apjoms nedrīkstēja pārsniegt 2000 tonnu zelta gadā². Kā var secināt Eiropas Centrālo Banku darījumi ar zeltu būs ierobežotā apjomā, tāpēc lielāka uzmanība būs vērta tieši uz attīstības valstu tirgiem, kur Centrālās Bankas centīsies sabalansēt savas rezerves diversificējot ar zeltu.

¹ World Gold Council. World Official Gold Holdings. Skatīts tiešsaistē 21.03.2017 Pieejams: http://www.gold.org/download/file/4723/world_official_gold_holdings_as_of_december2016_ifs.xlsx

² World Gold Council. Central Bank Gold Agreements. Skatīts tiešsaistē 15.12.2016 Pieejams: <http://www.gold.org/reserve-asset-management/central-bank-gold-agreements>

2.10. att. Pasaules aktīvāko Centrālo Banku zelta rezervju pieauguma dinamika 2008. -2016. gg. pēc Pasaules Zelta Padomes datiem¹

Par dotajām tendencēm var pārliecināties pēc attēla 2.10. Kopš 2008. gada Krievijas Federācija kopā ar Ķīnas Tautas Republiku aktīvi piedalās savu zelta rezervju palielināšanā. Jebkurā gadījumā Centrālo Banku darījumi ir tik lieli, ka tirgus nepamanīti tie tiešām nebūs. Skaidrojot kāpēc tik starujš pieprasījums no šīm divām valstīm neiespaidoja vēl vairāk zelta tirgu- lielāko zelta apjomu valstis iegādājas valsts iekšienē par nacionālo valūtu, tādējādi veidojot starptautiski atzītas rezerves izmantojot vietējos resursus.

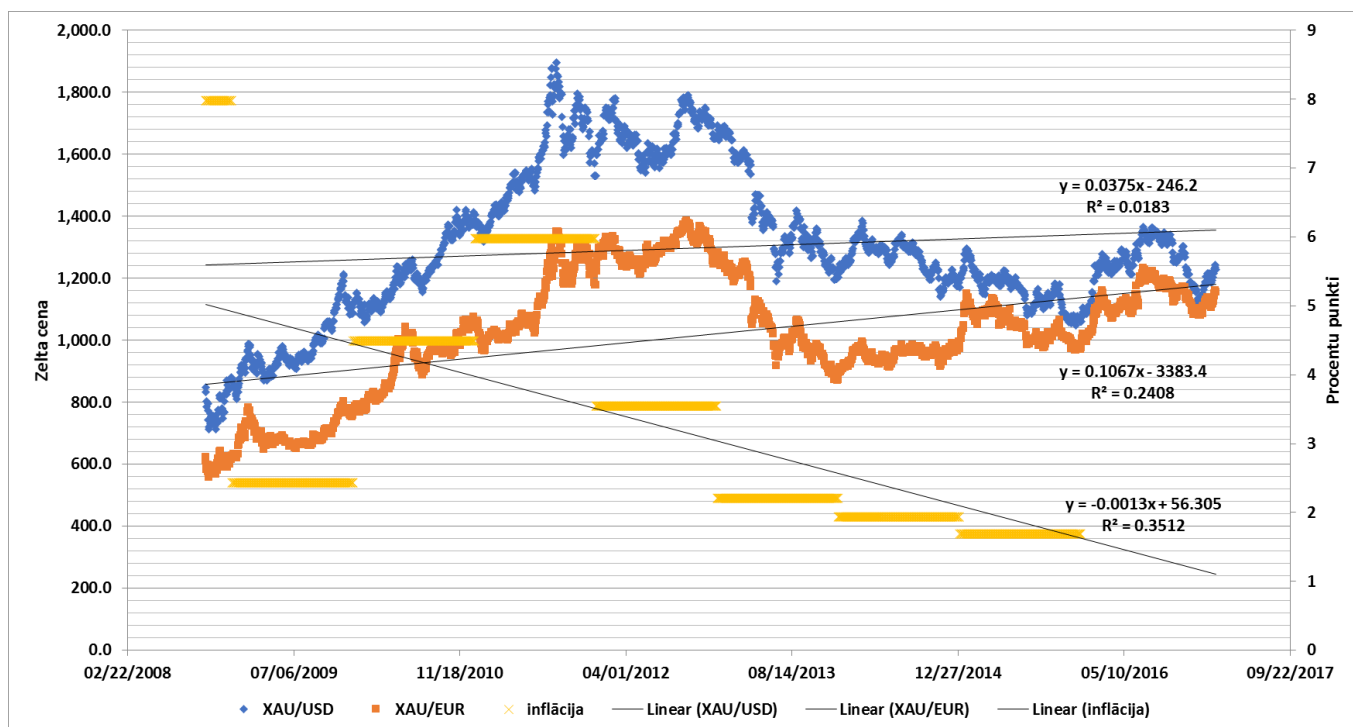
Inflācija. Ieguldījumi zeltā galvenokārt ir saistīti ar pasargāšanos no divām parādībām- no nenoteiktības, ko jau izskatījām, un no inflācijas- vispārēja cenu palielināšanās un naudas vienības pirktspējas samazināšanās. Inflācijas iemesls var būt valsts cenšanās likvidēt budžeta deficītu, veicot naudas emisiju, kā arī nepietiekams pieprasījuma nodrošinājums ar precēm u. c. iemesli. Inflācija izraisa iedzīvotāju dzīves līmeņa pazemināšanos².

Vēstures attīstības gaitā inflācija, citās valstīs arī hiperinflācija “apēda”iedzīvotāju ienākumus. Vienīgais veids kā saglabāt savus nopelnītos līdzekļus bija ātra pārvēršana kādā no reāliem aktīviem- piemēram nepieciešamajos pārtikas produktos vai rūpniecības precēs. Šodien tāda cilvēku rīcība būtu vismaz neracionāla, jo vēl vairāk pieaugtu cenas un inflācijas spirāle pieņemtu apgriezienus.

¹ World Gold Council. Gold Data & Statistics. Skatīts tiešsaistē 21.03.2017 Pieejams: <http://www.gold.org/statistics#reserves-statistics>

²Ruta Grēviņa. Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. — Rīga: Zinātne, 2000. -187. lpp.

Pēc Pasaules Bankas datiem, kuri tiek atspoguļoti attēlā nr. 2.11., ir redzams ka pēdējo gadu laikā pasaules inflācijas ir tuva nullei, toties 2007.-2008. gada laikā un 2011. gadā sasniedza augstākos rādītājus pēdējos 10 gadu laikā. Līdzīgi pieauga arī zelta cena. Attēlā nr. 2.11., redzams ka 2008. gadā bija vērojams zelta cenas augstākais punkts. 2009. gada kopā ar inflācijas tempiem zelta cena samazinājās. Laika posmā no 2010. līdz 2013. gadam inflācija rādītājs bija augsts, arī zelta cena strauji pieauga. Pēdējo gadu laika samazinājās kā inflācijas tempts tā arī zelta cenai ir vērojama lejupejoša tendence.

2.11. att. Zelta cena USD un EUR salīdzinājumā ar pasaules inflāciju procentos 2008.- 2015. gadā pēc Pasaules Bankas¹ un ampex.com² datiem

Pēc autora domām inflācija ne tikai samazina naudas pirktspēju, bet arī ir būtisks faktors izlaides veicināšanai: jo lielāka inflācija, jo lielāka patērētāju tieksme iegādāties preces un pakalpojumus, kas nodrošina augošu pieprasījumu un izlaidi. Pēc grafika datiem inflācija pēdējo 10 gadu laikā ir samazinājusies, līdz ar to vajadzētu samazināties arī rūpniecībā izmantojamā zelta apjomiem. Šādu tendenci apstiprina tabulas nr. 2.1. dati. Ne tikai zelta, bet arī citu dārgmetālu rūpnieciskām vajadzībām galvenokārt pieprasa autobūvniecībā, juvelierizstrādājumu ražošanā, monētu kalšanai un citur.

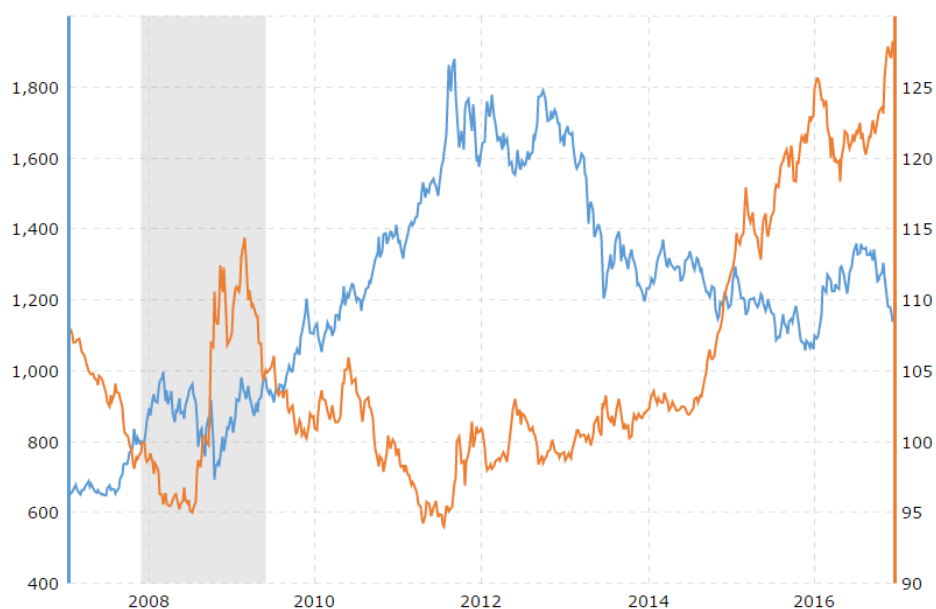
Iekšzemes kopprodukta dinamika. Apkopjošs makroekonomisks rādītājs — gada laikā valstī saražoto galaproduktu kopsumma vērtības izteiksmē neatkarīgi no tā, kam

¹ The World Bank. Inflation, GDP deflator (annual %). Skatīts tiešsaistē 21.03.2017 Pieejams: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.DEFL.KD.ZG?end=2015&start=2006>

² Ampex.com. Gold price. Skatīts tiešsaistē 25.04.2017 Pieejams: <http://www.apmex.com/spotprices/gold-price>

piederējuši ražošanas līdzekļi¹. Makroekonomisko faktoru ir ļoti daudz un tie ir dažādi: jauno mājokļu pārdošanas apjomi, bezdarbnieku skaits, rūpniecības izlaides apjoms, patēriņa cenu indekss un citi. Galvenokārt atspoguļo valsts ekonomisko izaugsmi- jo lielāks IKP pieaugums, jo stiprāka kļūst nacionālā ekonomika un valūta.

Pasaules ekonomika nummur viens ir ASV, kā rezultātā ASV dolāram jābūt populārākai pasaules valūtai. To apstiprina arī intervijā MDM bankas direktoru valdes priekšsēdētājs Oļegs Vjugins: „ASV dolārs pasaulē ir vispopulārākā valūta, 86% no tirdzniecības operācijām notiek tieši dolāros²”. Darba autors piedāvā apskatīt 2.12. attēlu, kurš atspoguļo zelta (LBMA) ikdienas cenu un plašo tirdzniecības svērto ASV dolāra indeksu, lai pārliicinātos cik svarīga ir ASV IKP ietekme uz ASV nacionālas valūtas kursu, kas tālāk ietekmēs arī zelta cenu.

2.12. att. Zelta cenas un ASV dolāra korelācija 2008.- 2017. gg. pēc [macrotrends.com](http://www.macrotrends.com) datiem³

Plašais tirdzniecības svērtais ASV dolāra indekss norāda attiecību starp valsts eksportu un importu. Kā redzams šie abi lielumi strādā apgrieztā veidā- pieaugot ASV eksportam salīdzinājumā ar importu, pieaug dolāra reālā vērtība un pirktspēja tā rezultātā zelta cenas samazināsies līdzīgi kā cenas uz visiem labumiem. Šī likumsakarība darbojas arī otrādāk.

¹ Ruta Grēviņa. Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. — Rīga: Zinātne, 2000. -178. lpp.

² Бычкова Ольга. Интервью с гостем радиостанции "Эхо Москвы" Олегом Вьюгиным. Skatīts tiešsaistē 18.12.2016 Pieejams: <http://echo.msk.ru/programs/beseda/1325270-echo/>

³ Macrotrends.com. Gold Prices and U.S. Dollar Correlation - 10 Year Chart. Skatīts tiešsaistē 18.12.2016 Pieejams: <http://www.macrotrends.net/1335/dollar-vs-gold-comparison-last-ten-years>

2.2.2. Zelta cenu ietekmējošie iekšējie faktori

Ieguves pašizmaksa. Visas cilvēces vēstures laikā tika iegūts aptuveni 135 tūkstoši tonnu. Aptuveni 40% sastāda zelts juvelierizstrādājumos, 30% valstu rezervēs, 20% privāto turētāju rokās monētu un stieņu veidā un tikai 10% tiek izmantoti rūpniecībā.

Metāla piedāvājuma apjoms šajā faktorā ietilpst pastarpināti, autors galvenokārt uzver uz zelta ieguves pašizmaksu, kura ietekmē tālāko piedāvājumu tirgū. Metāla ieguve ar darbietilpīgām tehnoloģijām ir pievilcīga zelta cenu augšupejas periodos, tomēr zelta cena svārstās un, kamēr tā būs augstāka par pašizmaksām, nodrošinās stabilu piedāvājumu pasaules tirgū. Samazinoties pašizmaksai palielināsies piedāvājums un līdz ar to zelta cenas kritīsies, kas nebūs visai vēlams efekts zelta ieguvējiem. Tie galvenokārt cenšas noturēt zelta pieprasīto un piedāvāto daudzumu līdzsvarā.

Friks Els (Frik Els) savā publikācijā raksta par zelta ieguvēm, kuras var lepoties ar zemām pašizmaksām. Pašizmaksa 2016. gadā bija diezgan svārstīga, tomēr lētākā ieguve ir novērojama Krievijā- Novosiroknskoye, Voro, Blagodatnoye, Peru- Lagunas Norte, Austrālijā- Gwalia un Agbaou raktuvēs Kotdivuārā. Šīs raktuves iegūst zeltu sākot ar 400 USD pašizmaksu līdz 800 USD par Trojas unci, nodrošinot sev pietiekami lielu cenas starpību turpmākai darbības attīstībai un jaunu ieguvju izpētei¹.

¹ Els Frik. Top 10 lowest cost gold mines make money if price falls 50%. Skatīts tiešsaistē 04.05.2017 Pieejams: <http://www.mining.com/10-mines-still-making-good-money-if-the-gold-price-falls-50/>

3. ZELTA TIRGUS RAKSTUROJUMS 2010. – 2016. GG.

Pasaules zelta tirgus plašākā skatījumā nozīmē visu zelta cirkulācijas sistēmu pasaules mērogā, kura sevī ietver ieguvu, sadali un patēriņu. Autora piedāvātā skatījumā zelta tirgus būs apskatāms, kā tirgus mehānisms, kurš nodrošina pieprasījuma un piedāvājuma līdzsvaru pie noteiktas cenas un darbojas vietējā un starptautiskajā jeb globālajā līmenī. Kā tiek parādīts attēlā nr. 3.1. zelta tirgus sastāv no divām pretējam pusēm- pieprasījuma un piedāvājuma. Pieprasījums veidojās no Centrālajām Bankām, juvelierizstrādājumu rūpniecības, parējās rūpniecības un privātiem investoriem. Kopā veidojot zelta uzkrājumus, kuri potenciāli, nepieciešamības gadījumā, var tikt pārdoti. Tādā veidā tie veidos šī dārgmetāla piedāvājumu pasaules tirgū. Piedāvājums veidojas no diviem elementiem- primārā zelta un sekundārā zelta. Pirmajam tiek pieskaitīts jauniegūtais zelts un zelts, kas iegūts piemaisījuma veidā kādu citu metālu iegūšanas procesā. Otrajam- oficiālās zelta rezerves, zelta lūžņi un privātie uzkrājumi.

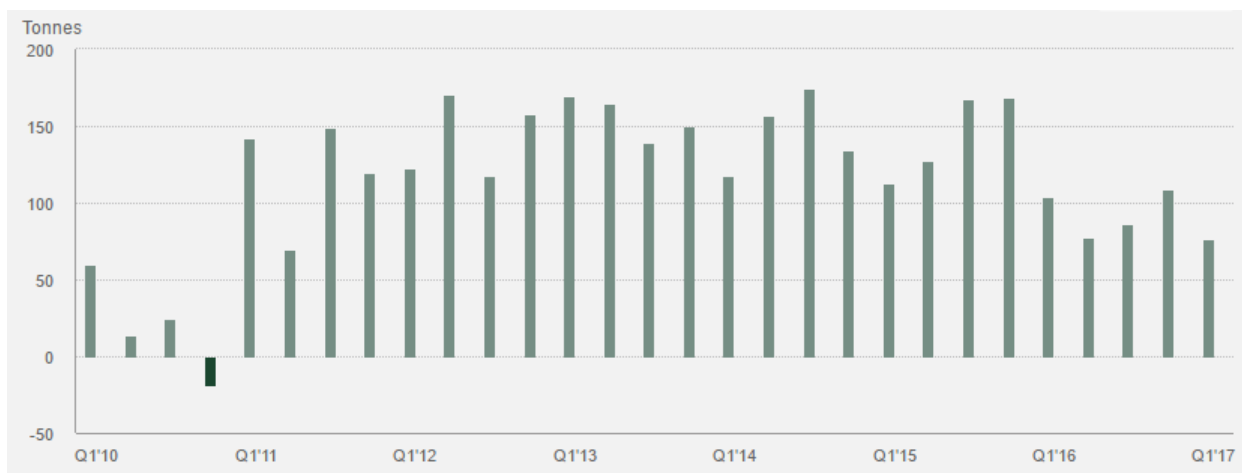
3.1. att. Pasaules zelta tirgus¹

Darba autors piedāvā apskatīt pasaules zelta tirgus tendences kopš 2010. gada no pieprasījuma un piedāvājuma puses. “Papīra zeltu” jeb fondu biržās tirgotos fjučeršus un opcijas uz zelta piegādi autors analizē neietvers.

¹ Autora veidots attēls pēc Борисов С.М. Золото в современном мире grāmatas

3.1. Zelta pieprasījuma analīze 2010.–2016. gg.

Centrālās Bankas. Centrālās Bankas, kā tika minēts jau iepriekš, pasaules zelta tirgū ir ievērojami un lieli spēlētāji. Pasaules Zelta Padome savos statistikas apkopojumos uzrāda 158 valstis ar to rezervju dinamiku gadu laikā. Kopš 2010.gada 97 valstu Centrālās Bankas nav veikušas nekādu darbību ar savām rezervēm. Pārējās valstis rezerves mainīja nenozīmīgi. Skatīt pielikumu nr.1.

3.2. att. Centrālo Banku pieprasījums tonnās pa ceturkšņiem kopš 2010. gada pēc PZP datiem¹

Kopš 2010.gada attēls 3.2. norāda uz pēdējo gadu Centrālo Banku tendenci nepalielināt savas rezerves iegādājoties zeltu. Centrālo Banku pieprasījums pēc zelta 2016. gadā salīdzinājumā ar 2015. gadu ir sarucis par 35%. Izmaiņas galvenokārt ir saistīts ar Ķīnas Centrālās Bankas monetāras politikas izmaiņām.

Kā tiek parādīts tabulā 3.1. zelta rezerves pēdējos gados visvairāk ir palielinājušas Krievijas, Ķīnas, Turcijas, Kazahstānas un Meksikas Centrālās Bankas. Kopā septiņu gadu laikā iegādājoties 2,315.1 tonnas zelta.

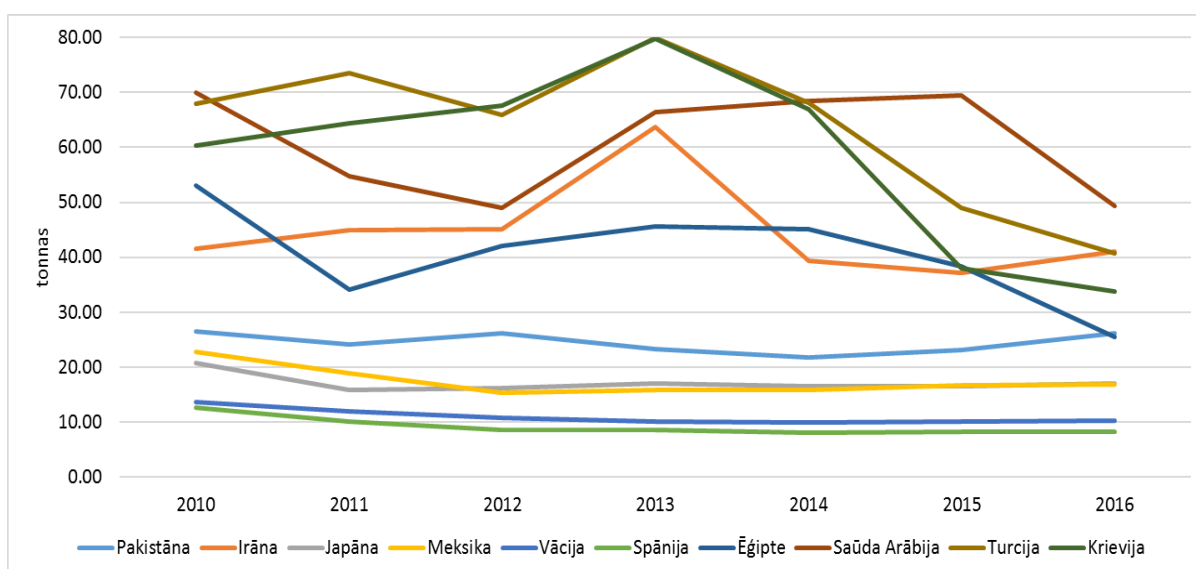
¹ World Gold Council. Gold Demand Trends Q1 2017. Skatīts tiešsaistē 05.05.2017 Pieejams: <https://www.gold.org/supply-and-demand/gold-demand-trends/back-issues/gold-demand-trends-q1-2017/central-banks>

Aktīvāko Centrālo Banku iegādātais/ pārdotais zelts no rezervēm tonnās 2010.- 2016. gg. pēc PZP datiem¹

Valsts/ Gads	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Kopā, t
Krievija	139.6	94.3	74.8	77.4	173.0	206.4	200.7	966.2
Ķīna	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	708.2	80.2	788.5
Turcija	0.0	79.2	164.3	160.1	9.4	-13.6	-138.5	261.0
Kazahstāna	-3.1	14.7	33.3	28.4	48.1	30.0	36.2	187.6
Meksika	-1.5	98.9	18.5	-1.4	-0.4	-1.3	-1.0	111.9

Neskatoties uz lielu pieprasījumu no Centrālo Banku puses, starp lielākajiem zelta pircējiem paliek Krievija un Kazahstāna. Šo valstu Centrālās Bankas turpinās palielināt savas zelta rezerves un samazināt valūtas īpatsvaru tajās. Ķīnas Centrālā Banka varētu pievienoties zelta iegādei pēc ekonomisko nelīdzsvarotību sakārtošanu valsts iekšienē. Pēc ekspertu viedokļa Centrālās Bankas šogad varētu palielināt savas rezerves par aptuveni 250-300 tonnām.

Juvelierizstrādājumu rūpniecības pieprasījums. Viena no lielākajām zelta patēriņa nozarēm, kura ir atkarīga no iedzīvotāju reālo ienākumu izmaiņas un privāto investoru tieksmes iegādāties zelta izstrādājumus investīciju vajadzībām. Šādā veidā pasargājot sevi no samēra negaidītiem ekonomiskiem satricinājumiem un lielas inflācijas, kura ir raksturīga vairākām pasaules valstīm.

3.3. att. Juvelierizstrādājuma zelta pieprasījums tonnās dažādās valstīs 2010.- 2016. gg. pēc PZP datiem¹

^{1,2} World Gold Council. Gold Data & Statistics. Skatīts tiešsistēmē 05.05.2017 Pieejams: <http://www.gold.org/statistics#reserves-statistics>

Attēls 3.3. atspoguļo juvelierizstrādājumu pieprasījumu dažādās pasaules valstīs, darba autors izvēlējās atspoguļot valstis, kuras pēdējā gada laikā notikušas būtiskas izmaiņas pieprasījumā, šajā attēlā tā pat nav ietvertas Indija un Ķīna. Šo divu valstu pieprasītais zelts juvelierizstrādājumu veidā pēdējā gadā ir krasi samazinājies. Skatīt tabulu nr. 3.2. Pieprasījums saruka valstu politisko un ekonomisko apstākļu dēļ. Indijas valdībai cīnoties ar melno ekonomiku un tajā apgrozībā esošo naudu bija spiesta izņemt no apgrozības naudas līdzekļus 220 miljardu ASV dolāru apmēra, kas neapšaubāmi ietekmēja ne tikai zelta tirgu, bet arī visu ekonomiku. Otrais faktors bija atkārtota nodokļa ieviešana 1% apmērā juvelierizstrādājumiem no zelta un dimantiem². Ķīnas pieprasījuma sarukums pēc Pasaules Zelta Padomes pētījuma ir nosacīts ar jaunās paaudzes izvēli ceļot, nevis iegādāties izstrādājumus no dārgmetāliem. Kopumā juvelierizstrādājumiem no zelta nākas konkurēt ar juvelierizstrādājumiem ar dimantiem, viedtālruniņiem un luksus precēm.

3.2. tabula

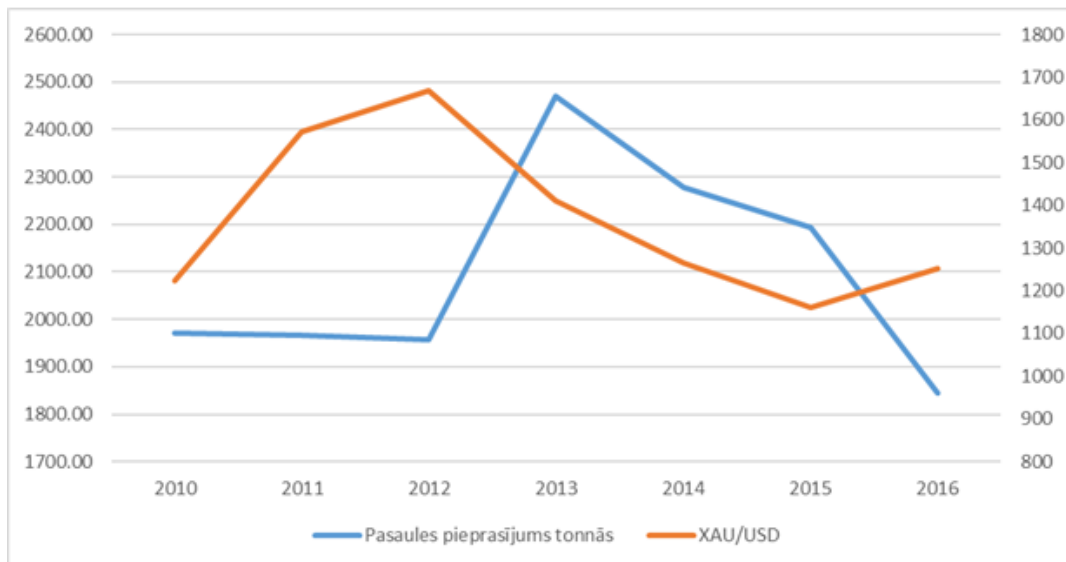
Lielās Ķīnas un Indijas zelta pieprasījums tonnās juvelierizstrādājumos 2010.- 2016. gg. pēc PZP datiem³

Valsts/ Gads	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Izmaiņas pret pēdējo gadu, %
Indija	661.7	619.3	595.2	617.4	627.5	662.3	504.5	-23.8
Lielā Ķīna	492.7	606.6	654.2	1031.3	875.3	811.9	677.1	-16.6
Ķīna	461.9	557.2	599.4	938.8	806.8	753.4	629.1	-16.5
Honkonga	23.0	42.3	47.6	82.6	60.0	51.4	41.4	-19.3
Taivāna	7.7	7.1	7.2	9.9	8.4	7.0	6.6	-6.1

Zems pieprasījums attīstītās valstīs ir skaidrojams ar augsti attīstītu apdrošināšanas un banku sektoru, kurš piedāvā daudz lielāku pakalpojumu klāstu saviem klientiem. Piemēram, ES darbojas noguldījumu garantiju likums, kurš paredz, valsts garantēto 100 tukšošu eiro atlīdzības apmēru, izmaksu kredītiestādes likvidācijas gadījumā. Tas nozīmē, ka attīstīto valstu iedzīvotājiem nav jāuztraucas par savu ienākumu saglabāšanu iegādājoties juvelierizstrādājumus, ko nevar pateikt par jaunattīstītajam valstīm. Ja šāda nepieciešamība rodas bieži izvēlas ieguldīt monētas vai stieņos, kuru klāsts ir piemērots katra investora makam, par šādu sakarību arī tiks apskatīts Investīciju pieprasījums pēc monētām un stieņiem sadaļā.

² Reuters. Jewellers go on indefinite strike against reintroduction of gold tax. Skatīts tiešsaistē 05.05.2017
Pieejams: <http://indiatoday.intoday.in/story/jewellers-go-on-indefinite-strike-against-reintroduction-of-gold-tax/1/608898.html>

³World Gold Council. Gold Data & Statistics. Skatīts tiešsaistē 05.05.2017 Pieejams:
<https://www.gold.org/statistics#supply-and-demand-data>

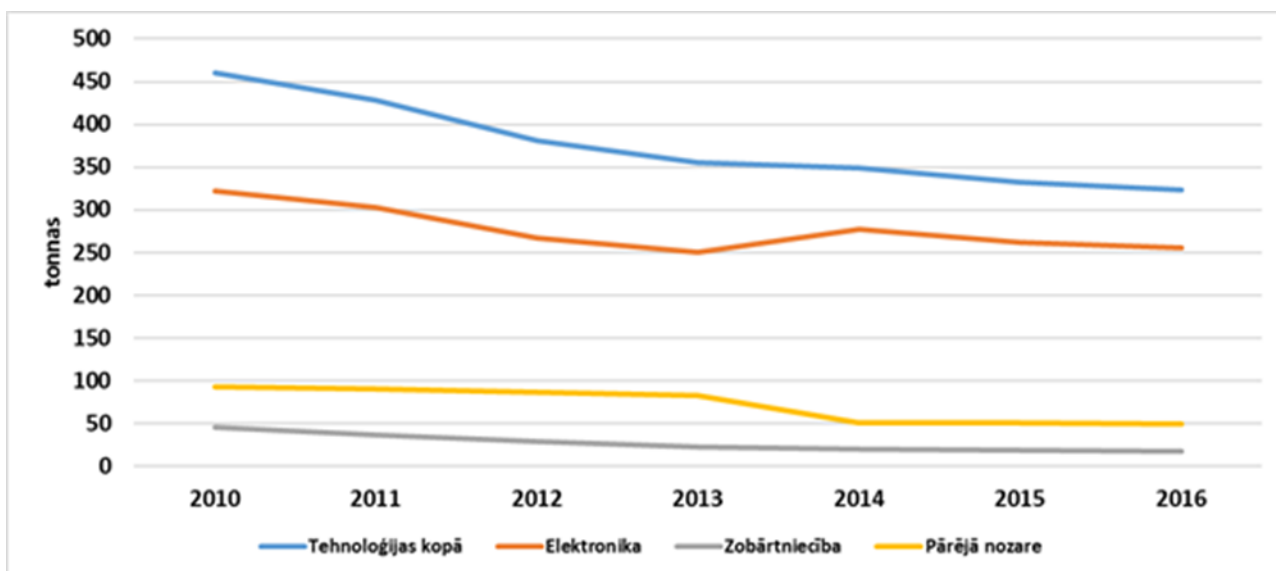
3.4. att. Pasaules juvelierizstrādājumu zelta pieprasījums tonnās un zelta cena USD 2010.- 2016. gg. pēc PZP datiem¹

Pēc dotā attēla, kur tiek attēlota zelta cenas dinamika un zelta pieprasījums juvelierizstrādājumu veidā, var secināt sekojošo sakarību- zelta cenai pieaugot pieprasījums pēc juvelierizstrādājumiem samazinās un otrādi. Zelta cenai pieaugot pieprasījums pēc tā samazinās lēnāk, nekā pieaug cena. Tā arī zelta cenas samazinājumā pieprasījums pieauga daudz straujāk, nekā cena samazinājās.

Rūpniecības pieprasījums. Pēdējos gados ir vērojams zelta pieprasījuma sarukums visā rūpniecības nozarē. Skatīt attēlu nr. 3.4. Kā skaidro Pasaules Zelta Padome, vājais pieprasījums bija saistīts ar globālas ekonomikas nenoteiktību, augstām zelta cenām un jauno tehnoloģiju ieviešanu.

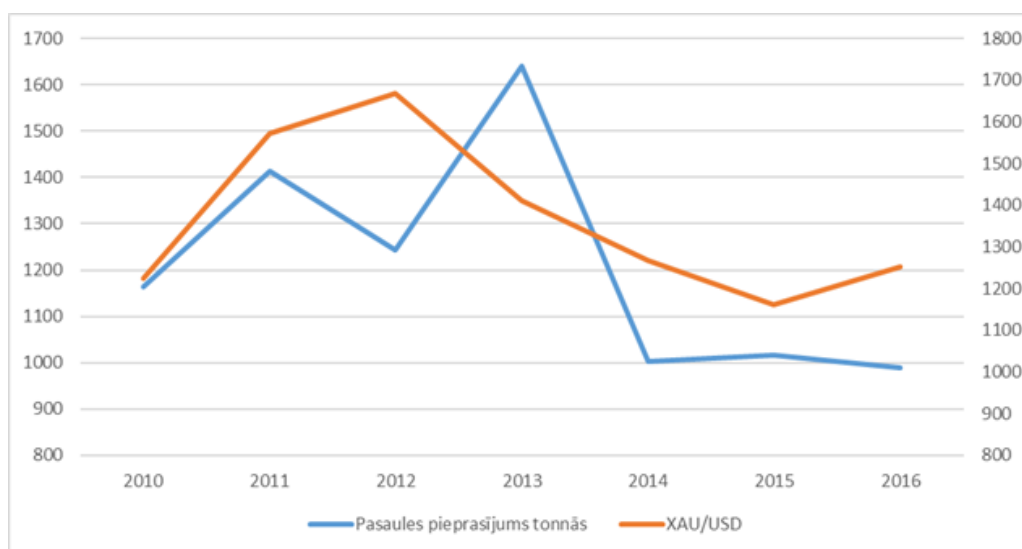
Galvenie sarukuma iemesli bija zems pieprasījums LED un bezvadu tehnoloģiju nozarē. LED nozare šobrīd ir inovatīvās pārejas procesā, ar katru gadu ļauj sasniegt labākus rezultātus ar zemākam izmaksām un attiecīgi zemāku zelta izmantošanas apjomu. Bezvadu tehnoloģiju nozarē kritums bija saistīts sezonālu faktoru dēļ. Pieprasījumu nodrošināja elektronikas rūpniecība īpaši jauno viedtālrunu ražotāji Samsung un Huawei, kuri skaitās līderi šajā nozarē. Jaunu tehnoloģiju ieviešana viedtālrunos nodrošināja zelta pieprasījuma krituma samazinājumu pēdējā gada laikā tikai par 3% no 332 tonnām 2015. gadā līdz 322.5 tonnām 2016. gadā.

¹ World Gold Council. Gold Data & Statistics. Skatīts tiešsaistē 05.05.2017 Pieejams: <https://www.gold.org/statistics#supply-and-demand-data>

3.5. att. Zelta pieprasījums tonnās rūpniecības vajadzībām 2010.- 2016. gg. pēc PZP datiem¹

Investīciju pieprasījums pēc monētām un stieņiem. Pēdējo gadu laikā pieprasījums pēc investīciju produktiem ir vērojama lejupslīde pēc 2013. gada, kad zelta pieprasījums monētu un stieņu veida sasniedza rekordlielu apjomu 1,640.8 tonnu apmērā. Kā tiek vizualizēts attēla nr. 3.6. investoru interesei par dzelteni metālu ir bijusi pozitīva dinamika kopā ar augšupejošu cenas trendu. Galvenais mērķis mazo un vidējo investoru, kuri parasti pārstāv šo tirgus segmentu, ir ieguldīt līdzekļus visiem labi redzamā trenda ietekmē, padoties subjektīviem tirgus vērtējumiem, kuri ne vienmēr nodrošina labāko lēmumu pieņemšanu.

3.6. att. Pasaules zelta pieprasījums pēc investīciju zelta tonnās un zelta cena USD 2010.- 2016. gg. pēc PZP datiem¹

¹ World Gold Council. Gold Data & Statistics. Skatīts tiešsaistē 05.05.2017 Pieejams: <https://www.gold.org/statistics#supply-and-demand-data>

Iepriekš darba autors apskatīja juvelierizstrādājumu pieprasījumu un nonāca pie secinājuma, ka potenciālie investori veic investīcijas izvēloties investēt juvelierizstrādājumu vai investīciju zeltā. Darba autors piedāvā salīdzināt valstis, kuras ir spilgts piemērs šādai izvēlei. Pilnu pieprasījumu pēc investīciju zelta skatīt pielikumā nr. 2.

3.3. tabula

Valstu pieprasījums pēc investīciju un juvelierizstrādājumu zelta 2016. gadā tonnās pēc PZP datiem²

	Monētu un stieņu pieprasījums, t		Juvelierizstrādājumu pieprasījums, t	
	2016	Izmaiņas pret pēdējo gadu, %	2016	Izmaiņas pret pēdējo gadu, %
Lielā Ķīna	291.8	23.7	677.1	-16.6
Indonēzija	21.1	4.9	38.4	-1.4
Turcija	29.4	27.0	40.8	-16.8
ASV	94.2	31.7	118.8	-0.6
Kanāda	3.6	25.0	13.8	-2.7
Meksika	2.0	-8.8	16.9	1.5
Vācija	110.8	-4.5	10.3	1.4
Lielbritānija	11.0	28.2	25.2	-2.7

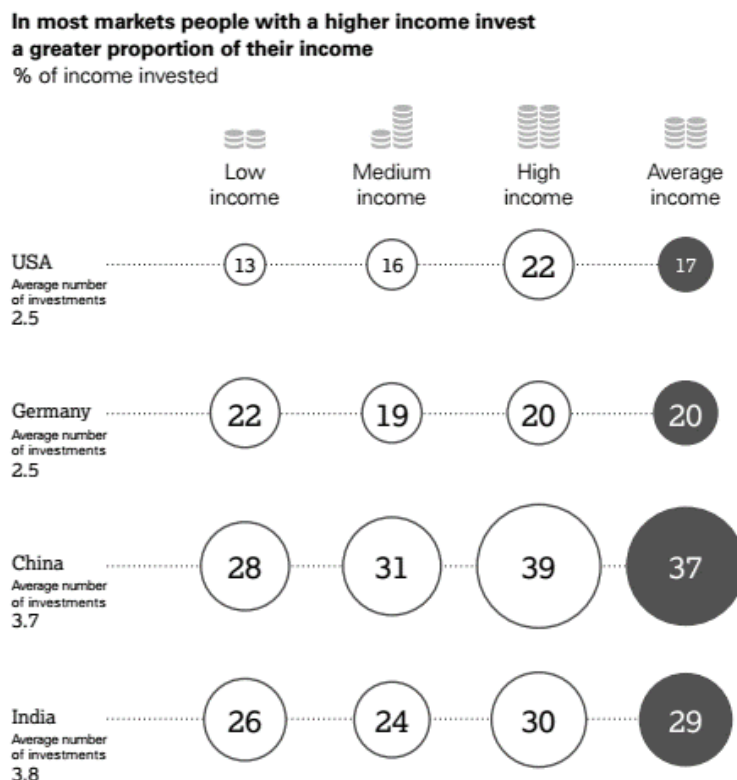
Lielā Ķīna (Ķīna, Honkonga un Taivāna), Indonēzija, Turcija, ASV, Kanāda un Lielbritānija 2016. gadā uzrādīja samazinātu pieprasījumu pēc juvelierizstrādājumiem, bet palielinātu ieinteresētību un pieprasījumu pēc investīciju zelta salīdzinoši ar 2015. gadu. Meksika un Vācija otrādāk- pieprasījums pieauga pēc juvelierizstrādājumiem, bet samazinājās pēc investīciju monētām un stieņiem.

Pieprasījums pēc investīciju zelta Turcijā pieauga par 27% 2016. gadā. Tendence ir skaidrojama ar nestabilu politisko situāciju valsts iekšienē, valsts apvērsuma mēģinājumu, represijām no valsts prezidenta puses, nacionālas valūtas kursa kritumu attiecībā pret vadošajam pasaules valūtām. Visi šie faktori kopā radīja nestabilitātes un nenoteiktības sajūtu valstī, tāpēc vairākums iedzīvotāju, attiecīgi laika apstākļiem, ieguldīja naudas līdzekļus investīciju zeltā.

Lielbritānijā pieprasījums pieauga par 28.2% 2016. gadā salīdzinot ar 2015. gadu. Divi faktori ietekmēja pieprasījuma pieaugumu- BREXIT referendums un nacionālās valūtas kursa svārstīgums.

^{1,2} World Gold Council. Gold Data & Statistics. Skatīts tiešsaistē 05.05.2017 Pieejams: <https://www.gold.org/statistics#supply-and-demand-data>

Lielāko izmaiņu pēc investīciju zelta piedzīvoja ASV, par 31.7% pieprasītais zelta daudzums bija lielāks nekā gadu iepriekš. Galvenais ietekmējošais faktors bija prezidenta vēlēšanas un Donalda Trampa (Donald Trump) uzvara, kas ienesa lielu neskaidrību par valsts ekonomisko un politisko dzīvi nākotnē.

3.7. att. Pasaules iedzīvotāju investīciju apjoms atkarībā no ienākuma līmeņa pēc PZP pētījuma¹

Pasaules Zelta Padomes pētījums par indivīdu investīciju apjoma atkarību no to ienākuma līmeņa, norāda, ka lielāka tieksme investēt ir Indijas un Ķīnas iedzīvotājiem. ASV, Ķīna un Indijā pieaugot ienākuma līmenim indivīds velta vairāk sava ienākuma daļas investīcijām, Ķīnā šis radītājs sasniedz pat 37%. Pretstatā ir Vācijas iedzīvotāju tieksme investēt- pie jebkura ienākuma līmeņa valsts iedzīvotāji atvēla vienlīdzlielu naudas summu investīciju vajadzībām, aptuveni 20%².

¹ World Gold Council. The global investment market: new perspectives on consumer behaviour. Skatīts tiešsaistē 04.05.2017. Pieejams: <http://www.gold.org/research/global-investment-market-new-perspectives-consumer-behaviour>

² World Gold Council. Global Investment Market New Perspectives Consumer Behaviour. Skatīts tiešsaistē 10.05.2017. Pieejams: <http://www.gold.org/research/global-investment-market-new-perspectives-consumer-behaviour>

3.2. Zelta piedāvājuma analīze 2010. – 2016. gg.

Primāra zelta ieguve. Darba autors piedāvā apskatīt tikai primāra zelta piedāvājumu pasaules zelta tirgū. Ka tiek attēlot tabulā nr. 3.4., jauniegūta zelta piedāvājums palielinās pēdējos 8 gadus, 2016. gadā tika iegūts par 1.1% zelta vairāk nekā iepriekšējā gadā. Pārstrādāta zelta apjomi, kopš 2012. gada ir sarukuši par ceturtdaļu, tomēr 2016. gada pieauga par 15.8%. Kopējais piedāvājums svārstās ap 4500 tonnām gadā.

3.4. tabula

Kopējais zelta piedāvājums tonnās 2010.- 2016. gg. pēc PZP datiem¹

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Izmaiņas pret pēdējo gadu, %
Jauniegūtais zelts	2744.1	2845.6	2911.5	3072.8	3148.5	3220.2	3255.4	1.1
Pārstrādātais zelts	1682.9	1667.3	1691.5	1262.5	1188.8	1119.5	1295.9	15.8
Kopējais piedāvājums	4427.0	4512.9	4603.0	4335.2	4337.2	4339.7	4551.4	4.9

Lielākās zelta ieguvējvalstis ir apkopotas tabulā nr. 3.5. Kopumā 10 lielākas ieguvējvalstis nodrošina 60.5% no visa pasaules jauniegūtā zelta pasaules tirgū.

3.5. tabula

Lielāko pasaules ieguvējvalstu iegūtais zelta apjoms 2010.- 2016. gg. pēc ASV ģeoloģijas aptaujas²

Valsts/ Gads	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Izmaiņas pet pēdējo gadu, %
Ķīna	345	355	370	430	450	450	455	1.1
Austrāija	261	270	250	265	270	278	270	-2.9
Krievija	192	200	218	230	245	252	250	-0.8
ASV	231	237	235	230	211	214	209	-2.3
Kanada	91	110	104	124	160	153	170	11.1
Peru	164	150	160	151	150	145	150	3.4
DĀR	189	190	161	160	150	145	140	-3.4
Meksika			97	98	92	135	125	-7.4
Uzbekistāna	90	90	93	98	102	102	100	-2.0
Indonēzija	120	100				97	100	3.1

Valstīs tiek iegūts vidēji vienāds zelta apjoms, lai neradītu papildus spiedienu uz zelta cenām. Izņēmums ir Ķīna un Kanāda, kuras pēdējo gadu laikā ir palielinājušas zelta ieguvi. Ķīnas ekonomikas izaugsme ir veicinājusi arī kalnrūpniecības nozares attīstību, pēc

¹ World Gold Council. Gold Data & Statistics. Skatīts tiešsaistē 05.05.2017 Pieejams: <https://www.gold.org/statistics#supply-and-demand-data>

² US Geological Survey. Mineral Commodity Summaries 2017. Skatīts tiešsaistē 25.04.2017 Pieejams: <https://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/mcs/2017/mcs2017.pdf>

Pricewaterhousecoopers publikācijas¹ 2016. gadā no 40 lielākajām ieguves kompānijām 12 pieder ķīniešiem. Tas varētu nozīmēt tikai to, ka papildus primārai zelta ieguvei, zelts tiek iegūts kā subprodukts rūpniecisko metālu ieguves procesā.

3.3. Zelta tirgus attīstības prognoze 2017. gadam

Piedāvājuma prognoze. Pasaules zelta ieguve 2017. gadā būs līdzīga kā 2016. gadā, tomēr vairāki faktori nosaka, ka tā varētu arī nedaudz pieaugt. Galvenie ietekmējošie faktori būs Ķīnas ekonomikas atgūšanās, jaunās ASV prezidenta administrācijas ekonomiskās reformas un pret Krieviju vērsto sankciju pakāpeniska atcelšana. Ekspertu viedokļi par Ķīnas ekonomikas ātru atgūšanos un iepriekšējo gadu rezultātu sasniegšanu dalās, tomēr, ja Ķīnas ekonomika arī neuzrādīs uzrāvienu, paliks diezgan augstā līmenī, kas nodrošinās gan dārgmetāla piedāvājuma, gan pieprasījuma pieaugumu.

Darba autors, aplūkojot 9 pasaules zelta ieguvējkompāniju, kuru kopējais plānotais ieguves apjoms ir paredzēts no 584.9 līdz 623.3 tonnu apmērā, jeb 18% no kopējā jauniegūtā zelta apjomiem, 2016. gada rezultātus un pašu kompāniju prognozes 2017. gadam, skatīt tabulu nr. 3.6., balstoties uz uzņēmumu provizoriskiem aprēķiniem un veicot patstāvīgus aprēķinus, varētu prognozēt jauniegūtā zelta apjomu pieaugumu +/- 3% apmērā no 2016. gada apjomiem.

3.6. tabula

Ieguvējkompāniju iegūtais zelts 2016. gadā tonnās un to prognozes 2017. gadam²

Ieguvējkompānija	2016 fakts	2017 prognoze no/ līdz		Tendences prognozes no/ līdz	
Barrick Gold	171.6	174.2	183.5	2%	7%
Newmont	152.4	152.4	168	0%	10%
Kinross Gold	86.7	77.8	84	-10%	-3%
Sibanye Gold	47	48	49	2%	4%
Randgold	39	38.9	40.4	0%	4%
Yaman Mining	39.4	35.5	35.5	-10%	-10%
Acacia Mining	25.8	26.4	28	2%	9%
Centerra	18.6	20.3	22.5	9%	21%
Eldorado Gold	15.1	11.4	12.4	-25%	-18%
Vidēji				-3%	3%

Zelta ieguves pieauguma tempi ir saistīti ar vairākiem projektiem un plāniem līdz 2020. gadam dažādu valstu starpā. Armēnijā uzņēmums Lydian International 2018. gada

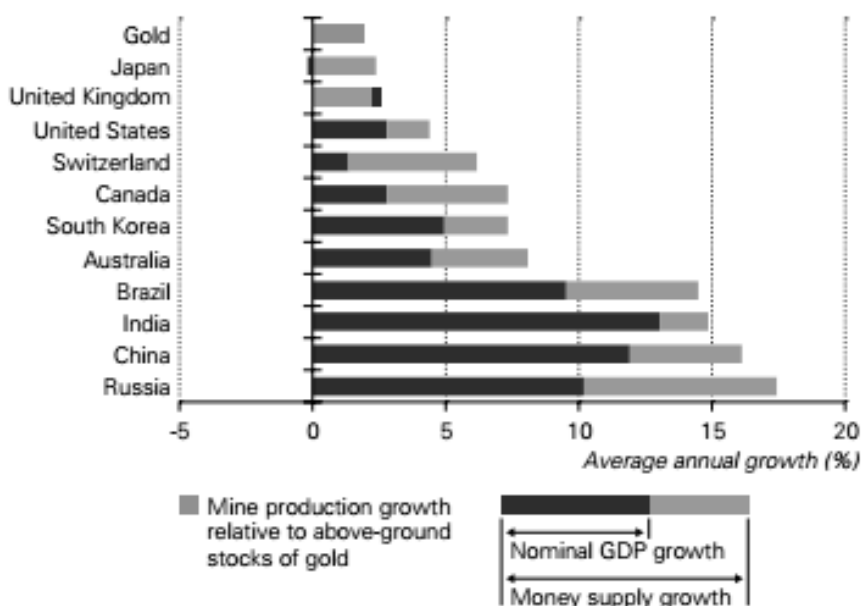
¹ Pricewaterhousecoopers. Mine 2016. Skatīts tiešsaistē 10.05.2017 Pieejams: <http://www.pwc.com/ca/en/mining/publications/pwc-mine-2016-06-en.pdf>

² СОГРА. Обзор и прогноз развития рынка – 2016. Skatīts tiešsaistē 07.05.2017 Pieejams: <http://gold.1prime.ru/reviews/20170411/193835.html>

pavasārī plāno uzsākt zelta ieguvī Amuslar ieguvē, kura ikgadu ļaus iegūt aptuveni 12-14 tonnas zelta. Kazahstānā 2018-2019 gadam plāno palielināt zelta ieguvī līdz 75 tonnām. Ķīna 2020 gadam plāno palielināt zelta ieguvī līdz 500 tonnām ar ikgadējo pieaugumu 3% apmērā.

Pieprasījuma prognoze. Naudas piedāvājums aug straujāk par zelta piedāvājumu. Kā parāda Pasaules Zelta Padomes pētījums, attēls nr. 3.8., zelta piedāvājums gada laikā palielinās par vidēji 3%, tomēr vairākuma pasaules valstu nacionālo valūtu piedāvājums ir lielāks par 3%. Šī likumsakarība nodrošina zelta cenai stabilu pieaugumu ne tikai īstermiņā, bet arī vairāku gadu garumā.

Chart 1: Gold's mine production growth pales in comparison to the money supply growth of fiat currencies since the Great Recession*

3.8. att. Zelta, nominālā IKP un naudas piedāvājuma tendences kopš Lielās Depresijas¹

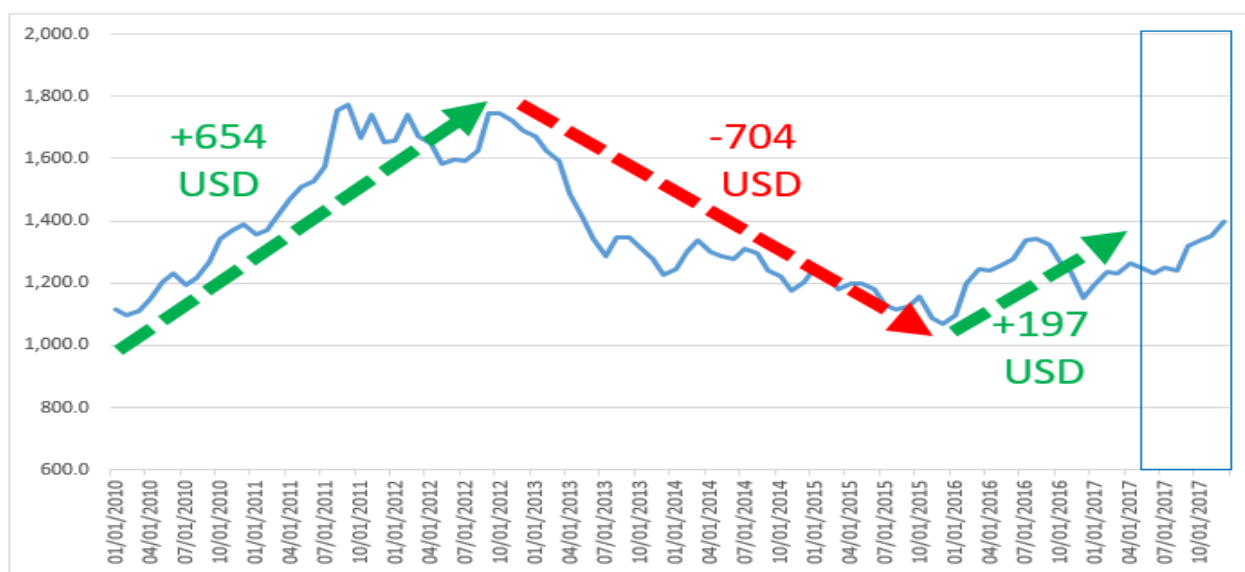
Apkopojot vairāku kredītiestāžu un investīciju kompāniju prognozes, darba autors varētu secināt, ka 2017. gada laikā zelta cenas pietuvoties 1400 USD par Trojas unci atzīmi, tomēr vidējā gada zelta cena savārtīsies pie 1270 USD par Trojas unci atzīmes. Skatīt tabulu nr. 3.8.

¹ World Gold Council. Gold Investor, February 2017. Skatīts tiešsaistē 10.05.2017 Pieejams: <http://www.gold.org/research/gold-investor>

Lielāko pasaules banku un investīciju uzņēmumu zelta cenas USD prognozes uz 2017. gadu¹

Kredītiestāde	Prognoze, XAU/USD
Credit Suisse	1400
Bank of America Merrill Lynch	1200
Citigroup	1300
UBS	1400
ABN Amro	1425
RBC Capital	1500

Rezultējot augstākminētās prognozes un ieguves apjomu tendences tuvākajam gadam, darba autors norāda uz investīcijām zeltā, kā uz drošu un stabilu naudas ieguldījumu. Balstoties uz attēlu nr. 3.9., var secināt, iegādājoties zeltu, kad tirgū ir viszemākā cena un vairākums investoru pamet šo tirgu, var nodrošināt bez zaudējuma ienākumu pat arī ļoti lielā tirgus svārstības laikā.

3.9. att. Zelta cenas dinamika, trends, maksimālais ienākums kopš 2010. gada un darba autora prognoze līdz 2017. gada beigām.

Galvenie ietekmējošie faktori 2017. gadam: kopš gada sākuma uz zelta cenu stipri ietekmēja Indijā notiekoša kāzu sezona, zelta cena, kopš gada sākuma, pieauga no 1,151.4 USD līdz 1,234.4 USD par Trojas unci, pozitīvā sezonālā faktora ietekmē martā zelta cena nedaudz koriģējās 1,231.4 USD līmenī.

¹ goldstockbull.com. Gold Price Forecast, Trends and Predictions Skatīts tiešsaistē 11.05.2017 Pieejams: <http://goldstockbull.com/gold-price-forecast-prediction/>

Aprīļa mēnesī zelta cena pieauga ģeopolitisko nesaskaņu dēļ starp ASV, Krieviju un Ziemeļu Koreju.

Darba autora prognoze uz vidējo zelta cenu maijā ir aptuveni 1,250 USD apmērā.

Jūnija un jūlija mēnešos zelta cena nedaudz pieaugs, šajos mēnešos ASV FRS nāks klajā ar refinansēšanas likmes izmaiņu paziņojumiem.

Augustā zelta cenai vajadzētu nedaudz koriģēties 1,240 USD līmenī.

Septembris būs bagāts mēnesis uz lieliem politiskiem un ekonomiskiem notikumiem. Vispirms, 20. datumā, ASV FRS nāks klajā ar refinansēšanas likmes izmaiņām un otrkārt, 26. datumā, Vācija notiks federālās velēšanas.

Oktobra mēneša sākumā Ķīnā tiek svinēta Nacionālā diena, kur nedēļas garie svētki palielinās pieprasījumu pēc zelta izstrādājumiem un zelta cenu.

Novembrī zelta cenai vajadzētu nedaudz veikt korekciju 1,350 USD līmenī.

Decembra mēnesī ASV FRS nāks klajā ar jaunam izmaiņām refinansēšanas likmē, kā arī ziemas lielākie reliģiozie svētki- Ziemassvētki un pieprasījums pēc dāvanām uz Jauno gadu palielinās pieprasījumu pēc dārgmetāla.

Uz gada beigām zelta cena līdzsvarosies 1,400 USD līmenī. Kopumā dažādu politisko un ekonomisko nestabilitāšu un reliģiozo svētku ietekmē ieguldījumi zeltā no aprīļa mēneša līdz 2017. gada beigām investoram varētu nodrošināt aptuveni 134 USD lielu zelta vērtības pieaugumu.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Balstoties uz darba veikto analīzi, tika veikti šādi secinājumi:

1. Investīcijas ir naudas līdzekļi vai tiem pielīdzināmie aktīvi, kuru patēriņš šodien nav noticis, kas tiek ieguldīti jaunajos vai jau esošajos projektos ar mērķi gūt ienākumus vai kādu citu pozitīvo efektu.
2. Investīcijas iedalās finanšu un materiālajās investīcijās. Finanšu investīcijas balstās uz parāda kapitālu, materiālās investīcijas ir saistītas ar reālo saimniecisko darbību.
3. Materiālo investīciju izvēle ir atkarīga no katra investora riska apetītes, lai to pilnā mērā apmierinātu ir jāapzinās: kāda naudas summa ir pieejama, uz cik ilgu laiku, kāds ir vēlamais ienesīgums, cik lielam riskam grib pakļaut un citu faktoru ietekme.
4. Zelts investīcijām ir pieejams monētu, stieņu, juvelierizstrādājumu, *futures* kontraktu, akciju un fondu daļu, kā arī sertifikātu veidā.
5. Investēšana materiālajos aktīvos ir saistīta ar papildus riskiem. Galvenie no tiem ir investīciju uzglabāšana, transportēšana un atpakaļ pārdošana.
6. Zelts pasaules vēsturē ir kalpojis par apgrozības, vērtības, uzkrāšanas un maksāšanas līdzekli, jeb atbilda galvenajām naudas prasībām. Kopš 1829. gada zelts oficiāli tika piesaistīts papīra naudai. Tomēr šāda tandēma pastāvēšana nebija iespējama ilgstoši- papīra naudai ir tendence zaudēt savu vērtību, bet zeltam pieaugt vērtībā, izsakot tajā pašā papīra naudā.
7. Kopš 1976. gada zelta cena ir brīvi kotējama pasaules tirgū un zelts ir pieejams kā investīciju objekts. Populārākais zelta paveids investīcijām ir monētas un stieņi, otrajā vietā- juvelierizstrādājumi. Pēdējos gados savu popularitāti strauji zaudē biržā tirgotie un tamlīdzīgie zelta produkti.
8. Likumdošana ietekmē zelta cenu pastarpināti caur cilvēku emocionālo stāvokli, vieni cenšas glābt savus kapitālus no neziņas un ierobežojumiem, citi vēlas uz kopējās masas rēķina nopelnīt spekulatīvos darījumos, kā vieni tā otri likumdošanas iespaidā koriģē zelta cenas trendu.
9. Ietekmīgākie īstermiņā ietekmējošie faktori ir saistīti ar politiskas nestabilitātēm un krīzēm, kādā reģionā vai valstī. Parasti šādas nesaskaņas ietekmē zelta cenu neilgu laiku pirms un pēc notikuma ar zelta cenas pīķi notikuma laikā.
10. Korelācija koeficients starp naftas un zelta cenu ir 83.1 %, kas norāda uz ciešu savstarpējo sakarību- pieaugot naftas cenai, pieaugs arī zelta cena.

11. Zelta cenas pieauguma rezultātā pieaug pieprasījums pēc ieguvējvalstu nacionālās valūtas, šāda sakarība tiek novērota AUD/USD valūtas pārim. Pieaugot AUD/USD pieaug arī zelta cena ASV dolāros.
12. Biržā tirgotie zelta fondi un tamlīdzīgi produkti rāda pretējo virzību nekā parastās akcijas tirgotas fondu biržā.
13. Mērenas procentu likmes komercbankā sastāda vislielāko konkurenci ieguldījumiem zeltā. Augsto, zemo vai negatīvo procentu likmju ietekmē investori labprāt iegulda naudas līdzekļus zeltā.
14. Ekonomikas izaugsmes laikā iedzīvotāju dzīves līmenis pieaug un rodas interese investēt brīvos naudas līdzekļus kādā alternatīvā investīciju objektā. Ekonomikas lejupslīdes laikā alternatīvie investīciju objekti zaudē savu vērtību tik pat strauji kā pieauga sākumā. Šajā laika paradās interese ieguldīt zeltā.
15. Vairāk nekā 60% no investīciju pieprasījuma, kas ir stieņi līdz kilogramam, Ķīnas zelta tirgū tiek nodrošināts tieši caur komercbankām.
16. Lielākie zelta tirgus spēlētāji ir Centrālās Bankas, to ievērojamas zelta rezerves ir īpašas uzmanības objekts, katram kurš nodarbojas ar investīcijām. Lielie rezervju apjomi ļauj ietekmēt zelta cenu pasaules tirgū momentāli. Lai neradītu īpašu spiedienu uz tirgus cenām ES valstīs darbojas CBGA4 mehānisms, bet pārējo valstu Centrālās Bankas rezervju papildināšanu veic pakāpeniski.
17. Krievijas Federācijas un Ķīnas Tautas Republikas centieni diversificēt savas rezerves un pakāpeniski atteikties no ASV dolāra izmantošanas norēķinos, rada pieprasījumu pēc zelta. Šīs valstis palielina rezerves iegādājoties zeltu nacionālajā valūtā, tādā veidā neradot spiedienu un ārzemju valūtas rezervju apjomiem. Krievijā no iegūtajām 2016. gadā 250 tonnām zelta 200.7 tika izpirktas un novirzītas valsts rezervēs.
18. Latvijas Bankas zelta rezerves ir nemainīgas 7.7 tonnas.
19. Samazinoties Centrālās Bankas refinansēšanas likmei zelta cena pieaug.
20. Pasaules ekonomikā pieaugot inflācijas līmenim, vairākums investoru, cenšoties pasargāt sevi no negatīvām inflācijas sekām, iegulda naudas līdzekļus zeltā.
21. Pieaugot ASV eksportam salīdzinājumā ar importu, pieaug dolāra reālā vērtība un pirktspēja, tā rezultātā zelta cenas samazināsies līdzīgi kā cenas uz visiem labumiem.
22. Metāla ieguve ar darbietilpīgām tehnoloģijām ir pievilcīga zelta cenu augšupejas periodos, tomēr zelta cena svārstās un, kamēr tā būs augstāka par pašizmaksām, nodrošinās stabilu piedāvājumu pasaules tirgū.
23. Zelta tirgus sastāv no divām pretējām pusēm- pieprasījuma un piedāvājuma. Pieprasījums veidojās no Centrālajām Bankām, juvelierizstrādājumu rūpniecības,

- parējās rūpniecības un privātiem investoriem. Kopā veidojot zelta uzkrājumus, kuri potenciāli, nepieciešamības gadījumā, var tikt pārdoti. Tādā veidā tie veidos šī dārgmetāla piedāvājumu pasaules tirgū kopā ar primāro jeb jauniegūto zeltu.
24. Zelta rezerves pēdējos gados visvairāk ir palielinājušas Krievijas, Ķīnas, Turcijas, Kazahstānas un Meksikas Centrālās Bankas. Kopā septiņu gadu laikā iegādājoties 2,315.1 tonnas zelta.
 25. Pieprasījums pēc juvelierizstrādājumiem ir cieši saistīts ar pieprasījumu pēc monētām un stieņiem. Pieaugot pieprasījumam pēc monētām un stieņiem ieinteresētība naudas līdzekļus ieguldīt juvelierizstrādājumos samazinās.
 26. Zelta cenai pieaugot, pieprasījums pēc juvelierizstrādājumiem samazinās lēnāk, nekā pieaug zelta cena. Tā arī zelta cenas samazinājumā pieprasījums pieauga daudz straujāk, nekā cena samazinājās.
 27. Pēdējos gados ir vērojams zelta pieprasījuma sarukums visā rūpniecības nozarē, vājais pieprasījums saistīts ar globālas ekonomikas nenoteiktību, augstām zelta cenām un jauno tehnoloģiju ieviešanu.
 28. Investoru ieinteresētība investēt dzeltenajā metāla ir augoša zelta cenas augšupejoša trenda laikā.
 29. Pieaugot ienākuma līmenim indivīds velta vairāk sava ienākuma daļas investīcijām.
 30. Jauniegūtā zelta apjoms katru gadu pieaug +/- 3% apmērā.
 31. Pasaules zelta piedāvājuma pieauguma temps un pasaules Centrālo Banku naudas piedāvājuma politika nodrošina naudas apjoma pieaugumu straujāk par fiziskā zelta piedāvājumu, tādā veidā nodrošinot zelta cenas pieaugumu, neskatoties uz laicīgām svārstībām zelta tirgū, gala rezultātā ieguldījumi zeltā uzrāda pieaugumu.
 32. Galvenie zelta cenas ietekmējošie faktori 2017. gadam būs Centrālo Banku pieprasījums un politika un politiskas nestabilitātes un krīzes.

Balstoties uz veiktajiem secinājumiem, tika izstrādāti šādi priekšlikumi:

1. Izvēlēties investīcijām monētas un stieņus, kuru cena ir maksimāli tuva tirgus cenai, tādā gadījumā investors nodrošinās lielāku peļņu- atpirkšanas cena ir balstīta uz tirgus cenu un vairākumā gadījumā citi faktori netiek ņemti vērā.
2. Latvijas Bankai vajadzētu izstrādāt, papildinājumā kolekcijas monētu programmai, patstāvīgu investīciju monētu programmu, kas veicinātu investīciju monētu tirgus attīstību Latvijā, nodrošinātu konkurētspējīgas cenas un pieejamu investīciju zelta apjomu.

3. Investoriem Latvijā izvēlēties tikai pārbaudītus un sertificētus zelta pārdevējus, zelta vērtība ir liela un neviens nav pasargāts no augstas kvalitātes viltojumiem.
4. Iegādāties zeltu laikā, kad zelta cena ir krītoša vai zema un ietekmējoši faktori ir zaudējuši savus spēkus, un nākotnē nav paredzami kādi satricinājumi.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Likumi un MK noteikumi.

1. EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA 2014/59/ES Skatīts tiešsaistē 20.04.2017 Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0059&from=en>

Statistisko datu avoti.

2. **Apmex.com.** *Gold price.* Skatīts tiešsaistē 25.04.2017 Pieejams: <http://www.apmex.com/spotprices/gold-price>
3. **ECB.** *Key ECB interest rates.* Skatīts tiešsaistē 25.04.2017 Pieejams: http://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/key_ecb_interest_rates/html/index.en.html
4. **Latvijas Banka.** *Latvijas Bankas tīrās ārējās rezerves.* Skatīts tiešsaistē 21.03.2017 Pieejams: <https://www.bank.lv/statistika/tiras-arejas-rezerves>
5. **Latvijas Banka.** *01 Starptautisko rezervju matricas sadaļas.* Skatīts tiešsaistē 21.03.2017 Pieejams: <https://statdb.bank.lv/lb/Data.aspx?id=121>
6. **US Geological Survey.** *Mineral Commodity Summaries 2017.* Skatīts tiešsaistē 25.04.2017 Pieejams: <https://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/mcs/2017/mcs2017.pdf>
7. **The World Bank.** *Inflation, GDP deflator (annual %).* Skatīts tiešsaistē 21.03.2017 Pieejams: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.DEFL.KD.ZG?end=2015&start=2006>
8. **World Gold Council.** *Gold Data & Statistics.* Skatīts tiešsaistē 21.03.2017 Pieejams: <http://www.gold.org/statistics#reserves-statistics>
9. **World Gold Council.** *Historical data for gold demand.* Skatīts tiešsaistē 18.12.2016 Pieejams: <http://www.gold.org/statistics#supply-and-demand-data>
10. **World Gold Council.** *World Official Gold Holdings.* Skatīts tiešsaistē 21.03.2017 Pieejams: http://www.gold.org/download/file/4723/world_official_gold_holdings_as_of_december2016_ifs.xlsx

Grāmatas un raksti masu mēdijos

1. **Bodie Zvi, Kane Alex, J. Marcus Alan.** *Investments.* -Boston: McGraw-Hill, 2009. - 990. p.

2. **Canavan Greg.** *Silver – A Brief History of De-monetisation.* Skatīts tiešsaistē 20.04.2017 Pieejams: <https://www.marketsandmoney.com.au/silver-a-brief-history-of-de-monetisation/2010/06/29/>
3. **Els Frik.** *Top 10 lowest cost gold mines make money if price falls 50%.* Skatīts tiešsaistē 04.05.2017 Pieejams: <http://www.mining.com/10-mines-still-making-good-money-if-the-gold-price-falls-50/>
4. **Gitman Lawrence J., Joehnk Michael D.** *Fundamentals of investing.* -Reading: Addison Wesley, 1999. -706. p.
5. **Grēviņa Ruta.** *Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca.* — Rīga: Zinātne, 2000. -702. lpp.
6. **Kačevska Ilze, Krēsliņš Kārlis.** *Ekonomikas un finanšu vārdnīca.* -Rīga: Norden AB, 2003. - 514. lpp.
7. **Pavlovs Sergejs.** *Paldies BREXIT un Trampam! Ir nauda.* Nr 29, 2017. 64.-69. lpp.
8. **Praude Valērijs.** *Finanšu instrumenti.*- Rīga: BURTENE, 2009. -446. lpp.
9. **Rupeika- Apoga Ramona.** *Valūtas tirgus un valūtas darījumi.* – Rīga: Datorzinību centrs, 2003. -159. lpp.
10. **Simenovska Gunta.** *Kā ASV prezidenta vēlēšanas ietekmē akciju tirgu?* Skatīts tiešsaistē 12.12.2016 Pieejams: <http://www.seb.lv/info/investicijas/ka-asv-prezidenta-velesanas-ietekme-akciju-tirgu>
11. **Vaidere Inese.** *Starptautiskās valūtas attiecības.* Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015. -141. lpp.
12. **Бычкова Ольга.** *Интервью с гостем радиостанции "Эхо Москвы" Олегом Вьюгиным.* Skatīts tiešsaistē 18.12.2016 Pieejams: <http://echo.msk.ru/programs/beseda/1325270-echo/>
13. **Генкин А.С.** *Частные деньги: история и современность.* -Москва: Альпина Паблишер, 2002. -517 с.
14. **Гусаков Б. И.** *Экономическая эффективность инвестиций собственника.* – Минск: НПЖ “Финансы, учет, аудит”, 1998. –216 с.
15. **Драйзер Теодор.** *Титан.* -Ленинград: Лениздат, 1988. -704. с.
16. **Ротбард Мюррей.** *История денежного обращения и банковского дела в США: с колониального периода до Второй мировой войны.* Пер. с англ.— Челябинск: Социум, 2005. — 548 с.
17. **Запольскис Александр.** *Бреттон-Вудская система, или Как США захватывали мировое господство.* Skatīts tiešsaistē 20.04.2017. Pieejams: <http://rusplt.ru/society/brettonvudskaya-sistema-26958.html>

18. **Золотогоров В.Г.** *Инвестиционное проектирование*. - Минск: Экоперспектива, 1998. — 463 с.

Internetā publiskotie materiāli.

19. **Balcilar Mehmet, Hammoudeh Shawkat, Asaba Nwin-Anefo Fru.** *A regime-dependent assessment of the information transmission dynamics between oil prices, precious metal prices and exchange rates*. International Review of Economics & Finance Volume 40, November 2015, Pages 72–89. Skatīts tiešsaistē: 18.02.2017
Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:3541/eds/command/detail?sid=3e1bd559-20e5-42af-a574-f4505445455b%40sessionmgr4006&vid=3&hid=4211>
20. **ВВС.** *Страны ОПЕК договорились о сокращении добычи нефти*. Skatīts tiešsaistē 18.12.2016
Pieejams: <http://www.bbc.com/russian/news-38161588>
21. **Canada's Department of Finance.** *Official International Reserves*. Skatīts tiešsaistē 23.12.2016
Pieejams: <https://www.fin.gc.ca/n16/16-030-eng.asp>
22. **Vēstures enciklopēdiskā vārdnīca.** *Investitūra*. Skatīts tiešsaistē 01.12.2016
Pieejams: <http://vesture.eu/index.php/Investit%C5%ABra>
23. **Goldprice.org.** *1 Year Gold Price in USD/oz.* Skatīts tiešsaistē 15.11.2016
Pieejams: <http://goldprice.org/>
24. **Gold.ru.** *Банк UBS закрыл 3 филиала по драгметаллам*. Skatīts tiešsaistē 20.11.2016
Pieejams: <http://gold.ru/news/shvejcarskij-bank-ubs-zakryl-3-filiala-po-dragmetallam.html>
25. **Gold.ru.** *В Индии запретили хождение крупных купюр денег*. Skatīts tiešsaistē 15.12.2016
Pieejams: <http://gold.ru/news/v-indii-zapretili-hozhdenie-krupnyh-kupjur-deneg.html>
26. **Gold.ru.** *Повышение ставки ФРС обрушило цены на золото*. Skatīts tiešsaistē 18.12.2016
Pieejams: <http://gold.ru/news/povyshenie-stavki-frs-ssha-obrushilo-ceny-na-zoloto-dekabr-2016.html>
27. **Gold.org.** *Focus: China's commercial banks*. Skatīts tiešsaistē 04.05.2017
Pieejams: <http://www.gold.org/supply-and-demand/gold-demand-trends/back-issues/gold-demand-trends-q2-2016/focus-china-commercial-banks>
28. **Goldstockbull.com.** *Gold Price Forecast, Trends and Predictions*. Skatīts tiešsaistē 11.05.2017
Pieejams: <http://goldstockbull.com/gold-price-forecast-predictio>

29. **Latvijas Banka.** *Monetārās politikas mērķis - cenu stabilitāte.* Skatīts tiešsaistē 18.12.2016 Pieejams: <https://www.bank.lv/monetara-politika-iev/merkis-un-strategija/cenu-stabilitate>
30. **LBMA.** *LBMA GOLD PRICE.* Skatīts tiešsaistē 12.12.2016 Pieejams: <http://www.lbma.org.uk/lbma-gold-price>
31. **Macrotrends.com.** *Gold Prices and U.S. Dollar Correlation - 10 Year Chart.* Skatīts tiešsaistē 18.12.2016 Pieejams: <http://www.macrotrends.net/1335/dollar-vs-gold-comparison-last-ten-years>
32. **Macrotrends.com.** *Gold Prices vs Oil Prices - Historical Relationship.* Skatīts tiešsaistē 18.12.2016 Pieejams: <http://www.macrotrends.net/1334/gold-prices-vs-oil-prices-historical-correlation>
33. **NASDAQ BALTIC.** *Par biržu NASDAQ OMX Riga.* Skatīts tiešsaistē 18.12.2016 Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/map?id=3798383&highlight=vien%C4%ABg%C4%81,fondu,bir%C5%BEa,Latvij%C4%81>
34. **Pricewaterhousecoopers.** *Mine 2016.* Skatīts tiešsaistē 10.05.2017 Pieejams: <http://www.pwc.com/ca/en/mining/publications/pwc-mine-2016-06-en.pdf>
35. **Reuters.** *Jewellers go on indefinite strike against reintroduction of gold tax.* Skatīts tiešsaistē 05.05.2017 Pieejams: <http://indiatoday.intoday.in/story/jewellers-go-on-indefinite-strike-against-reintroduction-of-gold-tax/1/608898.html>
36. **The best Forex.** *Зависимость курса доллара США от цены на золото.* Skatīts tiešsaistē 25.04.2017 Pieejams: <http://forexluck.ru/fun/1132-zoloto-dollar>
37. **World Gold Council.** *Central Bank Gold Agreements.* Skatīts tiešsaistē 15.12.2016 Pieejams: <http://www.gold.org/reserve-asset-management/central-bank-gold-agreements>
38. **World Gold Council.** *Gold Demand Trends Q1 2017.* Skatīts tiešsaistē 05.05.2017 Pieejams: <https://www.gold.org/supply-and-demand/gold-demand-trends/back-issues/gold-demand-trends-q1-2017/central-banks>
39. **World Gold Council.** *Global Investment Market New Perspectives Consumer Behaviour.* Skatīts tiešsaistē 10.05.2017 Pieejams: <http://www.gold.org/research/global-investment-market-new-perspectives-consumer-behaviour>
40. **World Gold Council.** *Gold Investor, February 2017.* Skatīts tiešsaistē 10.05.2017 Pieejams: <http://www.gold.org/research/gold-investor>

41. **World Gold Council.** *The global investment market: new perspectives on consumer behaviour.* Skatīts tiešsaistē 04.05.2017 Pieejams:
<http://www.gold.org/research/global-investment-market-new-perspectives-consumer-behaviour>
42. **СОГПА.** *Обзор и прогноз развития рынка – 2016.* Skatīts tiešsaistē 07.05.2017
Pieejams: <https://gold.1prime.ru/reviews/20170411/193835.html>

PIELIKUMI

1. pielikums

Pasaules centrālo banku rezervju izmaiņas tonnās no 2010. līdz 2017. gadam pēc PZP datiem¹

Country	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Afghanistan	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Albania	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Algeria	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Argentina**	0.0	7.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-5.0	-1.9
Armenia	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Aruba	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Australia	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Austria	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Azerbaijan	0.0	0.0	0.0	20.0	10.2	0.0	-10.2	0.0
Bahamas	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Bahrain	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Bangladesh	10.0	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	0.0	0.2
Barbados	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Belarus	12.2	2.3	5.1	1.6	-1.9	-0.5	4.2	-5.4
Belgium	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Benin	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Bolivia	7.0	7.0	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0
Bosnia and Herzegovina	-0.3	1.0	0.0	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Brazil	0.0	0.0	33.6	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0
Brunei Darussalam	0.0	2.0	1.1	1.5	0.0	0.0	-0.1	-0.1
Bulgaria	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0
Burkina Faso	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Burundi	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Cabo Verde	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Cambodia	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Cameroon	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Canada	0.0	0.0	0.0	-0.4	0.0	-1.3	-1.7	0.0
Central African Republic	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Chad	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Chile	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Hong Kong	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Macao	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
China	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	708.2	80.2	0.0
Colombia	0.0	3.5	0.0	0.0	0.0	-6.9	2.3	0.0
Comoros	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Democratic Republic of Congo	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Congo,	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

¹ World Gold Council. Gold Data & Statistics. Skatīts tiešsistēmē 05.05.2017. Pieejams: <http://www.gold.org/statistics#reserves-statistics>

Republic of								
Costa Rica	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Cote d'Ivoire	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Croatia	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Curacao & St. Maarten	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Cyprus	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Czech Republic	-0.2	-0.2	-0.9	-0.7	-0.3	-0.5	-0.3	-0.2
Denmark	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Dominican Republic	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Ecuador	0.0	0.0	0.0	0.0	-14.5	0.0	0.0	0.0
Egypt	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
El Salvador	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.5	-5.4	0.0	0.0
Eritrea	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Estonia	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Ethiopia	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Euro Area	-6.8	-3.6	-4.8	-4.0	4.8	4.6	-2.7	0.1
Fiji	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Finland	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
France	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.2	0.1
Gabon	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Georgia	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Germany	-5.8	-4.7	-4.9	-4.2	-3.0	-3.2	-3.0	0.0
Ghana	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Greece	-0.8	0.0	0.2	0.3	0.3	0.2	0.2	0.0
Guatemala	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Guinea	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.2	-2.2	0.0
Guinea-Bissau	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Haiti	0.0	0.0	0.0	1.8	0.0	0.0	0.0	0.0
Honduras	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.1	0.0	0.0	0.0
Hungary**	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-3.1	3.1
Iceland	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
India	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Indonesia	0.0	0.0	0.9	4.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Iraq	0.0	0.0	23.9	12.4	47.6	0.0	0.0	0.0
Ireland	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Israel	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Italy	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Jamaica	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Japan	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Jordan	0.0	0.0	1.1	1.7	3.7	22.1	0.0	-0.9
Kazakhstan	-3.1	14.7	33.3	28.4	48.1	30.0	36.2	9.6
Kenya	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Korea	0.0	40.0	30.0	20.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Kosovo	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Kuwait	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Kyrgyz Republic	0.0	0.0	0.4	0.6	0.3	0.3	0.4	0.3
Laos	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Latvia	0.0	0.0	0.0	0.0	-1.1	0.0	0.0	0.0
Lebanon	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

Libya	0.0	-27.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Lithuania	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Luxembourg	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Macedonia	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0
Malawi	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Malaysia	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.6	2.5	0.0	0.3
Maldives	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Mali	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Malta	-0.1	0.2	0.0	0.0	-0.2	0.0	0.0	0.0
Mauritania	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Mauritius	0.0	0.0	0.1	-0.2	4.0	1.0	3.5	0.0
Mexico	-1.5	98.9	18.5	-1.4	-0.4	-1.3	-1.0	-0.4
Micronesia	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Moldova	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Mongolia	1.1	1.5	0.2	0.3	-1.1	-0.6	-0.5	-0.3
Montenegro	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Morocco	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Mozambique	0.0	0.2	1.1	1.9	0.0	-0.5	-0.6	-0.3
Myanmar	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Namibia	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Nepal	0.0	0.0	0.6	1.6	1.2	1.2	0.0	0.0
Netherlands	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Netherlands Antilles	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
New Zealand	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Nicaragua	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Niger	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Nigeria	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Norway	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Oman	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Pakistan	-1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Papua New Guinea	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Paraguay	0.0	0.0	7.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Peru	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Philippines	-1.0	5.0	33.6	0.8	1.8	0.6	0.4	0.0
Poland	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Portugal	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Qatar	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	9.8	7.5	-3.1
Romania	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Russia	139.6	94.3	74.8	77.4	173.0	206.4	200.7	64.9
Rwanda	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
San Marino	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Saudi Arabia	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Senegal	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Serbia	0.0	1.2	1.0	0.9	1.3	0.6	0.6	0.1
Singapore	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Slovak Republic	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.1	0.0	0.0	0.0
Slovenia	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Solomon Islands	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0

South Africa	0.1	0.1	0.1	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
South Sudan	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Spain	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Sri Lanka	-10.3	-0.8	3.6	9.3	0.1	-0.8	0.0	0.0
Suriname	0.2	0.2	0.1	-1.3	0.3	0.0	-0.5	-0.1
Sweden	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Switzerland	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.1	0.0	0.0	0.0
Syria	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Tajikistan	-0.6	2.9	1.6	-1.0	3.5	3.9	2.0	0.0
Thailand	15.6	52.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Timor-Leste	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Togo	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Trinidad and Tobago	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Tunisia	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Turkey*	0.0	79.2	164.3	160.1	9.4	-13.6	-138.5	50.8
Ukraine	0.5	0.5	7.4	6.8	-18.7	3.7	-1.9	0.0
United Arab Emirates	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	7.5	-0.1	0.1
United Kingdom	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
United States	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Uruguay	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.1	0.0	0.0
Venezuela	5.0	0.0	0.0	1.9	-6.6	-88.1	-85.5	0.0
Yemen	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Zambia	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Zimbabwe	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0

2. pielikums

Pasaules valstu pieprasījums pēc investīciju zelta tonnās no 2010. līdz 2016. gadam pēc PZP datiem¹

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
India	340.1	354.7	319.0	341.2	206.0	194.9	161.6
Pakistan	7.4	15.7	13.2	20.9	13.9	14.5	16.0
Sri Lanka	-	-	-	-	-	-	-
Greater China	183.6	266.4	264.0	418.1	208.2	236.0	291.8
China	183.8	259.1	257.0	406.7	198.5	228.1	284.6
Hong Kong	1.2	1.5	2.0	2.9	1.4	1.5	1.4
Taiwan	-1.4	5.8	5.0	8.5	8.3	6.4	5.9
Japan	-39.8	-52.3	-11.0	3.9	-2.7	16.2	17.1
Indonesia	17.2	27.4	26.4	46.9	26.9	20.1	21.1
Malaysia	5.5	9.8	7.7	10.3	8.2	6.8	5.2
Singapore	1.4	4.2	5.1	6.5	6.5	5.9	5.0
S Korea	0.9	4.1	4.9	7.1	6.1	7.5	5.5
Thailand	64.2	106.6	100.9	138.9	96.4	78.0	69.7
Vietnam	68.2	90.6	73.8	87.9	54.2	47.8	42.9
Middle East	72.9	88.4	89.8	108.7	71.9	62.0	17.8
Saudi Arabia	14.5	17.7	16.9	18.3	15.6	14.9	10.8
UAE	10.0	11.9	10.7	14.1	9.9	8.7	6.0
Kuwait	1.4	1.3	0.9	1.2	1.0	0.8	0.7
Egypt	2.3	2.3	2.1	7.1	6.0	4.9	2.7
Iran	43.5	53.2	57.0	64.0	36.1	30.1	-4.4
Other Middle East	1.3	2.0	2.3	3.9	3.2	2.5	2.0
Turkey	40.9	71.9	48.1	104.2	48.6	23.1	29.4
Russia	0.0	0.0	0.0	0.0	7.9	4.8	3.7
Americas	113.1	92.0	61.1	84.7	55.0	78.0	101.1
United States	104.2	82.2	53.2	75.1	47.7	71.5	94.2
Canada	3.7	5.9	3.9	5.7	3.7	2.9	3.6
Mexico	4.7	2.9	3.1	2.5	2.2	2.2	2.0
Brazil	0.5	0.9	1.0	1.4	1.3	1.4	1.3
Europe ex CIS	288.3	334.0	240.0	261.5	196.4	220.3	201.1
France	1.3	6.5	2.7	1.9	1.0	-0.5	-4.1
Germany	122.9	142.4	108.2	133.3	101.3	116.0	110.8
Italy	-	-	-	-	-	-	-
Spain	-	-	-	-	-	-	-
United Kingdom	14.9	17.6	15.1	11.6	7.7	8.6	11.0
Switzerland	86.9	96.8	62.2	61.7	47.7	50.3	45.6
Austria	13.7	15.1	10.4	13.0	10.2	12.2	10.8
Other Europe	48.6	55.8	41.5	40.0	28.6	33.7	27.0

¹ World Gold Council. Gold Data & Statistics. Skatīts tiešsistēmē 05.05.2017 Pieejams: <http://www.gold.org/statistics#reserves-statistics>

Bakalaura darbs „Investīcijas dārgmetālos” izstrādāts LU Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātē

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Laurīns Kulišovs __.__.2017.

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: asoc. prof. Irina Solovjova

_____.__.2017.

Recenzents: asoc. prof. Ramona Rupeika-Apoga

Darbs iesniegts Studiju centrā _____.__.2017.

Dekāna pilnvarotā persona:

Studiju metodiķe Zanda Nilendere _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____.__.2017. Nr._____.

Komisijas sekretāre: _____ / _____ /